

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП *

ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ

Јавна администрација

Стојанче Стојанов

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА И ЕВРОИНТЕГРАЦИЈАТА

- магистерски труд -

Штип, 2014 година

Комисија за оценка и одбрана

Претседател: вон.проф. д-р Јован Ананиев
Правен факултет
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Член/Ментор: доц. д-р Љупчо
Сотироски
Правен факултет
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Член: доц. д-р Јадранка Денкова
Правен факултет
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Апстракт

Европската унија претставува широко семејство на демократски европски држави кои преку меѓусебно изразена политичка и економска волја и соработка се стремат кон обезбедување на траен мир и просперитет. Унијата е засновна на владеење на правото. Тоа значи дека секој чекор што го направила Европската унија се заснова врз спогодбите што се одобрени од сите земји на Унијата на доброволен и демократски начин.

Основна стратешка цел на Република Македонија е да стане дел од глобална заедница наречено Европска унија. Темелејќи се врз широкиот општествен и политички консензус, непосредна цел на Република Македонија, како земја-кандидат, е што побрзо добивање датум за започнување на преговори за членство во Европската унија.

Република Македонија континуирано ги гради капацитетите за евроинтегративниот процес и ја изразуваат својата целосна политичка и административна подготвеност за активно и ефикасно учество во преговорите за полноправно членство во Европската унија.

Клучни зборови: евроинтеграција, политички и економски критериуми, принципи, одлуки, институции, право, стратегија, прашања, анкетен прашалник.

Abstract

The European Union is a broad family of democratic European countries that, through mutual political and economic cooperation, aim at ensuring lasting peace and prosperity. The Union is founded upon the rule of law. This means that every step made by the European Union is based on agreements approved by all countries of the Union in a voluntary and democratic way.

The main strategic goal of the Republic of Macedonia is to become part of the global community called the European Union. Based on the broad social and political consensus, the immediate goal of the Republic of Macedonia as a candidate state is to begin negotiations for membership in the European Union as soon as possible.

The Republic of Macedonia is continuously building capacities for the EU integration process and it expresses its full political and administrative readiness for active and effective participation in the negotiations about membership.

Key words: *European integration, political and economic criteria, principles, decisions, institutions, law, strategy, questions, survey questionnaire.*

СОДРЖИНА

Абстракт, клучни зборови

Вовед.....	7
------------	---

Прв дел

1. Историска димензија на Европската унија.....	12
1.1. Европа по втората светска војна.....	12
1.2. Поим на Европската унија.....	15
1.3. Развој на Европската унија.....	16
1.3.1. Теорија на разбирање на европската интеграција.....	18
1.3.1.1. Неофункционализам.....	18
1.3.1.2. Либерална теорија на меѓу-владина соработка.....	19
1.3.1.3. Нов институционализам.....	19
1.3.1.4. Политичко вмрежување.....	19
1.4. Договори за ЕЕЗ и за ЕВРОАТОМ.....	20
1.5. Договор од Мастрихт.....	21
1.6. Договор од Амстердам.....	23

1.7.	Догвор од Ница.....	23
1.8.	Догвор од Лисабон.....	24
1.9.	Поим и надлежности на институциите на Европската унија.....	28
1.9.1.	Совет на Европската унија.....	29
1.9.2.	Европски Совет.....	30
1.9.3.	Европски парламент.....	31
1.9.4.	Европска комисија.....	31
1.9.5.	Судот на правдата.....	33
1.9.6.	Суд на ревизори.....	34
1.10.	Други институционални тела на Европската унија.....	34
1.10.1.	Европски комитет за економски и социјални работи.....	35
1.10.2.	Комитет за регионите.....	35
1.10.3.	Европска централна банка.....	36
1.10.4.	Европски Омбусман.....	36
1.10.5.	Европски супервизор за заштита на податоци.....	37
1.10.6.	Европска инвестициска банка.....	37
1.10.7.	Агенции.....	37

Втор дел

Основни вредности на Европската унија и принципи за пристапување

2.1.	Европската унија како гарант на мирот.....	39
2.2.	Единство и еднаквост.....	39
2.3.	Основни слободи.....	40
2.4.	Принципи на солидарност.....	40
2.5.	Почитување на националниот идентитет.....	41
2.6.	Потреба од безбедност.....	41
2.7.	Преговори за пристапување кој Европската унија.....	41
2.7.1.	Спогодба за пристапување.....	44
2.8.	Принципи за водење преговори од страна на Европската	

унија.....	45
2.9. Фактори кои влијаат врз процесот на проширување на Унијата	46
2.9.1. Интеграционен капацитет на Унијата.....	46
2.9.2. Поддршка на јавноста.....	48
2.10. Европско уставно право-хармонизација на законодавството на Република Македонија со правото на Европската унија.....	48
2.10.1. Дефинирање на европското уставно право.....	48
2.10.2. Уставни измени за пристапување кон Европската Унија....	49
2.10.3. Правна основа за примена на изворите на правото на Европската унија.....	54

Трет дел

3. Република Македонија и евроинтеграциите.....	57
3.1. Услови и критериуми за членство.....	58
3.1.1. Политички критериуми.....	58
3.1.2. Економски критериуми.....	60
3.1.1 Acquis communautaire- легислативата на Европската унија..	62
3.2. Историски развоен приказ на односите помеѓу Европската унија и Република Македонија.....	63
3.1.1. Земјите од Западен Балкан и Европската унија.....	65
3.1.2. Органи одговорни за координација на односите меѓу Република Македонија и Европската унија.....	68
3.2. Република Македонија и нејзините предизвици и тешкотии во процесот на зачленување во Унијата.....	71
3.3. Имплементација на националната стратегија за интеграција на Република Македонија во Европската унија.....	75

Четврт дел

4. Анализа на извештаите добиени од напредокот на Република Македонија од страна на Европската комисија.....	77
4.1. Политички критериум.....	79

4.2. Економски критериум.....	81
Петти дел	
5. Анкетен прашалник- анализа на спроведено анкетно истражување за интеграција на Република Македонија и нејзиниот напредок.....	85
Прилог 1: Клучни датуми на процесот на европската интеграција.....	94
Прилог 2: Хронолошка анализа на односите помеѓу РМ и ЕУ.....	101
Прилог 3: Анкетен прашалник.....	104
Заклучок.....	107
Користена литература.....	110

Вовед

Европската унија претставува еден уникатен облик на обединување на земјите-членки на теоретска, односно правна перспектива. Таа е широко семејство на демократски европски држави кои преку меѓусебна економска и политичка соработка се стремат кон обезбедување на траен мир и просперитет.

Причините за создавање на Европската унија длабоко се втемелени во последиците од Втората светска војна. Идејата за европска интеграција уште од почеток беше насочена кон спречување на секое идно уништување и убивање на европско тло, преку создавање на економска меѓузависност на европските држави¹.

Денешната Европска унија потекнува од Декларацијата на Роберт Шуман од 9 мај 1950 година. Таа беше замислена како еден нов поредок во Западна Европа што би се темелил врз заеднички интереси на народите и нациите и би бил заснован врз договори со кои би се гарантирало владеење на правото и еднаквост помеѓу сите земји. Земјите кои некогаш се бореле и имале силен антагонизам се стремеле кон

¹ И Сонцето е ѕвезда - Македонија во ЕУ, Влада на Република Македонија-Секретаријат за европски прашања, Скопје, 2006 год., стр.3

задржување на производството на јаглен и челик под капата на еден заеднички Висок управен одбор. Со Договорот од Париз во 1951 година, Белгија, Франција, Германија, Италија, Луксембург и Холандија ја формираат Европската заедница за јаглен и челик. Активностите на заедниците беа ограничени на создавање на заеднички пазар за јаглен и челик на шесте држави. Во 1957 година таа заедница со Договорот од Рим прерасна во Европска економска заедница која се темели на слободно движење на работна сила, стоки и услуги.

Факт е дека Европската унија е еден од најуспешните модели за мирно менување на режимите преку трансформација на внатрешните политики, економијата, правото и граѓанското општество во земјите-членки и дава можност да се нарече еден од најуспешните катализатори на демократијата, мирот и стабилноста. Она за што сега, во најголема мера, се насочува вниманието на Европската унија е создавање на заеднички европски идентитет. Поаѓајќи од фактот дека заканите со кои денес се соочува Унијата се наднационални, неопходно е утврдување на европскиот идентитет и утврдување и чување на заедничките интереси. Европската унија на тој начин ќе добие јасни политички правила на игра и процедури кои треба да се почитуваат, пресликани преку идентитетот на европскиот граѓанин².

Со цел постигнување на стратешки бенефит за државите и за Унијата, условите за успешно проширување мора да се респектираат целосно, а тоа значи дека идните земји-членки мора да ги задоволат копенхашките и мадридските критериуми, а од друга страна Унијата мора да ги подготви адекватно за прием на новите членки со функционален и ефикасен институционален апарат, особено да балансира широк простор, штитејќи ги интересите на Обединета Европа, но не замерувајќи ги националните интереси на земјите-членки.

Последниве проширувања на Европската унија во 2007 година, со

² М-р Светлана Вељаноска, Европската унија предизвик за земјите од Западен Балкан, Годишник на Правен факултет, Кичево, 2011 год., стр.141

Бугарија и Романија, и во 2012 година со Хрватска, се земји кои им даваат надеж на другите земји-кандидатки од овој простор дека мораат да продолжат со своите напори за интегрирање во големото „европско семејство“. Меѓутоа, покрај поминати седум години од влез на Романија и Бугарија од членство во Унијата, тие сè уште имаат потреба од надминување на проблемите и станување на полноправна членка. Мора да се прифати фактот дека овие земји храбро се зафатија со исполнување на високите барања на Европската комисија и со тоа продолжија по вистинскиот пат. Проблеми со кои тие сè уште се борат се корупцијата, измамите и перењето пари.

Процесот на европска интеграција денес има влијание врз целиот континент, дел од светот што брзо и радикално се менува и бара нова форма на стабилност. Европската интеграција ќе продолжи и со земјите кои се стремат за членство во Европската унија, како што е Република Македонија во однос на прашањата од трговијата, глобализацијата, единствениот пазар, регионалниот и социјалниот развој, динамичен економски раст итн³.

Една од основните замисли на Европската унија е нејзино проширување кон балканските држави и придонес во нивниот развој. Сите балкански држави, вклучувајќи ја и Република Македонија, откако ќе ги исполнат предвидените политички услови и доколку ги почитуваат правата на граѓаните, ќе ги очекуваат преговори за членство. Согласно со член 49 од Договорот за Европската унија, секоја европска држава која ги почитува правата на граѓаните, слободата, демократијата и основните слободи, основните законски начела, ќе може да конкурира за членство во Унијата.

Непосредна и приоритетна цел на Република Македонија, како држава-кандидат за членство, е започнување на преговори за членство во Европската унија. Со осамостојувањето во 1991 година основна стратешка цел на Република Македонија е токму нејзиното интегрирање во Европската унија.

³ Евроатлантските перспективи на Република Македонија: проблеми, предизвици и политичка реалност по неуспехот на Самитот на НАТО во Букурешт, 2008 год., стр.80

Стекнувањето на статус држава-кандидат за членство, во декември 2005 година, претставува клучен момент во натамошниот напредок кон остварување на стратешката цел - членство во Европската унија.

Стратегијата за проширување на Европската унија од 2006 година ги поставува принципите за идните проширувања и преговори, при што се потврдува значењето на Копенхагенските критериуми како услов за членство во Унијата, со нагласена ригорозност во оценката за исполнување на условите⁴.

Подготовките за преговори за членство на Република Македонија се одвиваат во континуитет и се конзистентни во сите досегашни активности во процесот на интеграција на земјата во Унијата.

Подготовките на преговорите се водат во брза динамика, а тоа налага целосна подготвеност на државните органи и институции и на структурите воспоставени за координација и водење на преговорите пред започнување на преговорите.

Со оваа Платформа, врз основа на досегашните искуства од преговори за членство во Унијата, спецификите на тековното проширување, како и особеностите на македонскиот пат во интеграцијата во Европската унија, се поставуваат рамките, принципите и структурите со кои Република Македонија ќе ги води преговорите за членство кон Унијата⁵.

Односите што се одржуваат на дипломатско ниво, односно меѓу дипломатските претставници на Република Македонија во Брисел и Европската комисија во Скопје се базираат на вообичаените методи на комуникација, засновани на меѓународните договори. Министерството за надворешни работи, со вака воспоставениот систем на комуникација и известување ги следи и поддржува ваквите контакти. За Европската

⁴ Институционална платформа и принципи за водење на преговорите за пристапување на Република Македонија во Европската унија, Влада на Република Македонија - Секретаријат за европски прашања, Скопје, 2007 год., стр.2

⁵ Институционална платформа и принципи за водење на преговорите за пристапување на Република Македонија во Европската унија, Влада на Република Македонија-Секретаријат за европски прашања, Скопје, 2007 год., стр.3

комисија е значајно да ги идентификува нејзините релевантни контакти во Република Македонија, со нивните точни задолженија. Затоа е неопходно прецизно идентификување на задолженијата на надлежните органи и тела во Македонија и задолжените лица по подрачја и прашања од сите аспекти на процесот на пристапување. Воспоставениот систем на комуникација преку одделенијата на Европската унија во министерствата, Секретаријатот за европски прашања и Министерството за надворешни работи треба да се почитува. Корисно би било доколку Секретаријатот за европски прашања, во соработка со Министерството за надворешни работи, подготви директориум на институциите и телата во Република Македонија и релевантните контакти за европски прашања, кои редовно се ажурираат, како и листа на релевантни контакти во Европската комисија задолжени за следење на напредокот на Република Македонија⁶.

Во теоријата и практиката на европската интеграција посебно се истакнува фактот дека потребата од правно интегрирање или европеизирање на земјата во Унијата не може да биде задоволена доколку истата се сведува само на хармонизација на домашното право на легислативно ниво. Хармонизацијата на домашното право мора да биде проследена и со постепено институционално и суштинско приспособување на органите задолжени за примена на хармонизираното право, меѓу кои и судовите, што ќе обезбеди квалитетна примена на тоа право во претпристапниот период, а на подолг рок ќе овозможи оспособеност на судовите за адекватна примена на правото на Унијата во моментот кога по пристапувањето ќе стане целосно ефективно и надредено во внатрешниот поредок на земјата⁷.

Во Република Македонија, како држава-кандидатка за членство во Европската унија, формалната хармонизација на законодавно ниво се одвива структурирано уште од 2001 година, според посебна

⁶ Исто, стр.4

⁷ Примена на правото на Европската унија во Република Македонија во периодот пред пристапување кон ЕУ, Национален научноистражувачки проект, Правен факултет „Јустинијан Први“, Скопје, 2012, стр.2

процедура и методологија на носење на актите утврдени за таа цел.

Постојаниот економски и политички дијалог на Европската унија и Република Македонија продолжува да се одвива преку одредбите на Спогодбата за стабилизација и асоцијација, примарниот правен документ потпишан уште во март 2012 година. Од страна на Унијата земјава постојано добива насоки за реформски приоритети преку Партнерството за пристапување и секој напредок направен врз база насоките што ги диктира Унијата се смета за охрабрувачки чекор за постигнување на европските стандарди.

Евроинтеграцијата на Република Македонија е актуелна и секојдневна тема, која како проблематика ќе биде научноистражувачки разработена во овој научен труд.

ПРВ ДЕЛ

1. ИСТОРИСКА ДИМЕНЗИЈА НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА

1.1. Европа по Втората светска војна

Европа низ векови била тло на многу крвави и воени судири. Крајот на Втората светска војна донесе милиони бегалци кои останаа без домови, економијата беше во колапс, а поголемиот дел од европската индустриска инфраструктура беше уништена. Како резултат на новите државни граници кои беа повлечени од страна на државите-победнички, голема маса на разновидна популација одеднаш се нашла на новосоздадените територии. Најголема корист од тие ревизии на териториите имал СССР, кој ги проширил своите граници за сметка на Германија, Финска, Полска, Чехословачка, Романија и Јапонија. Советскиот Сојуз, исто така, се стекнал со териториите на Естонија, Латвија и Литванија кои непосредно пред крајот на Втората светска војна ја прогласија својата неутралност. Балтичките држави биле окупирани и под анекс преку спогодба вклучена во почетокот на Втората светска војна позната како Молотов-Рибентропов пакет, а по завршување на војната во 1944 година тие повторно беа ослободени. Франција, пак, имаше привремена корисност, кога во 1947 година беше анексирана германската покраина Сар, како независен протекторат под француска економска контрола. Надоместокот за загубите на Полска се состоеле во припојување на дел од Источна Германија, така што Германија изгуби речиси една четвртина од нејзината територија и голем број Германци биле протерани.⁸

Притоа, земјите-победнички барале исплата (репарација) на воена отштета од поразените земји. Со склучувањето на Парискиот мировен договор била побарана отштета од земјите одделно да им се исплати на СССР. Отштетата на западните земји-победнички се состоела и во испорака на бесплатен јаглен, како пренос на машинерија и фабриките кои се демонтираат, каде што поголем дел бил за Франција и помал дел за Британија. САД, пак, извршиле трансфер на одреден број технолошки патенти,

⁸Вернер Вајденфелд, Волфганг Веселс, „Европа од А до Ш“, Прирачник за европска интеграција, Фондација „Конрад Аденауер“, Сектор за европска интеграција - Скопје, 2003 година, стр.20

германски експерти, научници и техничари.

Понатамошните планови и мерки за Германија, кои беа предложени од страна на САД, беа доста строги. Бил донесен План на Моргантау во 1944 година во кој било побарано одземање на сите воени ресурси потребни за војна од Германија.⁹ Притоа планот на Моргантау не бил спроведен во целост, но, сепак, имал одредени влијанија во однос на намалувањето на економската моќ и намалувањето на воениот капацитет на Германија преку целосна или делумна деиндустријализација и рестрикција на продуктивноста на германската популација.

Голем проблем претставувале сиромаштијата и гладот, како и појавата на Студената војна, периодот по Втората светска војна кога дошло до заострување на односите помеѓу поголемите сили. Во основа на Студената војна стоеле САД и СССР, и воспоставување на согијалистички режим во Источна Европа. Во овој период постоеле закани за појава на нова војна од светски размери.

Сето ова довело до заклучок дека ѝ е потребна промена на политиката, а најзначајниот пример за оваа промена бил планот создаден од страна на американскиот државен секретар Џорџ Маршал – „Европска програма за зајакнување“, позната како Маршалов план, кој го повикувал Конгресот на САД за финансиска помош за реконструкција на Европа¹⁰. Благодарение на овој план брзо биле совладувани економските проблеми во европските држави.

Овој чекор во првобитното здружување го следеше воено-стратешко престојување во Европа. Имено, уште во 1947 година е склучен договор помеѓу Велика Британија и Франција за заедничка одбрана, што преставуваше основање на западноевропска унија, Брисел 1948 година¹¹. По блокадите на Берлин и напнатоста во односите со Советскиот сојуз следи создавање на

⁹ Вернер Вајденфелд, Волфганг Веселс, „Европа од А до Ш“, Прирачник за европска интеграција, Фондација „Конрад Аденауер“, Сектор за европска интеграција - Скопје, 2003 година, стр.21

¹⁰ Aneta Stojanovska, Istoriski razvoj na Evropskata unija, Zbornik radova polaznika rwegionalnog onlajn programa evropske integracije, Beograd 2004 god., str.14

¹¹ Gordan Gasmi, Pravo I osnovi prava Evropske unija, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010 god., str.109

Северноатлантскиот пакт НАТО во 1949 година¹². По создавањето на НАТО, во позадина, беа главно интересите на САД за постигнување на цврста стабилност на Западна Европа во време на студената војна и резултирало со склучување на СР Германија во 1955 година.

Во текот на Студената војна, Германија била поделена на неколку зони на окупација: Западна Германија која им припаднала на Америка, Англија и Франција и Источна Германија која ѝ припаднала на Русија. Деловите на почетокот се неформални, но како што се заострувале односите, воените линии на разграничување, всушност, стануваат граници. Поделбите на Европа и Германија, а воедно и на Берлин, се до распаѓањето на Источниот блок во 1989/1990 година со падот на Берлинскиот ѕид на 9 ноември 1989 година.

Потоа следи крајот на империјализмот во Европа преку уништувањето на самиот континент и голем дел од градовите на Обединетото Кралство, што ќе придонесе за уништување на репутацијата на имеријалистичките нации во очите на нивните колонии и заедно со огромните трошоци настанати во текот на војната ќе започне брзиот процес на деколонизација¹³.

Ваквата состојба во Европа по Втората светска војна поттикнала идеја за европска интеграција, што не беше цел сама по себе, туку политика водена од интереси. Постоеле пет главни мотиви кои ги навеле Европејците кон идејата за интеграција:

1. Желбата за ново саморазбирање: по националистичките заблуди, Европа требаше да понуди можност за нови заеднички искуства, односно создавање на демократски настроена Европа како алтернатива за одбиеното националистичко владеење;
2. Желбата за безбедност и мир: државите не биле во состојба да ја сретат Втората светска војна и постоела надеж дека обединета Европа ќе биде поуспешна во тој поглед и истовремено ќе овозможи заштита од опасноста од експанзија на комунизмот. Европа требало

¹² На основањето на НАТО пактот му претходеше донесување на Вандерберговата резолуција за подготвеноста на САД за учество во одбраната на Европа

¹³ Krecs M., Paunovic M., „Praktikum za medzunarodno javno pravo“, Beograd, 2002 godina, str.17

да биде заедница на мирот;

3. Желбата за слобода и слободно движење: многу години наназад пателе под воено условените ограничувања во делот на собраќајот на патници, стои и капитал. Поради тоа била мошне разбирлива желбата за непречено слободно движење на луѓето, мислењата, информациите и стоките;
4. Надеж за стопанска благосостојба: Обединета Европа требало да ги воведо луѓето во период на голема економска стабилност и да овозможи ефикасна економија;
5. Очекувањето на заедничката моќ: Европските држави кои пред 1914 година долго време биле доминантни на меѓународен план се распарчија во текот на двете светски војни. Новите светски сили САД и СССР, кои поставија мерила на нова меѓународна моќ, кои далеку повеќе ги надминуваа можностите на помалите европски држави. Западноевропските држави се надевале дека со политичко обединување ќе можат да повратат поголем дел од моќта што поединечно ја загубиле.¹⁴

1.1. Поим на Европската унија

Европа е континент со многу разедности. Евлични традиции и култури, но и со заеднички европски вредности. Европската унија ја подржува соработката меѓу европските народи. Таа се залага за единство, но и за зачувување на различностите.

Европската унија претставува широко семејство на демократски европски држави кои преку меѓусебната политичка и економска соработка се стремат кон обезбедување траен мир и просперитет.

Причините за создавање на Европска унија лежат во последиците од

¹⁴ Вернер Вајденфелд, Волфганг Веселс, „Европа од А до Ш“, Прирачник за европска интеграција, Фондација „Конрад Аденауер“, Сектор за европска интеграција - Скопје, 2003 година, стр.21

Втората светска војна. Идејата за европска интеграција од почетокот била насочена кон спречување какво било идно уништување и убивање на европското тло, преку создавање економска меѓузависност на европските држави. Оваа идеја е замислена од Жан Моне, а првпат е предложена од францускиот министер за надворешни работи Роберт Шуман на 9 мај 1950 година. Затоа, и овој датум се смета за роденден на она што денеска го нарекуваме Европска унија, а секоја година се слави како Ден на Европа.

„Европската унија во нејзиниот денешен облик е производ на повеќе од педесетгодишна еволуција на европската интеграција, којашто денес, покрај почетните шест западноевропски земји, меѓу кои и некогашните ривали Германија и Франција, вклучува 28 земји-членки на Унијата, како и повеќе други земји со статус кандидати за членство во Европската унија“¹⁵.

Крајна цел на Европската унија е обединување на целиот континент, на сите европски држави, меѓу кои несомнено припаѓа и Република Македонија.

1.1 Развој на Европската унија

Почнувајќи од XIII век па сè до денес голем број интелектуалци, мислители, државници се обидуваа на сопствен начин да му предложат на човештвото проект за разрешување на противречностите помеѓу европските народи, долго време разделени од крвави војни. Некои од нив долго време сметале дека мирот на европскиот континент ќе се воспостави доколку се формира федерација на европските држави, други пак се залагале за претопување на националното во новиот етникум кој требало да биде создаден, некои сметале дека е доволна меѓусебната соработка на суверените држави итн.¹⁶

По катастрофата од Првата и Втората светска војна, во голема мера се зголемија стремежите за основање на Европска унија, поттикнати од желбата

¹⁵ Проф. д-р Љупчо Сотирски, скрипта Вовед во правото на Европската унија, Штип, 2011 год., стр.12

¹⁶ Aneta Stojanovska, Zbornik radova polaznika onlajn programa Evropske integracije, Istoriski razvoj na Evropskata unija, Beograd 2004, str.10

за обнова на Европа и за отстранување на можностите за нова војна на европскиот континент. Ова расположение водеше до основање на Европската заедница за јаглен и челик од страна на СР Германија, Франција, Италија и земјите од Бенелукс. Ова беше направено преку Договорот од Париз, кој е потпишан во април 1951 година, а стапи во сила во јули 1952 година. Целта на заедницата била да се создаде слободна трговска зона и да се постават основите на заеднички пазар на основните сировини – јагленот, челикот, железната руда, кокосот¹⁷.

Втората етапа го опфаќа периодот од стапувањето на сила на ЕЗЈЧ -договорот, па сè до основање на Европската економска заедница (ЕЕЗ).

Во договорот од Рим за основање на Европската економска заедница и Европската заедница за атомска. Договорите стапија на сила на 1 јануари 1958 година.

Со Договорот од Мастрихт, кој беше потпишан во февруари 1992 година, а стапи во сила во ноември 1993 година, фактички беше формирана нова организација-**Европска унија** која се темели на три столба:

- европски заедници,
- заедничка надворешна и безбедносна политика и
- соработка во полето на правдата и внатрешните работи.

Во 1997 година беше потпишан Договорот од Амстердам, кој стапи на сила на 1 мај 1999 година, со цел продолжување на интеграцијата и на реформата на институциите, започнато со договорот од Мастрихт и одговор на предизвиците поврзани со воведување на единствена валута евро и проширување на Унијата¹⁸. Главна цел на Договорот од Амстердам се основање на „граѓанска“ Европа, утврдување на улогата на Европската унија на меѓународна сцена, подобрување на демократичноста на институциите на

¹⁷ M.Hollnd, European Integration From Community to Union(Printer, 1993), 23;

¹⁸ Прирачник за полагање правосуден испит, Право на Европска унија, Еурииск консалтинг ДОО-Скопје, 2012 година, стр.182;

Унијата и подготвување на Европската унија за постојано проширување¹⁹.

Активностите на Европската унија ги покрива сите области на јавната политика, здравството и економската политика до надворешната политика и одбраната. Сепак, отсегот на нејзините овластувања многу се разликуваат во зависност од дадената област.

Клучна активност на Европската унија е основањето и управувањето со заедничкиот единствен пазар, кој се состои од царинска унија, единствена валута, заедничка аграрна политика и заедничка рибарска политика²⁰.

Откако Европската унија беше формирана како сојуз од шест држави, кон неа подоцна се приклучија уште 22 други европски држави. Кога би била една држава, таа би била трета најголема по население во светот, а седма најдолема по површина. Преглед на текот на проширувањето е даден на крајот од трудот во *Прилог 1*²¹.

1.3.1. Теорија за разбирање на европската интеграција

1.3.1.1. Неофункционализам

Една од најстарите теории за европската интеграција е неофункционализмот. Оваа теорија е развиена во шеесеттите години на минатиот век, со цел да го објасни развојот на Европската заедница за јаглен и челик и Европската економска заедница²². Теоретичарите настојуваат да објаснат како задржувањето на економската активност за одреден економски сектор, што се одвива преку државните граници, би можело да се прелее и на други сектори, предизвикувајќи поширока економска интеграција во другиот сектор (ефект на прелевање). Неофункционалистите веруваат дека економската интеграција ќе доведе до политичка интеграција и до

¹⁹ Прирачник за полагање правосуден испит, Право на Европска унија, Еуриск консалтинг ДОО-Скопје, 2012 година, стр.183

²⁰ Исто, стр.182-183

²¹ Прилог 1, на крајот од трудот, клучни датуми во процесот на евроинтеграцијата

²² Ernst Haas, теоретичар кој во шеесеттите години на минатиот век навлегува во теоријата на неофункционализмот

создавање на заеднички, интегрирани, супранационални институции што би го забразале овој процес²³. Аргументите на нефункционалистите беа оспорувани од неореалистичните²⁴ и неорационалните гледишта, меѓу кои се издвојува теоријата за либералниот интерговерменатлизам.

1.3.1.2. Либерална теорија за меѓувладина соработка

Оваа теорија се потпира на пишувањата на поранешните теоретичари на меѓународните односи, коишто го отфрлија ставот дека националните влади би можеле и да не бидат врховна власт или дека нациите свесно би се откажале од суверенитетот. Либералните интерговернменталисти тврдат дека историското донесување на одлуки е израз на тоа што го преферирале националните влади, а не на супранационалните организации. Кратко речено, националните влади се тие што имаат доминантна контрола и се актери во обликувањето на интеграцијата²⁵. Во основа, оваа теорија сака да ги оствари своите сопствени интереси и да ја заштити својата сфера на моќ.

1.3.1.3. Нов институционализам

Новиот институционализам го нагласува значењето на институциите во градењето, па дури и во утврдувањето на владините приоритети. Во контекст на Европската унија, новиот институционализам покажува како институциите на Унијата имаат улога на нешто повеќе од неутрален арбитар во процесот на градење на политиката²⁶. Тие се клучни актери, со сопствена агенда и приоритети. Всушност, за новите институционалисти зборот „институции“ се однесува не само на традиционално дефинираните институции (извршен орган, парламент, судови), туку и на вредностите, нормите и неформалните

²³ Пол Крег и Треј де Бурка, Право на ЕУ-текстови, случаи и материјали, 2008 год., стр.2

²⁴ R.Keohane, Neo-Realism and Its Critics, Columbia University Press, 1986

²⁵ Проф. д-р Сашо Георгиевски, практикум Вовед во правото на Европската унија, Скопје, 2006 год., стр.17

²⁶ K.Armstrong, The New Institutionalism

конвенции коишто ја уредуваат социјалната размена помеѓу актерите.²⁷

1.3.1.4. Политичко вмрежување

Како последен теоретски пристап ќе го напоменеме политичкото вмрежување, кој е спротивен на неофункционализмот или на либералната меѓувладина соработка. Овој принцип не кажува многу за политичките компромиси помеѓу националните влади, ниту, пак, за своите историски одлуки. Но, анализата на вмрежувањето е корисно за да се откријат „пазарењата за сцена“ коишто ја моделираат дневната политика. Политичката мрежа е мрежа на актери, од кои секој има интерес или удел во одреден политички сектор на Унијата и способноста да помогне во одредувањето на успехот или неуспехот на соодветната политика.²⁸

1.4. Договори за ЕЕЗ и за ЕВРОАТОМ

Договорот за основање на Европската заедница за јаглен и челик беше потпишан на 18 април 1951 година во Париз, но стапи на сила на 23 јули 1952 година. Како земји-основачки на овој Договор се: Италија, Франција, Германија и трите земји на Бенелукс (Белгија, Холандија и Лусембург). Негова главна цел беше да ги елиминира различните бариери во трговијата и да создаде заеднички пазар, во кој производите од јаглен и челик од државите-членки ќе може да се движат слободно, со цел да ги задоволат потребите на целокупното население на Заедницата, без дискриминација по основа на националност и капиталот и работниците во двата сектора, да можат да циркулираат слободно²⁹. Овој Договор беше со ограничена важност од педесет години, со што посебните правила во однос на секторите за јаглен и челик беа интегрирани во правото на Зедницата, а нивните посебни ресурси, програми и меѓународни обврски беа преземени од страна на Европската заедница.

По конференцијата на министрите за надворешни работи на шесте

²⁷ Пол Крег и Треј де Бурка, Право на ЕУ-текстови, случаи и материјали, 2008 год., стр.3

²⁸ Проф. д-р Сашо Георгиевски, практикум Вовед во правото на Европската унија, Скопје, 2006 год., стр.17

²⁹ Aneta Stojanovska, Zbornik radova polaznika onlajn programa Evropske integracije, Istoriski razvoj na Evropskata unija, Beograd 2004 god., str.14

држави, одржана во Месина - Италија во 1955 година, се постигнал договор за придвижување во насока на економска интеграција. Комисијата со која претседавал тогашниот белгиски премиер³⁰ во 1956 година го објавил својот извештај кој го содржал основниот план за она што подоцна стана Европска заедница за атомска енергија и Европска економска заедница. Иако договорите претежно биле политички мотивирани, сепак фокусот бил конкретно економски.

Примарни цели на договорите беа да се воспостави заеднички пазар, да се приближат економските политики на земјите-членки, да се промовира хармоничен развој на економските активности низ Заедницата, да се зголеми стабилноста и да се покачи животниот стандард, како и да се промовираат поблиски односи помеѓу земјите-членки³¹.

Договорите кои го отворија патот кон економското обединување се таканаречените римски договори, односно Договорот за основање на Европската заедница за атомска енергија, познат како ЕВРОАТОМ и Договорот за основање на Европската економска заедница. Овие договори се склучени на 27 март 1957 година во Рим, а стапија на сила на 1 јануари 1958 година и немаат ограничување во нивното траење. Покрај основните цели, формирањето на заеднички пазар и подведување на атомска енергија под надлежност на заеднички орган, договорите внеле и одредени измени во начинот на функционирање на претходно воспоставените институции.

Заедничкиот пазар требало да се воведо во текот на преоден период од неколку фази, во чие времетраење би се отстраниле тарифните бариери и би се вовеле заеднички надворешни царински тарифи. Требало да се утврдат заедничките политики во земјоделството и во транспортот, за слободно движење на работниците, компаниите, самовработените, стоката и услугите, како и строга контрола на антиконкурентските практики во различни држави. Се оформил Европски социјален фонд, со цел да се подобрат можностите за вработување и Инвестициска банка којашто давала кредити и гаранции како

³⁰ Поп Анри Спак-белгиски премиер, силен поборник за интеграцијата

³¹ Пол Крег и Трејн де Бурка, Право на ЕУ-тектови, случаи и материјали, 2008 год., стр.6

помош на помалку развиените региони или сектори³². Исто така, бил формиран и Европскиот развоен фонд за прекуокеански земји и територии на некои од земјите-членки.

1.5. Договор од Мастрихт

Покрај основните Договори кои се од примарно значање и останатите акти на Европската унија, мора да го споменеме и Единствениот европски акт кој стапил на сила на 1 јули 1987 година. Триесет и пет години по формирањето на Европската заедница за јаглен и челик и триесет години по потпишувањето на римските договори³³, во услови на радикално изменета политички состојби во Европа и во светот, претставници на држави-членки на заедниците, на 13 февруари во Хаг и на 28 февруари 1986 година во Лусембург, го потпишаа Единствениот европски акт, со кој беа извршени дотогаш најголемите промени во договорите за основање на трите заедници³⁴.

Единствениот европски акт претставува заложба за комплетирање на единствениот пазар завршно до 1992 година, преку отстранување на сите препреки, како еден вид на ревизија на основните договори. Практично го отвори патот кон уште поинтензивна интеграција, чиј резултат беше Договорот од Мастрихт, склучен на 7 февруари 1992 година, а стапи на сила 1 ноември 1993 година. Договорот од Мастрихт има за цел да ја продолжи интеграцијата преку промоција на одржлив економски и социјален развој, преку создавање на територија без внатрешни граници, преку зајакнување на социјалната и економската кохезија и преку воспоставување на европската монетарна унија, со цел создавање на заедничка платежна единица.³⁵

Унијата беше создадена од Европските заедници и дополнета со нови политики и форми на соработка. Имено, Договорот од Мастрихт беше создаден од два одделени, но блиско поврзани договори: Договорот за

³² Gordan Gasmi, Pravo I osnovi prava Evropske unije, Univerzitet Singidunum, Beograd 2010 god., str.121

³³ Римски договори - Договор за основање на Европска заедница за атомска енергија (ЕВРОАТОМ) и Договор за основање на Европска економска заедница (ЕЕЗ)

³⁴ Проф. д-р Трајан Бендевски, Право на Европска унија, Правен факултет-УКИМ, Скопје 2001 год., стр.67

³⁵ Aneta Stojanovska, Zbornik radova polaznika onlajn programa Evropske integracije, Istoriski razvoj na Evropskata unija, Beograd, 2004 god., str.18

Европската унија и Договорот за создавање на Европската заедница. Овие два договори ја поделија европската „конструкција“ на три столба или три згради, главно, врз основа на процесот на днесување на одлуки: главниот столб или зграда, која всушност е Европската заедница, каде што заедничка работа на учесниците е регулирана според Договорот за формирање на Европската заедница и каде што преовладува методот на Заедницата; вториот е столбот или зградата на правда и внатрешни работи и третиот е столбот или зградата на заедничката надворешна и безбедносна политика³⁶.

1.6. Договор од Амстердам

Во правна смисла, со Договорот од Мастрихт е предвидена клаузула за ревизија, врз основа на која беше свикана нова Меѓувладина конференција на 17 јуни 1997 година во Амстердам³⁷.

Претседателите на држави и влади на петнаесетте држави-членки на Европската унија го ревидираа Договорот на Европската унија. Договорот од Амстердам ја продлабочи европската интеграција преку поставување на столбот на правдата и внатрешните работи под „орбитата“ на Заедницата, преку зајакнување на заедничката надворешна и безбедносна политика и иницирање на нови заеднички политики, особено во однос на проблемот на невработеноста и социјалната заштита³⁸.

Институционалната реформа на Европската унија од Амстердам имаше за цел да ја зголеми ефикасноста во работењето на органите на Европската унија, за да не дојде до слабеење на Унијата. Овој Договор повеќе имаше консолидирачка улога. Тоа е Договор чијашто цел беше да се подобри

³⁶ Проф. д-р Сашо Георгиевски, скрипта Вовед во правото на Европската унија, Скопје, 2004 год., стр.24

³⁷ Проф. д-р Љупчо Сотировски, скрипта Вовед во правото на Европската унија, Штип, 2011 год., стр.25;

³⁸ Проф. д-р Сашо Георгиевски, скрипта Вовед во правото на Европската унија, Скопје, 2004 год., стр.25

ефикасноста на Унијата, отколку да се зголемат надлежностите. Она што првично требало да биде опфатено во Договорот, проширувањето на Унијата со земјите од Источна Европа и новиот механизам за гласање во согласност со проширувањето, беше одложено за подоцна (со Договорот во Ница).

1.7. Договорот од Ница

Процесот на проширување на Унијата со државите од Централна и Источна Европа беше причина за свикување на нова меѓувладина конференција, за институционалните реформи во ЕУ во февруари 2000 година, која требаше да ги разгледа институционалните прашања, кои не беа решени во Амстердам: големината и составот на Европската комисија (намалување на бројот на комесарите и правична застапеност на секоја држава-членка, броењето на гласовите во Советот, можното проширување на гласањето со квалификувано мнозинство во Советот, прокламирање Повелба за фундаментални човекови права). Ирска беше единствена држава чишто граѓани гласаа против на референдум за прифаќање на Договорот. Нивните главни приговори се однесуваа на фактот што Унијата која настојуваше да постигне висок степен на интегрирање не успеа поради растечкиот демократски дефицит. Фазата на ратификација на Договорот беше полна со неизвесности.

Целта на Договорот од Ница е одобрување на институционалната структура на Европската унија, во пресрет на проширувањето на Унијата со новите држави-членки. Ова подобрување на националната структура, всушност, претставува квалитетна институционална реформа на петте органи на Европската унија, коишто Унијата ги наследила уште во периодот на основањето на Европската заедница за јаглен и челик и Европската економска заедница од страна на шесте држави-основачи³⁹.

Договорот од Ница е склучен на 26 февруари 2001 година, а истиот стапи на сила на 1 февруари 2003 година.

³⁹ Проф. д-р Трајан Бендевски, Право на Европска унија, Правен факултет-УКИМ, Скопје, 2001 год., стр.71

1.8. Договорот од Лисабон

Последен правен акт врз кого се потпира и де факто функционира Европската унија, како израз на севкупните досегашни достигнувања, победи и порази во развојот на европската демократија и идејата за остварување на Унијата и создавање на пристојно место за живеење, е Лисабонскиот договор⁴⁰.

Во 21 век Европа се соочува со големи предизвици, како економската криза, климатски промени, одржливиот развој, енергетска сигурност и борбата против меѓународниот прекуграничен криминал. Бројот на земјите-членки на Европската унија е променет, приближно удвоен. Постоечките договори не и ги овозможуваат на Европската унија потребните инструменти за да може да се соочи со овие предизвици и да се справи со овие промени, па врз основа на тоа земјите-членки сами го изработија Договорот од Лисабон.

Договорот од Лисабон беше потпишан на 13 декември 2007 година од страна на 27 земји-членки на Унијата. Договорот стапи на сила на 1 декември 2009 година, кога сите земји на Европската унија го ратификуваа во согласност со своите национални постапки.

Договорот од Лисабон јасно ги одредува целите и вредностите на Европската унија, и тоа: мир, демократија, почитување на човековите права, правда, еднаквост, владеење на правото и одржливост⁴¹.

Договорот од Лисабон се заложува дека Европската унија ќе го реализира следново⁴²:

- ќе им понуди на луѓето слобода, безбедност и правда, без постоење внатрешни граници;

⁴⁰ Проф. д-р Љупчо Сотирски, скрипта Вовед во правото на Европската унија, Штип, 2011 год., стр.33

⁴¹ Ваш водич низ Договорот од Лисабон, брошура-Канцеларија за службени изданија на Европска та унија, Лусембург, 2010 год., стр.3

⁴² Вашиот прирачник за Договорот од Лисабон, Your guide to the Lisbon Treaty, оваа публикација е преведена од оригиналното издание на англиски јазик на Канцеларијата за публикации на Европската унија, 2011 год., стр.7

- ќе работи за одржлив развој на Европа, врз основа на урамнотежен економски раст и стабилност на цените, висококонкурентна социјална пазарна економија насочена кон целосно вработување и социјален напредок, со висок степен на заштита на животната средина;
- ќе се бори против социјалната исклученост и дискриминација и ќе ја промовира социјалната правда и заштита;
- ќе промовира економска, социјална и територијална кохезија и солидарност меѓу земјите-членки;
- ќе остане посветена на економската и монетарна унија, со еврото како нејзина валута;
- ќе ги негува и ќе ги промовира вредностите на Европската унија пошироко во светот и ќе придонесува за мир, безбедност, одржлив развој на земјата, солидарност и почитување меѓу народите, слободна и фер трговија и искоренување на сиромаштијата;
- ќе придонесува за заштита на човековите права, особено правата на детето, како и строго почитување и развој на меѓународното право, вклучително почитување на начелата од Повелбата на Обединетите нации.

Со Договорот од Лисабон Европската унија станува поуспешна, потранспарентна и подемократска. На граѓаните и парламентите и овозможува да добиваат повеќе информации за тоа што се случува на европско ниво, а на Европа ѝ дава појасен и посилен глас во светот, истовремено заштитувајќи ги интересите на земјите.

Називот на Европската заедница нема повеќе да се применува, туку ќе се применува само називот Европска унија. Лисабонскиот договор ги избриша сите симболи на државност, како што се: химна и устав, кои упатуваа на идна „држава на државите-членки“. Овие симболи се главна причина за неуспех на проектот Донесување на Устав на Европската унија. Останува правилото, актите на Европската унија што ги усвојува Советот самостојно

или заедно со парламентот, преку процедура на заедничко одлучување, да можат да бидат во форма на прописи, директиви, одлуки, препораки, мислења. Институцијата што го усвојува актот има дискрециско право да решава за изборот на формата на актот.

Оформувањето на новата институционална поставеност на Европската унија ќе зајакне со новововедената функција-претседател на Европската унија. Како нова институција се воведува и шеф на дипломатијата на Европската унија. Всушност, шефот нема да биде министер за надворешни работи, туку ќе раководи и управува како висок претставник за надворешни работи и безбедност.

Според Договорот од Лисабон, Европскиот совет добива поголемо влијание врз организирањето на полицијата и правосудството, надворешната политика и уставните прашања, вклучувајќи ги: составот на Парламентот и на Комисијата, прашања во врска со ротирачкото претседателство, одложување на правата на членство, промена на системот на гласање во клаузулите на договорите за премостување и номинирање на претседателот на Европската комисија и високиот претставник на Унијата за надворешни работи и безбедност⁴³.

Една од позначајните новини што ги донесува овој реформски договор е излезната клаузула, која се вовела за првпат во историјата на Европската унија. Врз основа на неа, секоја земја-членка може да излезе од оваа организација на Европската унија во секој момент кога за тоа ќе одлучат.

Договорот утврдува дека Европската унија ќе биде поефикасна доколку одлуките на Советот на министри се донесуваат со квалификувано мнозинство, не врз основа на консензус на сите земји-членки.

Европскиот совет официјално се стекна со статус на институција на Европската унија, со што се одвои од Советот на министри. Тој и понатаму е составен од шефовите на државите или на владите на земјите-членки на

⁴³ Ваш водич низ Договорот од Лисабон, брошура-Канцеларија за службени изданија на Европската унија, Лусембург, 2010 год., стр.12

Унијата, заедно со претседателот на Европската комисија. Претседателот на Европскиот совет се именува на период од две и пол години, со квалификувано мнозинство на гласови од Советот на Европа. Претседателот може да се именува еднаш и да биде отповикан со иста гласачка процедура⁴⁴.

Европскиот совет добива поголемо влијание врз организирањето на полицијата и правосудството, надворешната политика и уставните прашања, вклучувајќи ги: составот на Парламентот и на Комисијата, прашања во врска со ротирачкото претседателство, одложување на правата на членство, промена на системот на гласање во клаузулите на договорите за премостување и номинирање на претседателот на Европската комисија и високиот претставник на Унијата за надворешни работи и безбедносна политика.

Со Лисабонскиот договор се проширени и надлежностите на Европскиот суд на правдата, а Повелбата за основните права на човекот и граѓанинот е облигаторна за сите членки, освен за Велика Британија и Полска, кои успеаја да бидат изземени. Договорот за Европската унија, Договорот за функционирањето на Европската унија и Повелбата за фундаменталните права на Европската унија имаат еднаква правна вредност и заедно ја сочинуваат правната основа на Европската унија.

Со цел да се обезбеди поголема координација и конзистентност во надворешната политика на Еврската унија, Договорот од Лисабон создава висок претставник на Унијата за надворешни работи и безбедносна политика, де факто спојувајќи ги функциите на високиот претставник за заедничка надворешна и безбедносна политика и Европскиот комесар за надворешни работи и соседска политика на Европската унија⁴⁵. Новиот висок претставник, исто така, станува и заменик-претседател на Комисијата, администраторот на Европската агенција за одбрана, но не и на *генералниот секретаријат на Советот на министри, затоа што тој станува посебна функција*. Тој или таа

⁴⁴ Consolidated Versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union, Publication Office of the European Union, Luxembourg, 27-28

⁴⁵ Gordan Gasmi, Pravo I osnovi prava Evropske unije, Univerzitet Singidunum, Beograd 2010 god., str.357

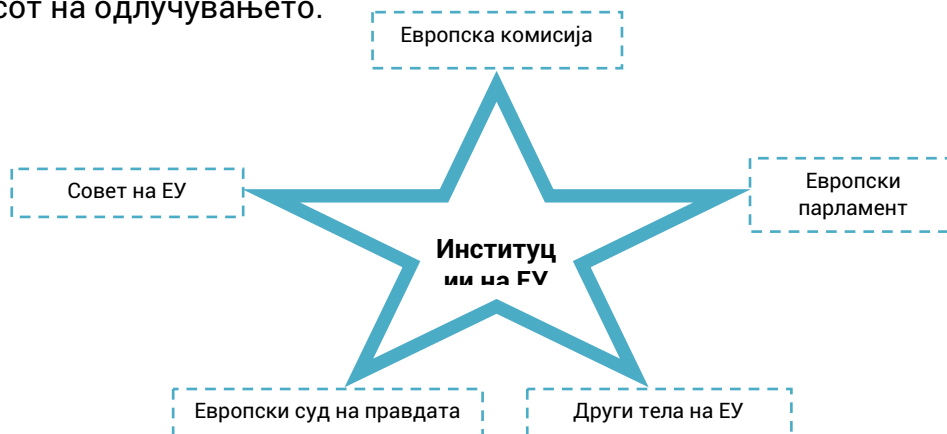
имаат право да предложуваат одбранбени или безбедносни мисии. Во предложениот Устав оваа функција беше наречена министер за надворешни работи на Унијата.

Високиот претставник за надворешни работи и безбедносна политика е задолжен за Службата за надворешни активности, која исто така е создадена со Договорот од Лисабон. Ова во суштина е Министерство за надворешни работи или Дипломатски кор на Унијата.

1.9. Поим и надлежности на институциите на Европската унија

Земјите-членки на Европската унија пренесуваат дел од својот национален суверенитет на заедничките институции кои ги претставуваат не само интересите на одделите земји, туку и нивните заеднички интереси. Најважни институции на Европската унија се: Советот на Европската унија, Европскиот парламент и Европската комисија.

Овој „институционален триаголник“ може да функционира само ако овие три институции тесно соработуваат и меѓусебно си веруваат. Институциите се комплементарни една со друга, а секоја има своја улога во процесот на одлучувањето.

Петте најважни институции на Европската унија

1.9.1. Совет на Европската унија

Водечко одлучувачко тело на Европската унија е Советот. Советот ги застапува интересите на националните влади кои ја сочинуваат Европската

унија. Советот⁴⁶ се состои од претставник од секоја земја-членка на министерско ниво кој е овластен да ја обврзува владата на таа држава⁴⁷. Советот се состанува кога ќе го свика претседателот на Советот, по сопствена иницијатива или по барање на Комисијата.

Состаноците на Советот се организирани според теми, со присуство на различни министри од земјите-членки и се уредуваат со Деловник за работа на Советот⁴⁸.

Советот на Европската унија усвојува законодавни акти во постапка на коодлучување со Европскиот парламент, помага за координирање на политиките на земјите-членки, ја развива заедничката надворешна и безбедносна политика на Европската унија врз основа на стратешките насоки утврдени од Европскиот совет, склучува меѓународни спогодби во името на Унијата, заедно со Европскиот парламент го усвојува буџетот на Европската унија. Одлуките на Советот на Европската унија се донесуваат со квалификувано мнозинство, како општо правило. Квалификуваното или пондерираното мнозинство значи дека земјите со поголемо население имаат повеќе гласови од оние со помало население⁴⁹. Сепак, постои тежина во утврдувањето на точноста на бројот на гласовите на една земја. Со помош на Договорот од Ница, од 2005 година, почна да се одлучува со таканаречено тројно мнозинство, што значи дека за усвојување на една одлука мора да се собере квалификувано мнозинство од гласовите кои им припаѓаат на земјите-членки, а тие земји да претставуваат 62% од вкупното население на Европската унија и најмалку половина од земјите-членки позитивно да гласале за одлуката, независно од големината на нивната територија или население⁵⁰.

Претседателство со Советот на Европската унија - Во период од шест месеци, сите земји-членки на Европската унија се менуваат во

⁴⁶ Во 1999 година е познат како Совет на Европската унија

⁴⁷ M. Westlake and D. Galloway, The Council of the European Union (3^d edn.) Harper, 2004

⁴⁸ Council Dec. 2006/683/EC., Euratom od 15 Sept. 2006 adopting the Council's Rules of Procedure, 2006

⁴⁹ Проф. д-р Сашо Георгиевски, скрипта Вовед во правото на Европската унија, Скопје, 2004 год., стр. 39

⁵⁰ Проф. д-р Љупчо Сотировски, скрипта Вовед во правото на Европската унија, Штип, 2011 год., стр. 60

претседавањето со Советот на Европската унија. Земјата-членка која претседава одржува состаноци на ниво, предлага насоки и составува потребни компромиси кога треба Советот да донесе одлука. Редоследот по кој се одржува претседателството се решава едногласно од страна на Советот. Претседателството се менува на 1 јануари и 1 јули секоја година. Со оглед на оваа мошне брза промена, секое претседателство ги темели своите активности врз работната програма усогласена со следните две претседателства и оттука таа е валидна во период од 18 месеци (тимско претседателство⁵¹).

Претседателот, главно, е одговорен за севкупната усогласеност на работата на Советот и на комисиите обезбедувајќи им инпут. Додека, пак, во политичка смисла најважно е што земјите-членки што го водат Претседателството на Европската унија имаат засилена улога на светската сцена, а особено на малите земји-членки со тоа им се дава можност да застанат рамо до рамо со „големите играчи“ и да остават свој белег во европската политика.

1.9.2. Европски совет

Европскиот совет на Унијата го обезбедува неопходниот поттик за нејзин развој и ги дефинира нејзините општи политички насоки. Европскиот совет ги поврзува шефовите на државите или на владите на земјите-членки и претседателот на Комисијата⁵². Ним им помагаат министрите за надворешни работи на земјите-членки и член на Комисијата.

Европскиот совет ги одредува генералните политички насоки и приоритети на Европската унија. Европскиот совет го обезбедува потребниот стимул за развој на Унијата и определува генерални политички насоки и приоритети. Советот нема законодавна функција. Освен ако со договорите на Унијата не е определено поинаку, Европскиот совет ги донесува одлуките со консензус.

Европскиот совет се состанува двапат во шест месеци, вообичаено во

⁵¹ Клаус-Димер Баршарт, АВВ на правото на Европската унија, Publications Office of the European Union, Лусембург, 2010 год., стр.56

⁵² Пол Грег и Трејн де Бурка, Право на ЕУ-текстови, случаи и материјали, 2008 год., стр.55

Брисел. Мандатот на претседателот на Советот е две и пол години, со право на еденреизбор.

Европскиот совет поднесува извештај до Европскиот парламент по секој свој состанок, како и годишен пишан извештај за напредокот што го постигнала Унијата.

1.9.3. Европски парламент

Европскиот парламент е единствено директно избрано тело во Европската унија, една од главните институции на Унијата за усвојување на законодавството, заедно со Советот. Европскиот парламент има три важни улоги: да води расправа и да ги усвојува европските закони, да врши надзор над другите европски институции со цел да се работи демократски и да расправа и да усвојува буџет на Европската унија заедно со Советот. Парламентот врши контрола на Комисијата преку разгледување на нејзините извештаи, како и со поставување на прашања до европските комесари.

Всушност, Европскиот парламент обезбедува демократска форма за расправа. Тој ја има надзорната функција и улога на законодавно тело. Своите пленарни седници ги одржува во Стразбург, но има и секретаријат кој е сместен во Лусембург, а определени седници и состаноци се одржуваат во Брисел за да се олесни контактот со Комисијата и со Советот⁵³.

1.9.4. Европска комисија

Европската комисија е една од главните институции на Европската унија. Европската комисија е извршно тело на Унијата, која функционира врз основа на колективна одговорност⁵⁴. Таа ги претставува и поддржува интересите на Унијата во целина. Комисијата изготвува предлози за нови европски закони, управува со активности за спроведување на политиките на ЕУ и трошењето на средства од фондовите на Унијата.

Таа ја „надгледува“ примената на прописите и директивите на Советот

⁵³E.Smith, National Parliaments as Cornerstones of European Integration, Kluwer, 1996

⁵⁴ Gordana Gasmi, „Pravo i osnovi prava Evropske unije“, Beograd, 2010 година, 195

и може да му се обраќа до Судот на правдата доколку смета дека не се применуваат законите на Заедницата. Комисијата е извршно тело кое ги спроведува одлуките на Советот, но има и овластувања при спроведување на заедничка политика во областа на истражувањата и технологијата, помош за земјите во развој и регионално поврзување. Комисијата одговара пред Парламентот и доколку Парламентот изгласа недоверба, Комисијата мора да поднесе колективна оставка. Надгледувањето и спроведувањето на политиките на Европската унија, Европската комисија ги врши преку: предлагање на ново законодавство до Европскиот парламент и Советот, управување со буџетот на Европската унија и распределба на средствата, примена на правото на Европската унија заедно со Судот на правдата на Унијата и претставување на Унијата на меѓународно ниво.

Поимот *комисија* е доста збунувачки употребуван за да означи две одделени лица на ова тело: колеџ на комесари или извршната комисија и административна комисија или бирократијата⁵⁵. Комисијата се состои од 27 члена, кои се предлагаат од владите на земјите-членки и се именуваат за период од пет години. Комесарите се поделени во три генерални директорати: политички полиња, надворешни односи и внатрешни служби. Во согласност со Договорот од Лисабон, членовите на Комисијата се избираат според систем на ротација утврден едногласно од Европскиот совет и врз основа на следниве начела: земјите-членки да се третираат строго рамноправно во однос на утврдувањето на редоследот и времетраењето на учеството на нивни државјани како членови на Комисијата и составот на секоја наредна Комисија задоволително да го одразува демографскиот и географскиот опсег на сите земји - членки⁵⁶. Членовите на Комисијата во текот на нивниот мандат треба да се воздржуваат од какво било несоодветно дејство и не смеат да се занимаваат со друга платена или неплатена професионална дејност.

Главните цели на Комисијата се: да го промовира

⁵⁵ Пол Грег и Трејн де Бурка, Право на ЕУ - текстови, случаи и материјали, Скопје, 2008 год., стр.39

⁵⁶ „Lisabon treaty - Consolidated versions of the treaty on European Union and the treaty on the functioning of the EU" - Publication office of the European Union, Luxembourg, 2010 year

општиот интерес на Унијата, да ја обезбедува примената на договорите, да ја надгледува примената на правото на Унијата, да го спроведува буџетот, да извршува координативни, извршни и раководни функции и да го иницира годишното и повеќегодишното планирање на Унијата⁵⁷.

1.9.5. Судот на правдата

Судот на правдата на Европската унија е основан во 1952 година и неговата мисија е да гарантира почитување на правото при толкувањето и примена на Договорите. Европскиот суд на правдата заедно со Првостепениот суд, вклучувајќи го и Судот за јавната служба, го сочинуваат правниот систем на Европската унија.

Во моментот, Европскиот суд на правдата го сочинуваат 28 судии и 9 генерални адвокати, именувани за период од шест години од владите на земјите-членки со замен договор, а според Договорот од Лисабон во иднина и по консултација на комисијата од седум високорангирани правници⁵⁸.

Судот на правдата ја претставува судската власт на Унијата. Во соработка со судовите на земјите-членки обезбедува единствена примена и толкување на правото на Европската унија.

Водењето на судските активности и управувањето со Европскиот суд на правдата е обврска на неговиот претседател, избран од редовите на судиите со мандат од три години. Задачата на генералните адвокати се состои во поддршка на Европскиот суд на правдата, со тоа што даваат завршни мислења за одредени судски предмети. Генералниот адвокат непристрасно и независно ги оценува сите стручни и правни прашања на случајот и на Европскиот суд на правдата му поднесува конкретна, необврзувачка предлог-одлука⁵⁹.

Надлежностите на судот се да обезбеди почитување и спроведување на примарното, секундарното и непишаното право; да разгледува и да

⁵⁷ Проф. д-р Клаус-Димер Боршарт, „АБВ на правото на Европската унија“, Канцеларија за публикации на Европската унија, 2010 год., стр.65-66

⁵⁸ Буквар европских интеграција, Канцеларија за европске интеграције, Београд, 2013 год., стр.15

⁵⁹ Исто, стр.196

одлучува како прва инстанца по тужбените прашања или постапките кои се однесуваат на физички или правни лица и на институциите на ЕУ. Судот на правдата е надлежен во спорови за обесштетување кои ги предизвикале институциите на Европската унија или службеници при извршување на своите должности. Судот исто е надлежен и за спорите помеѓу Унијата и нејзините службеници. Судот на правдата е надлежен да разгледува и одлучува за тужбени барања или постапки поведени против одлуките на специјализираните судови; да разгледува и одлучува за прашања упатени за прелиминарна одлука во однос на соработката меѓу судовите на земјите-членки и Европскиот суд на правдата⁶⁰.

1.9.6. Суд на ревизори

Органот кој е надлежен за надворешна ревизија е токму Европскиот суд на ревизори. Европскиот суд на ревизори со Договорот од Мастрихт е прифатен како институција на Европската унија за вршење на ревизија на финансиите во Унијата. Европскиот суд на ревизори, како надворешен ревизор на Унијата придонесува за подобрување на финансиското управување и работење како независен заштитник на финансиските интереси на граѓаните на Унијата.

Членовите на судот на ревизори ја вршат својата дејност сосема независно и за општото добро на Унијата. Тие не смеат да примаат инструкции од владите, мора да се откажат од сите активности кои се неспојливи со нивната работна обврска и во текот на мандатот не смеат да извршуваат друга професионална дејност.

Основна задача на судот на ревизори е ревизорска контрола што ги опфаќа сите приходи и расходи на Европската унија. Обврска на судот не е само надворешна контрола на буџетските средства, туку и на оние средства кои се наоѓаат надвор од буџетскиот план на Унијата. Европскиот суд на ревизори е надлежен и за ревизија на управувањето со сопствениот буџет,

⁶⁰ Проф. д-р Сашо Георгиевски, практикум Вовед во правото на Европската унија, Скопје, 2006 год., стр.55;

меѓутоа во практика се служи со приватни ревизорски агенции, за да се направи независна контрола⁶¹.

Судот е основан на 22 јули 1975 година, со седиште во Луксембург.

1.10. Други институционални тела на Европската унија

Други тела со најзначајна улога во Европската унија се:**1.10.1. Европски комитет за економски и социјални прашања**

Европскиот комитет за економски и социјални работи⁶² е составен од претставници од различни категории на економска и социјална област. Бројот на членови во економско-социјалниот комитет не може да биде поголем од 350⁶³. Како официјално тело, Комитетот им овозможува на институциите на Заедницата да ги сумираат резултатите и да ги земаат предвид во концептот на зедничките политики, интересите на заедничките економски и социјални групации⁶⁴. Претставниците во овој Комитет се избрани од националните влади и имаат привремена функција како советници на Комисијата и на другите институции околу разни релевантни предлози, за кои немале поголемо влијание⁶⁵.

Целта на Европско-економскиот социјален комитет е во институцијата на Европската унија да претставува низа економски и социјални групи (особено работодавците и вработените, земјоделците, превозниците, деловните луѓе, занаетчиите, занимањата и менаџирањата на мали и средни претпријатија)⁶⁶. Тој, исто така, овозможува форум за потрошувачите, групите за заштита на животната средина и здруженијата.

⁶¹ Проф. д-р Клаус-Димер Боршарт, „АБВ на правото на Европската унија“, Канцеларија за публикации на Европската унија, 2010 год., стр.207

⁶² Познат како Економско-социјален комитет

⁶³ Доц. д-р Горан Илиќ, „Вовед во правото на Европската Унија“, Битола, 2011 год.

⁶⁴ Проф.д-р Љупчо Сотирски,скрипта Вовед во правото на Европската унија, Штип, 2011 год., стр.45

⁶⁵ Проф.д-р Сашо Георгиевски, практикум Вовед во правото на Европската унија, Скопје, 2006 год., стр.62

⁶⁶ Проф.д-р Клаус-Димер Боршарт, „АБВ на правото на Европската унија“, Канцеларија за публикации на Европската унија, 2010 год., стр.76

Како Европско-економскиот социјален комитет, така и Комитетот на регионите се вбројува во советодавните институции. Значи, во правна смисла не претставува орган на Европската унија.

1.10.2. Комитет за регионите

Европскиот економски социјален комитет со Договорот на Европската унија (Договорот од Мастрихт) беше формирано ново советодавно тело, Комитет на региони. Овој Комитет на региони не е стриктно институција на Европската унија, бидејќи функционира само советодавно и нема овластувања да донесува законски обврзувачки одлуки како целосно сраснати институции (Европскиот парламент, Советот, Европската комисија и др.). Составен е од претставници на регионалните и локалните органи. Комитетот мора да биде консултиран за предлози со кои се засегнати регионалните интереси и може да издава сопствени мислења и извештаи⁶⁷.

Три главни принципи лежат во срцето на работата на Комитетот: супсидијарност, близина и партнерство⁶⁸. Преку овие принципи придонесите за работата на Комитетот се трансформираат во законодавни предлози. Тие, исто така, ги поддржуваат неговите општи анализи, како и оние од поконкретна секторска природа.

1.10.3. Европска централна банка

Најзначајна специјализирана институција претставува Европската централна банка. Основана е во Франкфурт и е моделирана по примерот на строго независната Германска централна банка. Нејзини основни задачи се да ја формулира монетарната политика на Европската унија, да се грижи за монетарната стабилност, одредување на каматните стапки и печатење и управување со еврото⁶⁹.

Европската централна банка заедно со националните централни банки на земјите-членки го сочинуваат Европскиот систем на европската централни банки. Како орган на одлучување на Европската централна банка се

⁶⁷ Проф.д-р Сашо Георгиевски, практикум Вовед во правото на Европската унија, Скопје, 2006 год., стр.62

⁶⁸ Committee of Regions, The Regional and Local Dimensions in Establishing New Forms of Governance in Europe, CoR 2003 year

⁶⁹ Исто, стр.61

Извршниот одбор на Европската централна банка, Управниот совет на Европската централна банка и Генералниот совет на Европската централна банка.

1.10.4. Европски омбусман

Претставува една од есенцијалните компоненти во европската институционална инфраструктура. Тој е столб на правдата и внатрешните работи. За европски обусман може да биде именуван секој државјанин на Европската унија кој ги поседува сите гаранции за непристрасност и ги има сите квалификации во неговата држава со можност да биде избран на високи судски функции или да биде признат стручњак во областа на медијацијата⁷⁰.

1.10.5. Европски супервизор за заштита на податоци

Европскиот надзорен орган за заштита на личните податоци е формиран врз основа на Регулатива на Европскиот парламент и Совет за заштита на лица во однос на обработка на личните податоци од страна на институциите и телата на Заедницата и слободен проток на таквите податоци, одговорен за мониторинг и оценување на правилното имплементирање на одредбите од Регулативата⁷¹. Европскиот надзорен орган за заштита на личните податоци е целосно независен, а секоја акција која е некомпатибилна со неговите надлежности и обврски за време на мандатот треба да ја избегнува.

1.10.6. Европска инвестициска банка

Европската инвестициска банка е финансиска агенција за „избалансиран и стабилен развој“ на Европската унија, лоцирана во Лусембург. Оваа банка обезбедува заеми и гаранции во сите економски сектори, особено за промоција на развојот на помалку развиените региони, за модернизација или реструктурирање или за создавање на работни места и за помош на проекти што се од заеднички интерес на неколку земји-членки.

⁷⁰ Проф. д-р Љупчо Сотирски, скрипта Вовед во правото на Европската унија, Штип, 2011 год., стр.83

⁷¹ <http://www.dzlp.mk/en/node/2096>

Европската инвестициска банка има трипартитна структура, предводена е од Одбор на гувернери, составени од министри за финансии од земјите-членки, кои ги поставуваат рамките на кредитната политика и ги одобруваат активностите на банката, навдор од Европската унија. По Одборот на гувернери следи Одборот на директори, кој има 29 постојани члена (од секоја земја-членка и еден од Европската комисија) и 18 заменик-члена. Одборот на директори донесува одлука за доделување на заеми, гаранции и земање кредити. Секојдневните активности на Европската инвестициона банка ги води Менаџерскиот комитет, извршно тело од девет лица назначени со мандат од шест години.⁷²

1.10.7. Агенции

Улогата на зедниците во рамките на Европската унија добиваат сè поголемо значање. Тие функционираат во склоп на области, вклучувајќи и стручно оспособување, услови за работа и живеење, здравје и безбедност на работата, животна средина, лекови, лекарства, разновидност на растенија, хармонизација на внатрешниот пазар, превод, антирасизам, воздушна безбедност, железница и информатичка безбедност⁷³.

Овластувањата на агенцијата се значително ограничени. Значителен дел од улогата на повеќето од агенции е собирање информации и олеснување на кординацијата меѓу Зедницата и националните тела. Сепак, агенциите намаат директни регулирани овластувања, во смисла дека не можат да донесуваат правила во согласност со користењето на дискрециската моќ, а Комисијата не е расположена да ѝ ги даде тие овластувања⁷⁴.

⁷² Клаус-Димер Баршарт, АБВ на правото на Европската унија, Publications Office of the European Union, Лусембург, 2010 год., стр.79

⁷³ Regulatory Agencies, Draft Interinstitutional Agreement on the Operating Framework for the European Regulatory Agencies, COM(2005year)59 final

⁷⁴ Пол Крег и Трејн де Бурка, Право на ЕУ- текстови, случаи и материјали, Скопје, 2008 год., стр.79

ВТОР ДЕЛ

2 ОСНОВНИ ВРЕДНОСТИ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА И ПРИНЦИПИ ЗА ПРИСТАПУВАЊЕ КОН НЕА

2.1. Европската унија како гарант на мирот

Европската интеграција заслужува најголемо внимание како успешен проект и процес на мирно регулирање на конфликти и остварување на одржлив мир. Терминот одржлив мир ја истакнува позицијата на Европската унија во однос на целите, наместо на симптомите на конфликти и насилство. Одржливиот мир според теоретичарот Кони Пек се дефинира како „истовремено инволвирање на краткорочното решавање на проблемите и долгорочните структурални решенија за превенција од конфликтите, а преку интеграција на безбедносните потреба на човекот и промоцијата на доброто глобално владеење“⁷⁵

Одржливиот мир се раководи од потребата за изградба на еден вроден капацитет за разрешување на внатрешните тензии, пред тие да прераснат во насилни и деструктивни конфликти. Тоа е еден вид на превентивна пацификација, односно работење во функција на консолидација на мирот и негово конзервирање во однос на евентуалните или потенцијалните

⁷⁵ Доц.д-р Горан Илиќ, „Вовед во правото на Европската унија“, Битола, 2011 година, стр.5

дестабилизации, агресији и насилства. За европското обединување нема поголема мотивација од желбата за мир.

2.2. Единство и еднаквост

Проблемите на денешнината може да совладаат само ако европските земји одат напред по патеката што ги води кон единство. Многумина сметаат дека без европска интеграција, без Европска унија, не би било можно да се обезбеди мир, демократија, право и правда, економски просперитет и социјална сигурност, а тие да не гарантираат и за во иднина.

Единството може да истрае само онаму каде што еднаквоста е правило. Ниеден граѓанин на Европската унија не смее да биде обесправен или дискриминиран поради неговата националност,

Со принципот на еднаквост се потенцира тезата дека ниедна држава (земја-членка) нема првенство пред друга, а на природните разлики како што се големината, бројот на население и различните структури треба да се одговори само согласно со принципот на еднаквост.

2.3. Основни слободи

Слободата директно произлегува од мирот, единството и еднаквоста. Ова особено значи слобода на движење на работниците, слобода на населувањето, слобода да се дава услуги, слободно движење на стоки и капитал. Овие основни слободи им гарантираат на деловните луѓе слобода во донесувањето на одлуки, на работниците слобода во одбирањето на работните места, а на потрошувачите најголема можна разновидност на производите. Слободата на конкуренцијата им дозволува на бизнисите да ги нудат своите стоки и услуги на неспоредлив поширок круг потенцијални клиенти.

Работниците можат да бараат работа и да го менуваат своето работно место согласно со сопствените желби и интереси, низ целата територија на Европската унија. Потрошувачите можат да ги избираат најдобрите и најевтините производи од многу поголем асортиман стоки на понуда, што

произлегува од зголемената конкуренција.

Значајно е да напоменеме дека Спогодбата за пристапување во членство содржи исклучоци, особено во смисла на слободното движење на работниците, слободата на давање услуги и слободата на населување. Всушност, „старите“ земји-членки на Европската унија можат да го ограничат слободното движење на работници што се државјани на „новите“ земји-членки на период до седум години, така што пристапот до вработување ќе го направат предмет на национално или на билатерално законодавство.

2.4. Принцип на солидарност

Солидарноста е неопходен коректив на слободата, зашто невнимателното остварување на слободата секогаш оди на штета на другите. Од оваа причина, доколку рамката на Зедницата треба да истрае, таа мора, исто така, секогаш да ја препознае солидарноста на своите членови како основен принцип и да ги споделува како предностите, на пр. напредокот, така и тешкотиите, еднакво и праведно помеѓу своите членови⁷⁶.

2.5. Почитување на националниот идентитет

Националниот идентитети на земјите-членки се почитуваат. Идејата не е земјите-членки да се претопат во Европската унија, туку тие да придонесат со своите особени квалитети. Токму ваквата разновидност од национални карактеристики и идентитет ѝ го дава на Европската унија моралниот авторитет, кој, пак, се користи за доброто на Унијата како целина⁷⁷. Она на што сега во најголема мерка се насочува вниманието на Европската унија е создавањето на заедничкиот европски идентитет. Поаѓајќи од фактот дека законите со кои денес се соочува Унијата се наднационални, неопходно е јасно утврдување на европскиот идентитет и утврдување и чување на заедничките интереси. Европската унија на тој начин ќе добие јасни политички правила на игра и процедури кои треба да се почитуваат,

⁷⁶ Проф. д-р Клаус Димер Боршарт, АБВ на правото на Европската унија, Канцеларија за публикација на Европската унија, 2010 година, стр.23-24

⁷⁷ Исто, стр.24

пресликано преку идентитетот на европскиот граѓанин⁷⁸.

2.6. Потреба од безбедност

Сите овие основни вредности во крајна линија зависат од безбедноста. Особено по нападот на САД во 2001 година, повторно е во фокусот борба против тероризмот и против организираниот криминал во Европа. Полициската и судската соработка и понатаму се консолидирани, а заштитата на надворешните граници на Европската унија се зголемува.

2.7. Преговори за пристапување кон Европската унија

Во пракса, ниту еднаш до сега не се случило Европската унија да побара членство од некоја земја, односно земјите се тие кои аплицираат за членство во неа. Секоја земја која аплицира за членство мора да докаже во натамошниот период дека таа е доследна за исполнување на потребните услови. За да се разберат преговарачките односи меѓу Европската унија и земјата која пристапува, потребно е да се разберат односите кои се градат уште при аплицирањето за членство. Преговорите повеќе претставуваат испит на капацитетите за пристап во Европската унија и во таа насока земјата- апликант се наоѓа во асиметрична позиција.

Претставувањето на условите за приклучување кон Европската унија, во текот на нејзиниот развој, станува сè попрецизно, со цел тие да им бидат јасни на нејзините граѓани и да им обезбедат насоки на земјите кои сакаат да се приклучат. Членот 49 од Спогодбата за Европската унија вели дека секоја европска земја може да аплицира доколку ги почитува демократските вредности на Европската унија и е посветена на нивното унапредување.

Процесот до започнување на преговорите започнува со аплицирањето за членство, а Европската унија е таа која одлучува дали ќе ѝ даде кандидатски статус на земјата-апликант и дали ќе започне преговори за пристапување. Преговорите се отвараат само ако земјата ги исполнува Копенхангенските политички и економски критериуми, иако последиците не

⁷⁸М-р Светлана Вељановска, Европската унија предизвик за земјите од Западен Балкан, Годишник на Правен факултет-Кичево, 2011 год., стр.145

се пречка односно „камен на сомневање“⁷⁹.

Доколку се оцени дека земјата ги исполнува Копенхагенските критериуми во Aquis, се препорачува на земјата да ѝ се додели статус на кандидат и да ѝ се определи датум за започнување на преговорите. Исклучок од оваа практика, односно земја што има добиено кандидатски статус без да добие датум за преговори е Република Македонија.

Преговорите за пристапување ги карактеризираат две одделни фази, а тоа се процесот на скрининг и фактичките преговори. Според Европската комисија, скринингот е аналитичка сенка на степенот на усогласеност на националното законодавство со законодавството на Унијата (aquis) и во основа е фаза која се спроведува пред преговорите.

Основна цел на скринингот е да се претстави *acquis* на земјите-кандидати и заедно со нив да се одреди во кои полиња можат да се појават проблемите што ќе треба да се решат.

Скринингот го спроведуваат Европската комисија и Владата на земјата-кандидат. Следствено на ова се изготвува извештај врз основа на што се оценува успешноста на исполнување на обврските, а земјата-кандидат поднесува преговарачко стојалиште за секое поглавје кое понатаму е инструмент за водење на преговорите.

Преговорите за пристапување кон Европската унија за Комисијата и за другите учесници се уникатни од повеќе аспекти и се различни за земјите-кандидатки. Преговорите досега се воделе истовремено со повеќе земји и пристапот бил во голема мера унифициран, специфичностите кои произлегувале од поединечни случаи во голма мерка ги прави посебни.

Тргувајќи од сопствените преференции и околности од преговорите, секоја земја очекува различни резултати. Флексибилноста и отстапките од страна на Унијата се минимални, бидејќи се работи за идни односи, кои не се односи меѓу „нас“ (земјата-кандидат), од една страна, и „тие“ (Европската

⁷⁹ Разбирање на проширувањето - политика на проширување на Европската унија, брошура на Европската комисија, 2011 година, стр.6

унија), од друга страна, туку односи на идните „ние“. Тоа е процес кога надворешните односи стануваат внатрешни што ги прави истите исклучиво комплицирани и значајни⁸⁰.

Во суштина, не станува збор за вистински преговори, бидејќи едната страна, во случајов Европската унија, никогаш не попушта. Сепак, квалитетната подготовка на стојалиштата придонесува кон добивањето на одобрување за транзиционален период, одредени времени дерогации и можност земјата да се приспособи на новите состојби.

Преговорите, во просечна должина, изнесуваат од четири до шест години, не земајќи предвид одредени исклучоци. Преговорите се голем координациски предизвик на Владата на земјата-кандидат и јавната администрација, бидејќи *acquis* е комплексност на квалитативно нови акти и не секогаш се поклопува со постоечката поделба на надлежности меѓу министерствата и специјализираните владини агенции. Со координација треба да се обезбедат стратешки цели на владата, да бидат соодветно преточени во преговарачките стојалишта и успешно презентирани пред Европската комисија. Од друга страна, со истите треба да биде запознаена и пошироката јавност (домашна и ЕУ јавност) и активно инволвирана во различните подрачја.

Комисијата постојано ги информира Советот и Европскиот парламент за напредокот на земјата-кандидатка, преку годишни инструменти за стратегијата и поединечни извештаи за напредокот на земјите. Таа го следи исполнувањето на барањата согласно со одредниците и напредокот во соодветните зафати. Извештаите за напредокот даваат скапоцени повратни информации за земјата и ги сигнализираат главните обаласти каде што сè уште се потребни напори. Следењето продолжува сè до пристапувањето во членство. Ова овозможува да се дадат дополнителни насоки за земјите да ги преземат обврските од членството, а исто така им гарантира на земјите-членки дека новопримените ги исполнуваат улсовите за

⁸⁰ И Сонцето е звезда - Преговори за членство во Европската унија, Секретаријат за европски прашања, 2009 год., стр.10

пристапување.

2.7.1. Спогодба за пристапување

Кога преговорите за сите поглавја ќе завршат на задоволство на двете страни, резултатите се вградуваат во нацрт на Спогодба за пристапување. Доколку таа ја добие поддршката на Комисијата, од Советот и од Европскиот парламент, Спогодбата се потпишува и се ратификува од страна на земјата-кандидатка и сите земји-членки.

Откако ќе се потпише Спогодбата за пристапување, земјата-кандидатка станува „земја што пристапува“ и таа има право на некои привремени привилегии додека да стане земја-членка на Европската унија. Како земја што пристапува, таа има можност да ги коментира нацртите на предлозите, коминикеата, препораките или иницијативите, а стекнува и „статус на активен посматрач“ во телата и органите на Унијата, каде што таа има право да дискутира, но не и да гласа. Спогодбата за пристапување стапува на сила на закажаниот датум, а земјата што пристапува станува земја-членка⁸¹.

2.8. Принципи за водење на преговори од страна на Европската унија

Процесот на проширување на Европската унија се темели врз неколку основни принципи:

- **Политички и економски критериуми за влез во Унијата, нивно исполнување**

Политичките критериуми чие исполнување се зема предвид како услов

⁸¹ Разбирање на проширувањето-политика на проширување на Европската унија, брошура на Европската комисија, 2011 година, стр.13

за влез во Европската унија се: владеење на правото, стабилност на институциите и заштита на човековите права. Тие се разгледуваат преку работењето на Владата, Парламентот, на судскиот систем, преку поседувањето на ефективен систем за борба против корупцијата, систем за заштита на човековите права, како и исполнување на меѓународните обврски, вклучително и меѓународната соработка.

Економските критериуми кои се земаат предвид се поседувањето на функционална пазарна економија и способноста да се издржи конкуренцијата во рамките на Унијата. Тоа се разгледува преку основите на економската политика на земјата-кандидат, макроекономската стабилност, усвојувањето на *acquis*, развојот на финансискиот сектор, учеството на земјата во рамките на пазарот и сл.

- **Ригорозна условеност**

Секое доближување и напредок на земјите-кандидати за членство кон Унијата ќе биде јасно условено од завршувањето на претходно поставените реформи. Пристапувањето кон Европската унија се условува со прифаќање на сите права и обврски кои се основа на Унијата, како и прифаќање на институционалната рамка на Унијата, позната како *acquis communautaire*.

Прифаќање на правото на Унијата не е работа за која се приговара, туку предмет на преговорите се начинот, времетраењето и условите за неговото преземање, како и неговата усогласеност со националното законодавство.

- **Приспособување на земјата-кандидат**

Преговорите многу повеќе се однесуваат на приспособување на земјата кандидат кон Европската унија, отколку на Европската унија кон земјата-кандидат. За ваквиот вид на преговори важи принципот на структурна асиметрија во преговарачката моќ на страните, односно тоа дека преговарачите страни немаат иста или слична преговарачка моќ. Во секој случај се јавуваат ситуации кога земјата-кандидат не е во можност да преземе или да примени определени сегменти на законодавството на Унијата,

во временскиот период пред стапување во неа. Поради тоа, за време на преговорите може да се побараат транзициони периоди-временски рокови во кои земјата ќе се приспособи на односното законодавство. Во многу ретки случаи може да се одобри и исклучок од примената на одредени сегменти од правото на Унијата или попознат како дерогација. Ова би било трајно отстапување од примена на правото на Европската унија под прецизно утврдени услови⁸².

- **Обезбедување на поддршка од страна на граѓаните на Европската унија за секое ново проширување**

Во основата на овој принцип лежи легитимноста на одлуките на Европската унија, која се изразува преку прифаќање на одлуките од страна на нејзините граѓани.

2.9. Фактори кои влијаат врз процесот на проширување на Унијата

2.9.1. Интеграциониот капацитет на Унијата

Капацитетот на Унијата за прием на нови членки се мери преку капацитетот на следниве три компоненти:

1. Институциите на Европската унија

Пред петтото проширување, со кое пристапија десет нови членки главно од поранешниот комунистички блок, беа направени институционални реформи.

Институционалните реформи се вклопени во Договорот од Ница од 2001 година. Ова е поради тоа што на Унијата ѝ беше потребен нов институционален аранжман за таа да може да функционира подобро. Сепак, Договорот од Ница предвидува правила и процедури функционални само доколку Унијата би се состоела најмногу од 27 земји-членки. Договорот не предвидува адаптација на составот и функционирањето на другите

⁸² И Сонцето е звезда - Преговори за членство во Европската унија, Секретаријат за европски прашања, 2009 год., стр.11

институции откако Унијата би се состоела од 27 (што е исполнето) и повеќе од 27 земји-членки. Поради тоа, за наредното проширување на Унијата беше потребно да се донесат нови институционални реформи, врз основа на кои се предвидува и за секое следно проширување на Унијата да се изработи извештај со оценка на влијанието кое проширувањето ќе го има врз институциите на Унијата. Ова беше регулирано со Договорот од Лисабон од 2007 година.

2. Политиките на Европската унија

Европската унија има намера да обезбеди ефективно спроведување на политиките и по новите проширувања. Поради тоа се предвидува оценка на влијанието на новите проширувања врз ефективното спроведување на политиките на Унијата. Мерката за ефикасно спроведување на политиките го опфаќаат и периодот по пристапувањето на соодветната држава во Унијата. За таа цел се развиени транзиционите периоди, дерогациите, како и техничките прилагодувања. Сето ова е со цел, во текот на преговорите, да се овозможи целосно разбирање и полесно носење на зедничките ставови, согласно со одредени поглавја.

3. Буџет на Европската унија

Унијата мора да биде во состојба да го гарантира спроведувањето на нејзините политики. Поради тоа, пред секое ниво проширување внимателно ќе бидат испитани буџетските импликации⁸³. А тоа значи дека за секое наредно проширување Комисијата ќе подготви анализа која ќе ги земе предвид финансиските импликации кои новото проширување ќе ги има врз буџетот на Европската унија, зголемениот економски динамизам кој тоа ќе го предизвика, како предлог-пакет од неопходни финансиски мерки⁸⁴.

⁸³ http://ec.europa.eu/budget/index_en.htm

⁸⁴ <http://www.bas.sejm.gov.pl>

2.9.2. Поддршка на јавноста

Европската унија настојува да ги слушне своите граѓани, нивните грижи, но и настојува придобивките од проширувањето на недвосмислен начин да ѝ бидат објаснети на јавноста. Со цел да се обезбеди јавна поддршка за проширувањето, почнувајќи од 2005 година, Унијата вовеле „општествен дијалог“ меѓу Унијата, од една страна, и земјите-кандидати и потенцијални кандидати, од друга страна. Оваа програма промовира соработка меѓу невладини организации, размена на студенти, студиски посети на новинари, размена меѓу организации за заштита и унапредување на правата на жените, стопански комори и сл.⁸⁵

Во таа насока и со цел подобрување на транспарентноста, Комисијата предвидува и извештаите од скринингот, како и исполнувањето на минималните услови за затворање на преговорите за поглавјата да бидат јавно објавени.

2.10. Европско уставно право - хармонизација на законодавството на Република Македонија со правото на Европската унија

2.10.1. Дефинирање на Европското уставно право

Што се однесува до Европското уставно право, тоа може да се дефинира во материјална и во формална смисла, исто како и националното уставно право⁸⁶.

Во материјална смисла, Европското уставно право е збир на правила и норми со кои се регулира материјата од уставно значање. Оваа дефиниција води сметка за принципите и за нормите со кои се регулираат основните

⁸⁵ И Сонцето е звезда - Преговори за членство во Европската унија, Секретаријат за европски прашања, 2009 год., стр.12

⁸⁶ Проф. д-р Шкарик Светомир, Европско уставно право и европеизацијата на македонското уставно право, зборник од наставна расправа, Скопје, 2007 година, стр.1

човекови права и органи на Европската унија.

Во формална смисла на Европското уставно право е збир на пишани норми со примарно и посилно дејство во однос на правото на државите-членки. Оваа дефиниција води сметка за пишаните норми со најсилно правно дејство во правниот систем на Европската унија⁸⁷.

Европското уставно право во материјална смисла е поширок поим од Европското уставно право во формална смисла. Тоа е разбирливо поради тоа што материјалниот поим на Европското уставно право ги опфаќа, како напишаните, така и пишаните норми. Формалниот поим на Европското уставно право ги опфаќа, главно, пишаните норми со примарно значање или со најсилно правно дејство во европското право. Овој поим сè повеќе се кристализира како поим сфатлив за конституционалистите во традиционална смисла.

Европското уставно право е полицентрично право, бидејќи е составено од повеќе целини. Во него се одвиваат конкуренции на вредности, односно во негови рамки постои вредносен полицентрализам, што не може да се каже за националното уставно право. Полицентричниот карактер на Европското уставно право произлегува од заснованоста на тоа право врз уставното право на државите-членки.

Интегрирањето на Европското уставно право и на националното уставно право е резултат на процесот на создавање на европскиот народ како политички субјект, не игнорирајќи го постоењето на другите народи во Европа⁸⁸.

2.10.2. Уставни измени за пристапување кон Европската унија

А. Уставни измени за пристапување кон Европската унија на земјите-членки

⁸⁷ Burdeau, Francis Namon et Michel Troper, Droit constitutionnel, 26th ed.LGDJ, Paris 1991 year, p.36

⁸⁸ Жак Клод Готрон, Европско право, Конгресен центар ДОО, Скопје, 2006 год., стр.103

Како модел на измена на највисокиот правен акт за потребите на пристапувањето, земјите од петтиот бран проширување на Европската унија и Република Хрватска, како најнов пример на кој може да се угледа Република Македонија, може да се подели во три групи:

- Република Хрватска и Република Романија се примери на земји кои во Уставот имаат вметнато цели поглавја посветени на Европската унија, во комбинација со амандмани со кои интервенирале во одделени уставни одредби;
- Други земји, како што се Република Словенија, Република Бугарија, Република Словачка, Република Летонија, Унгарија, уставните измени биле направени преку уставни амандмани кои директно се посветени на Европската унија без вметнати посебни поглавја за Европската унија;
- Трети земји, како на пример, Република Литванија, имаат донесено посебни уставни закони во комбинација со одделени уставни амандмани.

Последна земја која извршила интервенција во својот Устав со вметнување на посебна глава за регулирање на односите со Европската унија, како и конкретните интервенции во уставните одредби во форма на амандмани е Република Хрватска. Република Хрватска, како пример од првата група земји, во посебна глава посветена на Европската унија хрватскиот Устав ги регулира и утврдува правната основа за членство на земјата во Унијата, пренос на уставните овластувања што се потребни за остварување на правата и за исполнување на обврските преземени од членството, учество на хрватските граѓани и институции во Европската унија, статусот на правото на Унијата во националниот правен поредок, како и правата кои граѓаните на Хрватска ги уживаат како граѓани на Унијата.

Правната основа за членство на Република Хрватска во Унијата е утврдена со член 142 од глава VII од Уставот, каде што на детален начин е разработена постапката за здружување на земјите во сојуз со други држави.

Правната основа за пренос на уставните овластувања што се потребни за остварување на правата и за исполнување на обврските преземени од членството е утврдена во членовите 140 и 141, од глава VII од Уставот, конкретно во делот на меѓународните договори што се објавени и стапени во сила во согласност со Уставот се дел од внатрешниот правен поредок на Република Хрватска. Нивните одредби можат да се менуваат или укинуваат само под услови и на начин кои се утврдени со нив или во согласност со општите правила на меѓународното право. Останатите прашања поврзани со Европската унија се регулирани со амандмани во конкретни уставни одредби⁸⁹.

Слични уставни приспособувања за пристапување во Европската унија има и Република Романија. Во член 148 од Уставот е наведено дека пристапувањето на Романија кон конструктивните договори на Европската унија, во смисла на трансфер на конкретна власт на институциите на Унијата, како и извршувањето на обврските утврдени во договорите, ќе се оствари на начин утврден со закон усвоен на заедничка седница на Домот на претставниците и на Сенатот со двотретинско мнозинство од вкупниот број на претставници и сенатори. Како резултат на пристапувањето, одредбите од конститутивните договори на Европската унија, како и од другите задолжителни акти на Унијата ќе имаат примат во однос на одредбите од националните закони, во случај кога тие се во судир со европските одредби во согласност со одредбите од актот за пристапување.

Во втората глава влегуваат земјите кои немаат утврдено посебна глава во националните уставы кои се посветени на Европската унија. На пример, Република Словенија во глава I од Уставот ја одредува правната основа на постапката за зачленување на земјата во меѓународните организации, како и преносот на извршување на дел од суверените права на земјата на меѓународните организации кои се засновани на почитување на човековите права и основните слободи, демократијата и принципот на владеење на правото, како и дека може да излезе во одбранбен сојуз со држави кои ги

⁸⁹ Интеграција на Република Македонија во Европската унија – утврдување уставни импликации и опции поврзани со политичките критериуми, Асоцијација за развојни иницијативи – Зенит, Скопје, 2014 год., стр.10

почитуваат тие вредности. Покрај тоа што во Уставот на Република Словенија експлицитно не се споменува Европската унија, но упатувањето на принципите врз кои се заснова Унијата укажува токму за неа. Во Уставот е наведено дека пред да се ратификува договорот за пристапување на земјата во Европската унија со двотретинско мнозинство од вкупниот број на пратеници, Националното собрание може да одржи референдум, при што референдумот би се сметал за успешен доколку мнозинството од избирачите се изјаснат позитивно.

Сличен е примерот и со Република Бугарија, каде што се направени неколку интервенции во форма на уставни амандмани за да се овозможи пристапување во меѓународни организации, вклучително и во Европската унија, но и непречена примена на правото на Унијата во национално-правниот систем на земјата. Меѓународните договори кои се ратификувани во согласност со постапка утврдена во Уставот на Бугарија, а кои се објавени и влезени во сила, се дел од националното законодавство. Во случај на судир овие меѓународни договори имаат приоритет во однос на кои било одредби од националното законодавство⁹⁰.

Согласно со Уставот на Република Словачка се донесуваат уставни амандмани за приспособување на највисокиот правен акт на земјата со правото на Европската унија, со цел пристапување во меѓународните организации, а во тој контекст и во Европската унија, како и ратификација на меѓународни договори.

Во Уставот на Летонија, делот посветен на законите, стои дека сите меѓународни договори што ратификуваат прашања кои можат да се одлучат преку законодавниот процес треба да се ратификуваат од Сајмот. Со влегување на сила на меѓународните договори, а со цел заспивање на демократијата, Летонија може да делигира дел од надлежностите на своите државни институции на меѓународните организации. Клучни промени

⁹⁰ Интеграција на Република Македонија во Европската унија - утврдување уставни импликации и опции поврзани со политичките критериуми, Асоцијација за развојни иницијативи - Зенит, Скопје, 2014 год., стр.11

поврзани со членството на Летонија во Европската унија треба да бидат одлучени со национален референдум. Ако таквиот референдум е предложен од најмалку една половина од членовите на Сајмот.

Република Литванија има донесено посебен Уставен закон за членство во Унијата, но и конкретни уставни амандмани за измена на постојаните уставни одредби. Во глава XIII од Уставот, која е посветена на надворешната политика и на националната одбрана, односно е направена уставна измена во смисла на обезбедување учество на Литванија во меѓународни организации доколку тоа не е во кофликт со интересите и независноста на државата. Со Уставниот закон на Република Литванија детално се утврдува трансферот на надлежностите во конкретните области од националните институции на институциите на Унијата, примената на правото на Унијата во националниот правен систем, како и суперматерија на правото на Унијата.

Б. Уставни измени за пристапување кон Европската унија на Република Македонија

Европеизацијата на македонското уставно право започна со ратификацијата на Европската конвенција за 1заштита на човековите права и основни слободи во март 1997 година од страна на Собранието на Република Македонија. Овој процес се продлабочи со потпишувањето на Спогодбата за асоцијација и стабилизација во април 2001 година и добивање статус-кандидат на Република Македонинија за членство во Европската унија во декември 2004 година.

Зачленувањето на Република Македонија во Европската унија имплицира и значајни промени во организацијата на Владата на Република Македонија, особено на одделни министерства. Покрупни промени треба да се извршат во Министерството за економија, Министерството за финансии,

Министерството за земјоделство и Министерството за транспорт и врски.

Идеологијата на Европската унија е да ги нагласи човековите права, владеењето на правото, уставната демократија, слободата, слободниот пазар и економската интеграција.

На почетокот на обидите за хармонизација на македонското законодавство на Република Македонија недостасуваше стратешки период кон хармонизација на законодавството. Всушност, овој процес беше повеќе парцијален и ад хок придвижуван од содржината на меѓународните програми за техничка помош, особено оние кои поттикнуваа од државите-членки на Европската унија или од Унијата⁹¹.

Она што Република Македонија ја очекува во сферата на правото е обемна работа во хармонизација на законодавството кон правото на Европската унија, но и правни реформи заради исполнување на политичките критериуми за членство во Унијата, заради остварување на независност на судството, а на крајот и уставна реформа која ќе значи воведување на т.н. „европски член“ во Уставот на Република Македонија.

Заради остварување на основната цел, европска интеграција, Република Македонија ќе мора да се откаже од дел од својот национален суверенитет што треба да се направи со воведување на т.н. „европски член“ во Уставот на РМ. Треба да се предвидат уставни измени со кои ќе се овозможи Република Македонија да го пренесе вршењето на дел од суверени права на меѓународни организации или заедници. Притоа треба да се создаде и уставна основа за приоритетна примена на правните акти на Европската унија.

Од друга страна, за членство во Европската унија Република Македонија треба да ги исполни политичките критериуми. Копенхагенските критериуми јасно ги утврдуваат условите за членство во Унијата, особено потенцирајќи ја стабилноста на институциите кои ги гарантираат

⁹¹ Проф. д-р Рената Дескоска, Евроинтеграцијата на Република Македонија: Уставни измени и хармонизација на правото, ракопис преземен од www.pravo.org.mk

демократијата, владеењето на правото, заштита на човековите права и правата на малцинствата.

2.10.3. Правна основа на примена на изворите на правото на Европската унија

Уставна основа за директна примена на меѓународното право, меѓународните договори, од основните извори е содржано во член 118 на Уставот на Република Македонија. Овој член од Уставот содржи класично монистичко решение според кое меѓународните договори кои се ратификувани во согласност со Уставот од страна на Собранието на РМ се дел од внатрешниот поредок и не може да се менува со закон.

На пример, такво уставно решение е она кое им се наложува на судиите своите одлуки да ги засноваат директно врз правилата содржани во меѓународните договори. Судијата ќе биде најчесто повикуван директно да го примени правилото на еден меѓународен документ, меѓународен договор, токму во случај на судир со некој затекнат или дополнително донесен македонски закон или пропис, при што задолжително е давање предност на правилото на меѓународниот документ.

Сепак, ова важи единствено во однос на меѓународните договори ратификувани од страна на Собранието на РМ. Во однос на меѓународните документи со кои се обврзувала Република Македонија, кои не подлежат на ратификација од Собранието на РМ, ситуацијата е нешто посложена. Односно, нератификуваните договори склучени заради спроведување на некој ратификуван меѓународен договор не можат директно да се применуваат во македонскиот правен поредок во отсуство на наменски донесено домашно имплементирачко законодавство, коешто би се применувало во конкретниот случај.

Што се однесува до применливоста на останатите извори на меѓународното право во Република Македонија - не е до крај јасна. Применливоста на овие извори не е специфично уредена во Уставот на

Република Македонија по примерот на меѓународните договори во член 118, туку само посредно, во контекст на темелните вредности на македонскиот поредок утврден со член 8 на Уставот на РМ⁹².

Во моментот, изворите на правото на Унијата немаат директно правно-обврзувачко дејство во поредокот на Република Македонија. Исклучок на ова се одредбите содржани во меѓународните договори важечки во односите помеѓу Македонија и Унијата и во случај кога тие или некој домашен правен извор ќе упатат на директна примена на извор на правото на Европската унија. Изворите на правото на Унијата делумно можат да се користат како убедувачки правни извори при толкувањето на домашното законодавство на Република Македонија. Така, полниот правно-обврзувачки директен ефект и суперматерија на изворите на правото на Европската унија во македонскиот поредок ќе стане актуелно и по пристапувањето на државата кон Унијата, кога ќе биде потребно да се направат уставните измени за ефективност на принципите.

Поаѓајќи од сознанијата за текот на процесот на преговорите, досегашните искуства на државите-кандидати, како и специфичноста на развојот на евроинтеграцискиот процес на Република Македонија, се определуваат следниве принципи за водење на преговорите за членство на Република Македонија во Европската унија и тоа: Сопственост, континуитет, политички консензус, одговорност и одржливост, координација и усогласеност, ефективно користење на јавните ресурси, квалитет, транспарентност, комуникација и флексибилност⁹³.

⁹² Член 8 од Уставот на Република Македонија - темелни вредности на уставниот поредок на РМ

⁹³ Институционална платформа и принципи за водење на преговорите за пристапување на Република Македонија во Европската унија, Влада на Република Македонија - Секретаријат за европски прашања, Скопје, 2007 год., стр.12

ТРЕТ ДЕЛ

3. РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА И ЕВРОИНТЕГРАЦИИТЕ

Граѓаните на Република Македонија се цврсто убедени во фактот дека

местото и иднината на Македонија е во големото семејство на европските народи, рамо до рамо со сите нации кои ја сочинуваат Европската унија. Околу деведесет проценти од македонските граѓани го поддржуваат влезот на Македонија во Унијата.

Интегрирањето на Република Македонија во Европската унија претставува јасно и недвосмислено изразен стратешки интерес и приоритетна цел во континуитет во политиката на Република Македонија на сите нивоа на власт.

Со поднесувањето на барање за членство на 22 март 2004 година Република Македонија и влегувањето во сила на Спогодбата за стабилизација и асоцијација на 1 април 2004 година, Република Македонија цврсто ја потврди веќе изразената јасна политичка поделба. Која било анализа на причините на интегрирањето на Република Македонија во Европската унија од историски, географски, политички, економски, културолошки аспекти на крајот ќе резултира со еден идентичен заклучок, Република Македонија е дел од Европа и неминовно треба да стане дел од Европската унија.

Интегрирањето на Република Македонија е процес со кој ќе се извршат реформи во економскиот и политичкиот систем. Сите овие реформи се со цел Република Македонија подготвено и одговорно да ја пречека новата реалност што ја нуди членството во Унијата.

Основните цели на интегрирањето на Република Македонија би можеле да се дефинираат во насока на развој на демократскиот политички систем и унапредување на пазарната економија, забрзување на социјалниот и економскиот развој, зајакнување и продлабочување на соработката со земјите-членки на Унијата и земјите-кандидати за членство, интегрирање во европскиот систем за заедничка надворешна и безбедносна политика, консолидирање на македонска позиција на меѓународен план и промоција на македонскиот меѓународен идентитет како мирољубива земја целосно и безрезервно ориентирана кон интегративните процеси⁹⁴.

⁹⁴ Национална стратегија за интеграција на Република Македонија во Европската унија, Влада на Република Македонија, Скопје, 2004 год.

3.1. Услови и критериуми за членство

Земјите-членки на Европската унија во 1993 година на Копенхагенскиот самит ги утврдија критериумите што треба да ги исполни секоја земја која сака да стекне статус на земја полноправна членка на Унијата:

- ▷ *политички критериуми* - постигната стабилност на институциите кои гарантираат демократија, владеење на правото и почитување на малцинствата;
- ▷ *економски критериуми* - постоење на пазарна економија која функционира, како и капацитет да се справи со конкурентскиот притисок и пазарните сили во унијата;
- ▷ *acquis communautaire* - способност да се преземат обврските од членството, вклучувајќи го и придржувањето кон целите на политичката, економската и монетарната унија.

3.1.1. Политички критериум

Политичките критериуми се поврзани не само со формалните аспекти на различни политички и демократски институции (парламент, извршната власт и и судството), туку и со нивното функционирање и применување на различни права и слободи во пракса. Во однос на човековите права, условите се однесуваат на начинот на кој одредбите од најважните конвенции за човекови права, а особено од Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи, се имплементираат во пракса, вклучувајќи ги и оние поврзани со медиумите и слободите на печатот. Критериумите кои се однесуваат на почитувањето и заштитата на малцинствата зависат особено од имплементацијата на начелата поставени во Рамковната конвенција за заштита на малцинствата на Советот на Европа.

Со цел да се постигне неопходната внатрешна стабилност на земјата, која беше сериозно нарушена како резултат на внатрешната криза во 2001 година, политичките критериуми посебно подразбираат имплементација на Рамковниот договор од 13 август 2001 година.

За да се постигнат и да се одржат стабилноста и демократскиот развој на Република Македонија, главните елементи на политичката агенда на краток, среден и долг рок се:

- подобрување на меѓуетничките односи;
- развивање на ефикасни демократски институции и владеење на правото.

Како основна цел за спроведувањето и подобрувањето на меѓуетничките односи ќе биде потребно да се интензивра спроведувањето на мерките за градење меѓусебна доверба, во согласност со Рамковниот договор, вклучувајќи и на краток рок, обезбедување на услови за враќање на бегалците и внатрешно раселените лица од региони кои беа директно погодени од кризата. Меѓутоа, имајќи предвид дека меѓуетничкиот соживот има клучно значање за стабилниот и демократскиот развој на земјата на нејзиниот пат кон Европската унија, ќе биде потребно да се дејствува сеопфатно и долгорочно особено кон помладата популација, со цел да се спречи натамошната поларизација на општеството врз етничка основа⁹⁵.

Потребно е целосно усогласување на изборното законодавство со тековните реформи, поконкретно со реформите во локалните самоуправи, да се направат потребните измени и дополнувања за обезбедување на подобра контрола врз трошењето на буџетските средства во текот на изборните кампањи.

Во Република Македонија постои длабока заложба за зајакнување на владеење на правото. Ефективното извршување на законите е суштинско за ефикасното функционирање на системот,

⁹⁵ Национална стратегија за интеграција на Република Македонија во Европската унија, Влада на Република Македонија, Скопје, 2004 год., стр.30

подобрување на безбедноста на граѓаните и заштита на човековите права, но исто така и успешна реализација на реформите кои се потребни со цел македонското стопанство да се подготви за интеграција со внатрешниот пазар на Унијата, во согласност со економските критериуми во Европската унија.

Особено се важни реформите во судството, кои треба да се одвиваат согласно со насоките во Стратегијата за реформи во судството. Политичките критериуми, исто така, опфаќаат мерки за борба против организираниот криминал, измамите, нелегална трговија со оружје, дрога и луѓе, како и други активности поврзани со организираниот криминал, вклучувајќи ги и оние кои се потребни за зајакнување на граничните контроли⁹⁶.

Што се однесува до човековите права, истите треба да бидат почитувани и заштитувани, вклучувајќи ја и Европската конвенција за човекови права. Човековите права и слободи се составен дел од Уставот, кој предвидува директна примена и примат на ратификуваните инструменти за човекови права, при што постојаното подобрување за заштита на човековите права ќе остане и понатаму приоритет.

Во моментот кога во Република Македонија ќе постојат стабилни институции кои ја гарантираат демократијата и се раководат според законите, а не според убедувањата на одредени политички партии и кои ги заштитуваат основните човекови и малцински права, тогаш ќе биде исполнет политичкиот критериум. Се разбира, слободните фер и демократски избори ќе станат нормална појава којашто нема да ја ангажира целата полиција⁹⁷.

3.1.2. Економски критериум

Двата основни елементи на економскиот критериум се: постоењето на

⁹⁶ „Извештај за напредокот на Република Македонија 2011“ - Европска комисија, Брисел, 2011 година

⁹⁷ Сè што сакавте да знаете за ЕУ, Фондација Институт отворено општество, Скопје, 2009 год., стр.6

функционална пазарна економија и капацитет за справување со притисокот од конкуренцијата и пазарните сили во рамките на Европската унија.

Со цел постоење на функционална пазарна економија, потребна е либерализација на цените и на трговската размена, како и постоење на ефикасен правен систем, особено во поглед на правата на сопственост.

За зајакнување на перформансите на пазарната економија, од исклучителна важност се макроекономската стабилност и консензусот во однос на основите на економската политика. Битно е да постои развиен финансиски сектор за подобрување на ефикасноста на стопанството. Сосема е јасно дека со постоењето на пазарна економија и стабилна макроекономска рамка во голем обем влијае на капацитетот за справување со притисокот од конкуренцијата и пазарните сили во рамки на Унијата.

Едно од клучните прашања е врзано за монетарната политика. Главната цел на монетарната политика, пак, е контрола на инфлацијата и одржување стабилност на цените, намалување на каматните стапки на краток или среден рок и одржување на стабилен курс на националната валута. Реформските мерки особено влијание остваруваат врз зајакнувањето на конкурентноста на приватизираниите претпријатија и создавањето на услови за нивна одржлива профитабилност и развој. Исто така, треба што е можно побргу да се завршат процесите на приватизација на сите претпријатија кои се во сопственост на државата, според социјално и финансиски прифатливи услови, особено на големите претпријатија кои работат со загуба. Реформите за реструктурирање ќе вклучуваат и мерки насочени кон поддршка на новиот приватен сектор, особено на малите и средните претпријатија, како и обезбедување на соодветни услови за новите учесници на пазарот, особено преку странски инвестиции. Притоа економскиот развој не би бил комплетен без зголемување на вработеноста и доколку социјалната политика и програми, како и програмите за преквалификација и реструктурирање на претпријатијата не се поддржани⁹⁸.

⁹⁸ Национална стратегија за интеграција на Република Македонија во Европската унија, Влада на Република Македонија, Скопје, 2004 год., стр.33

Овој критериум ќе биде исполнет од Република Македонија во моментот кога нема да се интервенира на пазарот со протекционалистички мерки, кога нелојалната конкуренција нема да го искривува пазарот само затоа што е во блиска врска со власта, кога нема да има селективност во контролирање на фирмите, кога истите правила ќе важат за сите, кога колачот за јавни набавки ќе се дели според остварениот ефект, а не според политичката афилијација и кога судовите брзо и стручно ќе одлучуваат за стопанските спорови⁹⁹.

3.1.3. *Acquis communautaire* - законодавството на Европската унија

Јасно е дека доколку една држава-кандидат се обидува да го исполни третиот Копенхагенски критериум не треба само да го преслика законодавството на Унијата, туку треба да оствари и преземе многу повеќе во својот правен поредок. Најпрво треба да изгради целосно разбирање на предностите и недостатоците на постојниот систем на прописи и формулацијата на политиката во сите сфери во кои Заедницата презела активности. Потоа мора да бидат идентификувани разликите помеѓу административниот и правниот систем на земјата-кандидат и законодавството на Заедницата и да се дефинираат приоритетните активности за разрешување на најитните и најважните прашања. Во оваа фаза досегашните држави-кандидати беа потпомогнати преку еден долг процес на скрининг предводен од Европската комисија, со кој се испитува нивната компатибилност со законодавството, што им помогна да се здобијат со потполно разбирање на деталите за тоа како функционираат одделните политики на Заедницата, каква е нивната интеракција и како тие биле имплементирани во рамките на различните административни и правни традиции на постојните држави-членки. Третата централна фаза во усвојувањето на законодавството вклучува пренос на законодавството на Европската унија во националниот правен поредок - откако ќе се дефинираат различните опции за имплементација, ќе се избере најефикасниот метод и ќе се подготват нацрт-одредбите во форма која е прифатлива за националната

⁹⁹ Сè што сакавте да знаете за ЕУ, Фондација Институт отворено општество, Скопје, 2009 год., стр.6

правна практика. Но тука не е крајот на овој процес¹⁰⁰.

Секој елемент од законодавството бара прецизна анализа на институционалните и процедуралните барања кои ги поставува пред јавните органи, без разлика дали се тоа министерствата, другите органи или пак на локално ниво, како и оцена дали тие го поседуваат потребниот капацитет за преземање на тие задачи. Во речиси секој случај ќе биде потребна обука и публицитет, но во многу од нив ќе треба да се започне формална програма за институционално зајакнување, а можеби и основање на нови органи. Овие активности ќе зависат не само од помошта и соработката која ќе биде понудена од Европската унија, туку и од билатералната помош и поддршката од другите меѓународни организации. Притоа мора да се обезбеди подобра координација помеѓу министерствата кои имаат заеднички надлежности.

Овие три точки ги претставуваат основните критериуми од Копенхаген, кои мора да се спроведат и исполнат за успешен влез во Европската унија.

За да биде исполнет овој критериум е потребен подолг временски период. Република Македонија мора да го преземе целото законодавство на Европската унија и да го вгради во своето законодавств. Овој принцип интензивно се спроведува уште од 2001 година. Секоја година Владата на Република Македонија донесува Национален план за преземање на правото на Европската унија. Но исполнувањето на правниот критериум не значи само донесување на закони, туку и нивно доследно спроведување, а затоа се потребни силни институции кои ќе се придржуваат кон принципот на владеење на правото¹⁰¹.

3.2. Историски развоен приказ на односите помеѓу Европската унија и Република Македонија

Веднаш по осамостојувањето (8 септември 1991 година), Република Македонија започна со ново парламентарно повеќепартиско живеење,

¹⁰⁰Zecevic Slobodan, „Evropska Unija - Institucije I pravo“, Beograd, 2003, str.19

¹⁰¹ Сè што сакавте да знаете за ЕУ, Фондација Институт отворено општество, Скопје, 2009 год., стр.6

цврсто определена истрајно да гради граѓанско општество со развиена демократија, владеење на правото, заштита на правата на малцинствата и остварување на пазарната економија.

Со цел да се заземе став кон новосоздадените држави кои произлегоа од поранешна Југославија, Европската унија во почетокот на 1992 година формираше Арбитражна комисија составена од претседатели на уставни судови на повеќе европски земји, на чело со претседателот Роберт Бадинтер. Комисијата требаше да оцени кои од државите произлезени од поранешна Југославија исполнуваат услови да бидат признаени како самостојни држави. Оваа комисија заклучи дека Република Македонија ги исполнува сите услови за меѓународно признавање.

Република Македонија назначи свој претставник во седиштето на Европската унија, во Брисел, во октомври 1992 година. Меѓутоа, целосни дипломатски односи меѓу Македонија и Унијата се воспоставија во декември 1995 година, кога е отворена и мисијата на Република Македонија со Европската унија. Во април 1997 година е потпишана Спогодбата за соработка меѓу Република Македонија и Европските заедници, како и спогодба во областа на транспортот, а потоа и за текстилот. Спогодбата стапи на сила по ратификација од страна на Собранието на Република Македонија и ја прифати Советот на Европската унија, во јануари 1998 година. Истата година, Европската унија отвори постојано претставништво - Канцеларија на Европската комисија во Република Македонија, а во март 2000 година беше подигната на ниво на Декларација на Европската комисија¹⁰².

Во февруари 1998 година, во Охрид за првпат се одржа прв политички дијалог меѓу Република Македонија и Европската унија. Собранието на Република Македонија, истиот месец, со едногласна одлука ја усвои Декларацијата за развој на односите меѓу Република Македонија и Европската унија, во која се наведува дека членството во Унијата е стратешка цел на Република Македонија, повикувајќи се истовремено на ангажирање на

¹⁰² И Сонцето е звезда - Преговори за членство во Европската унија, Секретаријат за европски прашања, 2009 год., стр.11

сите капацитети за да се постигне таа цел.

Во јуни 1999 година Европската комисија усвои физибилити студија, за да може да ја оцени можноста за започнување преговори за склучување Спогодба за стабилизација и асоцијација меѓу Европската унија и Република Македонија. Комисијата даде препорака за започнување на преговорите со Република Македонија, кои резултираа со преговори, а потоа и потпишување на првата Спогодба за стабилизација и асоцијација.

Додека, пак, во јуни 2000 година во Ферера, Португалија, Европскиот совет заведе став дека сите држави кои се вклучени во Процесот за стабилизација и асоцијација се потенцијални кандидати за членство во Европската унија.

Спогодбата за стабилизација и асоцијација Спогодбата за стабилизација и асоцијација е потпишана на 9 април 2001 година, а влезе во сила од 1 април 2004 година. Овој комплексен правно-обврзувачки акт на политички план ја става Република Македонија во редот на потенцијални членки на Европската унија. На економски план со Спогодбата се отвора врата на еден од најголемите и финансиски најмоќните пазари на светот. Тоа е поттик за забрзување на реструктурирањето на стопанството на Република Македонија и приспособување со новите услови. Спогодбата ја зајакнува можноста за забрзување на економскиот и социјалниот развој на Македонија, интензивирање на политичките и економските врски со земјите-членки на Унијата, како и промовирање на идентитетот на Македонија како мирољубива земја ориентирана кон процесот на европска интеграција¹⁰³.

Како еден од датумите што го издвојуваме е февруари 2004 година, кога Парламентот на РМ ја усвои Декларацијата за поднесување на апликација за членство во Европската унија. На 22 март 2004 година, на свечена церемонија во Даблин, Република Ирска, Владата на Република

¹⁰³ Национална стратегја за интеграција на Република Македонија во Европската унија, Влада на Република Македонија, Скопје, 2004 год., стр.27

Македонија поднесе барање за членство во Европската унија.

На Самитот во Брисел на 17 декември 2005 година, Европскиот совет поздравувајќи го Мислењето на Комисијата за барањето на Република Македонија за членство во Европската унија и значителниот напредок што го имаше направено Република Македонија во насока на исполнување на политичките критериуми поставени од Европскиот совет во Копенхаген во 1993 година и барањата од Процесот за стабилизација и асоцијација поставени од Советот во 1997 година реши Република Македонија да се стекне со статус на земја-кандидат за членство во Европската унија. Активностите во процесот на зачленување на Македонија во Унијата продолжуваат, со следна цел започнување на преговори за членство во Европската унија (прилог 2¹⁰⁴).

3.2.1. Земјите од Западен Балкан и Европската унија

Што се однесува до државите кои произлегуваат од поранешна Југославија, анализата на дејствување на Европската унија го наметнува заклучокот за исполнување на конзистентна стратегија. Имено, непосредна причина за ваквиот однос на Европската унија е како резултат на воената катастрофа во Босна и Херцеговина, која на некој начин ги погоди и земјите од регионот.

Нагласувајќи ја можноста за склучување на спогодба за соработка со Хрватска, Босна и Херцеговина, СРЈ и Македонија, тие ја поставија т.н. политика на условеност која од овие држави бара сите заедно и секоја одделено да исполнат одредени услови за¹⁰⁵:

- одржување и унапредување на демократијата и владеењето на правото;
- почеток на економска активност;

¹⁰⁴ Прилог 2 на крајот од трудот, Хронолошки развој на односите помеѓу Република Македонија и Европската унија

¹⁰⁵ Александар Спасевски, Развој на односите помеѓу Европската унија и Република Македонија, Зборник радова полазника регионалног онлајн програма Европске интеграције, Београд, 2004 год., стр.101

- во однос на Хрватска, Босна и Херцеговина и СР Југославија исполнување на обвските преземени со Дејтонскиот мировен договор.

Република Македонија и Албанија немаат потреба за исполнување на никакви дополнителни услови од оние кои се бараат од сите други држави во Источна Европа. Всушност, во рамките на групата држави опфатени со т.н. регионален пристап, Унијата правеше разлика помеѓу две подгрупи. Прво, Република Македонија и Албанија кои не учествуваа во војната во 1991-1995 година, кои беа сериозно погодени од неа. И второ, другите три држави кои практично мораа да направат сериозен премин од воени во мирновременски околности¹⁰⁶.

Наспроти ваквите првични ставови на Европската заедница кон земјите од Западен Балкан, Европската комисија во 1999 година предлага нова стратегија, Станува збор за отворање на процесот на стабилизација и придружување.

Во изминативе шеесет години Европската унија ширум континетот изгради зона на мир, стабилност и слобода. Проширувањето кое во 2007 година достигна 27 земји-членки и 2013 со влезот на Хрватска до 28 земји-членки продолжува и понатаму.

Земјите-членки на Европската унија на земјите од Западен Балкан им помагаат да влезат во нова ера на стабилност, безбедност и просперитет. Со години тоа беше покажано преку обезбедување на хуманитарна помош на населението кое живееше во зоните на воени судири или со помош во изградбата на областите каде што имаше потреба од тоа. Најголем дел од вниманието е насочено кон спроведување на реформите кои ќе гарантираат долгорочна стабилност на овие простори¹⁰⁷.

Од 1999 година Европската комисија постави амбициозна долгорочна визија за одржливиот развој на регионот. Оваа визија беше втемелена на

¹⁰⁶ Д-р Тања Петрушевска, Меѓународно-правни аспекти на Спогодбата за стабизирање и придружување на Република Македонија со Европската заедница и со државите-членки на Европската унија, Скопје, стр.143

¹⁰⁷ М-р Светлана Вељановска, Европска унија предизвик на земјите од Западен Балкан, Годишник на Правен факултет-Кичево, 2011 год., стр.151

јасно искажаните желби на земјите од регионот да ѝ се приклучат на Унијата и ги изрази чекорите што треба да бидат преземени за да се постигне таа цел.

Овие земји треба да ги спроведат условите за влез преку:

- владеење на правото;
- стабилни демократски институции;
- функционална пазарна економија;
- добри односи со соседните земји.

Европската унија со понудената рака за членство делува како можно „сидро“ за реформите, нуди рамка која помага да се идентификуваат приоритетите, да се постават целите и да се распределат ресурсите на ист начин, како што беше во земјите од Источна и Централна Европа, кои се приклучија во 2004 година¹⁰⁸.

Свеста во земјите од Западниот Балкан дека имаат кршливи институции, слаб капацитет на администрацијата, слабо владеење на правото и нецелосни реформи, кои ги враќаат назад, ја достигна потребната точка и сега започнуваат напорите за постигнување целосно функционални правни системи, ефикасна борба со криминалот и корупцијата и свесно граѓанско општество.

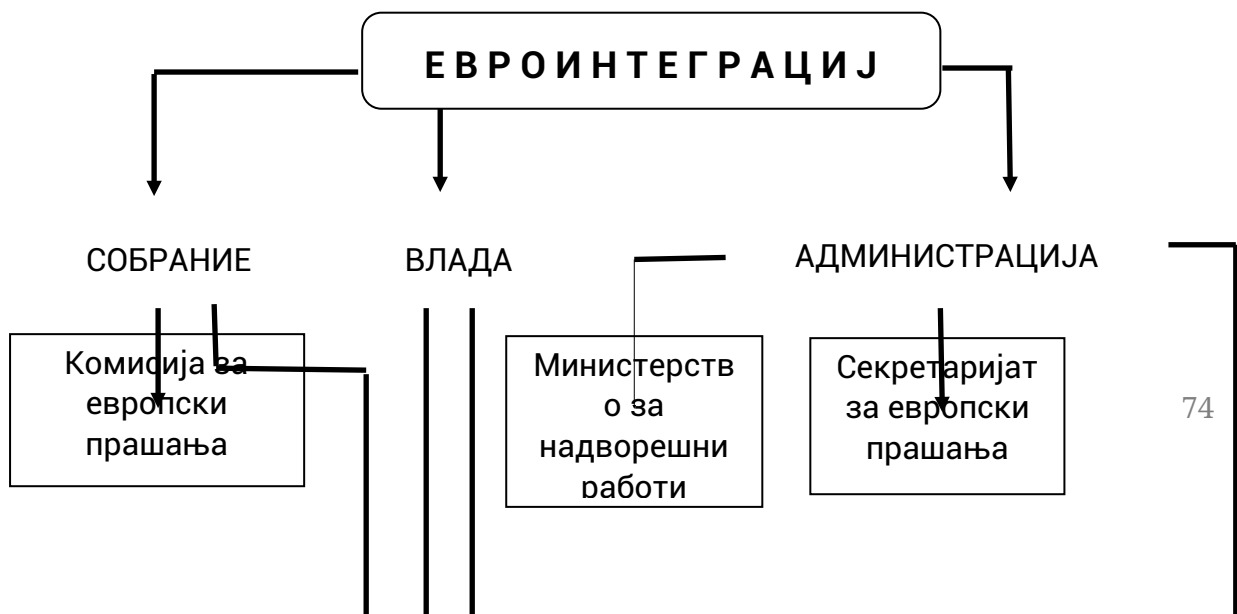
3.2.2. Органи одговорни за координација на односите меѓу Република Македонија и Европската унија

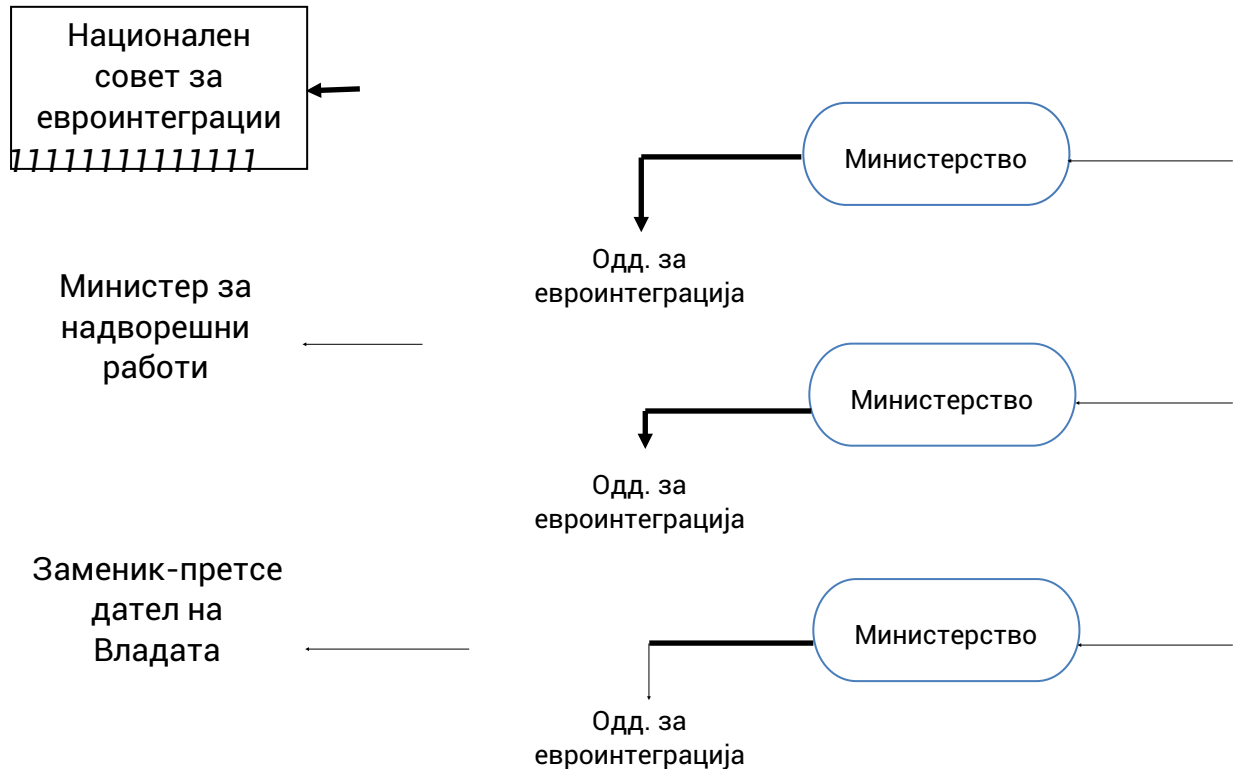
Во Република Македонија постојат преку 30 различни органи, тела или одделенија што работат на евроинтеграцијата на државата. Најважни од нив се:

- На законодавно ниво - Собрание на Република Македонија
- Комитетот за европски прашања,

¹⁰⁸ Исто, стр.152

- Национален совет за евроинтеграција.
- ▷ На *извршно ниво* - Влада на Република Македонија
- Комитетот за евроатланска интеграција,
- заменик-претседател на Владата за европска интеграција,
- министер за надворешни работи.
- ▷ На *административно ниво*
- Секретаријат за европски прашања,
- Министерство за надворешни работи,
- одделенија за европски интеграции во министерствата.

Слика 1. Приказ на органите

Задолжен за управување и координација на целокупниот процес на интеграција, како и за европските прашања е заменик-претседателот на Владата. Всушност, заменик-претседателот на Владата е шеф на националната делегација, министерот за надворешни работи и членовите на преговарачкиот тим, а во поширок состав и претседателите на работните групи¹⁰⁹. Министерството за надворешни работи е одговорно за дипломатската комуникација на Република Македонија со институциите на Европската унија и со земјите-членки. Министерството е задолжено за собирање на информации кои влијаат врз процесот на зачленување и презентира единствени ставови пред европските институции и структури.

¹⁰⁹ Институционална платформа и принципи за водење на преговорите за пристапување на Република Македонија во Европската унија, Секретаријат за европски прашања, Влада на Република Македонија, Скопје, 2007 год., стр.14

Работен комитет за европска интеграција при Владата на Република Македонија е оперативно меѓуминистерско тело кое е задолжено да дава генерални упатства за спроведување на целокупниот процес на евроинтеграцијата, да обезбедува координација, како и да го контролира спроведувањето на утврдените активности. Претседава заменик-претседателот на Владата на Република Македонија, задолжен за европска интеграција, а него го заменува министерот за економија. Како членови се јавуваат сите државни секретари од министерствата.¹¹⁰

Клучна улога за организација, координација и синхронизација на процесот на европската интеграција на административно ниво има Секретаријатот за европски прашања.

Со цел спроведување на Спогодбата за стабилизација и асоцијација се формирани следниве тела: тела кои се на владино ниво, односно од страна на Европската унија со претставници на Европската комисија и Советот на Европската унија со Совет за стабилизација и асоцијација, Комитет за стабилизација и асоцијација, додека, пак, во Мешовитиот парламентарен комитет за стабилизација и асоцијација членуваат пратеници на Собранието на Република Македонија и на Европскиот парламент¹¹¹.

Ова се институции и тела кои на ниво на Влада го водат процесот за евроинтеграција. Меѓутоа, процесот би бил успешен доколку бидат вклучени и субјекти на невладини сектор.

Клучната улога, во процесот на усогласување на македонското законодавство со законодавството на Европската унија ја има Собранието на Република Македонија како законодавно тело. Собранието има контролна улога со тоа што ја обврзува Владата на секои три месеци да поднесува извештаи околу напредокот на земјата во процесот на зачленување. Во рамките на собраниските тела функционира и посебна Комисија за европски прашања. Комисијата го следи и поттикнува усогласувањето на

¹¹⁰ И Сонцето е звезда - Преговори за членство во Европската унија, Секретаријат за европски прашања, 2009 год., стр.45

¹¹¹ Исто, стр.45

законодавството на Република Македонија со она на Европската унија, како и исполнување на обврските што произлегуваат од спогодбите помеѓу Република Македонија и Европската унија.

3.3. Република Македонија и предизвици и тешкотии во процесот на зачленување во Европската унија

Од осамостојувањето на Република Македонија членството во Европската унија е основна и стратешка цел. Со воспоставувањето на дипломатските односи со Европската унија во декември 1995 година, Република Македонија се легитимира како партнер од доверба и вистински сојузник на Европската унија, притоа не прескокнувајќи ниту една институционална етапа во приближувањето кон Унијата. Во декември 2005 година со стекнување на статус на земја-кандидат за членство во Европската унија, Република Македонија влезе во клучната фаза од процесот на европската интеграција. Одлуките на Европскиот совет за доделување на кандидатски статус е политичко признание како резултат на напредокот што го постигна Република Македонија во остварувањето на реформски процеси и во градењето на отворено, демократско општество. Целта на Република Македонија е целосно да ги исполни европските стандарди за функционална демократија и просперитетна пазарна економија, оспособена да ги преземе обврските и од членството на Европската унија¹¹².

Агендата за пристапување на државата во Европската унија е рефлектирана во Националната програма за усвојување на правото на Европската унија (законодавни измени и мерки за институционално засилување на краток и среден рок). Главни краткорочни цели на Владата на Република Македонија во односите со Европската унија се започнување на пристапните преговори и либерализација на визниот режим на Унијата кон граѓаните на Македонија.

Македонија, како земја-кандидат за членство, очекува започнување на

¹¹² Д-р Татјана Петрушевска, „Меѓународни правни аспекти на спогобата за стабилизирање и придружување на РМ со Европската заедница и со државите-членки на ЕУ“, Скопје, 2008 год.

преговорите со Европската унија со цел да стане дел од европското семејство. Европското семејство е составено од демократски европски држави, кои преку меѓусебна соработка се стремат кон обезбедување траен мир и просперитет.

Покрај основните услови кои Европската унија ѝ ги постави на Република Македонија за влез во Унијата, Европската комисија ѝ постави осум дополнителни услови со цел започнување на преговорите за членство во Европската унија. Меѓу тие услови се издвојуваат:

- ▷ *Имплементација на судската реформа*, во која спаѓа спроведување на законите за јавни обвинители и јавно обвинителство, доделување на Судскиот совет функција да врши избор, разрешување, оценување на работата на судовите и сл. Советот за јавни обвинители да донесе одлука за изработка на модел за база на податоци за истраги и негова имплементација, овозможување употреба на специјални истражни мерки и др.;
- ▷ *Борба со корупцијата*, преку спроведување на антикорупциски политика во која спаѓаат спроведување на обврските од ратификуваните меѓународни договори, усвојување на одлуки неопходни за спроведување на антикорупциските мерки, оцена и предлагање на ревизија на постоечкиот Акциски план на Владата, имплементација на активностите од Државната програма за превенција и репресија на корупцијата итн.¹¹³;
- ▷ *Решение за името на земјата*, за кое може да се каже дека се тапка во место, бидејќи и покрај многуте средби, преговори и учеството на меѓународниот посредник Метју Нимиц, не се постигнати никакви резултати и напредок помеѓу двете спротивни страни;
- ▷ *Како нареден услов следи спроведувањето на демократијата, остварување на човековите права и правата на малцинствата во нашата држава*, каде што е актуелно прашањето за Албанците и

¹¹³ <http://www.sep.gov.mk/content/Dokumenti/MK/00-NPAA-Narativen.pdf>

правата кои постојано ги надополнуваат;

- ▷ *Економски развој* т.е. остварување на функционална економија преку постигнување на макроекономска стабилност, остварување на краткорочните приоритети, дејствување на силата и влијанието на пазарните сили, намалување на формалностите и прописите со кои се регулира вршењето на бизнис со Република Македонија;
- ▷ *Добро спроведени избори*, со кои би добиле позитивна оценка на ОБСЕ за последните претседателски и парламентарни избори, одлично спроведување на фер и демократски избори, зголемување на улогата на жената во истите (зголемување на бројот на жените парламентарки).

На крај, државата треба да се стреми, да се придржува и практикува т.н. ефекти односно, мотивациски фактори за тоа дали и кога ќе се влезе во Унијата, бенифициите од влез во неа и сл. Такви ефекти се: психолошки, политички, мотивирачки, менаџерски, сигурносни и мултиетнички.

- ▷ Првиот ефект е чисто *психолошки* - луѓето и заедниците треба да веруваат во повисока цел, а таа цел е Македонија во Европската унија, во таа и таа година, во тој и тој месец. Само може да ја убие апатијата, недовербата и незадоволството кај луѓето. Луѓето сакаат да ја почитуваат визијата и мисијата, а без конкретен рок се убива мисијата, а со тоа и визијата. Како и секој човек вработените, менаџерите, сопствениците и капиталот сакаат сигурност и мотив. Во економијата се вели дека единствен мотив е профитот.
- ▷ Вториот ефект е *политички* - намалување на комоцијата на политичарите, министрите, администрацијата. Одеднаш тие ќе бидат кочницата која не сопира да влеземе во Европската унија со нивното неработење, ароганција, корупција, демагогија, незнаење. Одеднаш нема да можат да држат политикантски празни и лажни говори дека ќе направат нешто. Луѓето ќе се мерат според тоа што направиле до сега и тогаш кога имале шанса да направат нешто. Одеднаш сите

политичари, министри административци ќе сфатат дека времето ги тури и дека народот им дише во врат, барајќи да се слуши мисијата - Македонија да стане дел од европското семејство¹¹⁴.

- ▷ Трет ефект е *мотивациски* - секој човек сака да знае дека е дел од нешто покрупно, дека има смисла неговото постоење, дека создал нешто. Секој поединечен административец ќе се претвори во парче од мозаикот, кој претставува локомотива која треба да не однесе во Европската унија. Без повисока цел нема живот. Една од повисоките цели е да се остави потомство во услови подобри од оние кои ние сме ги имале како мали. Луѓето треба да веруваат дека токму тие се оние кои со секој поминат ден на работа прават нешто што утре ќе биде членство во Унијата. Нешто со кое ќе се гордеат кога ќе им кажуваат на своите деца и внуци.
- ▷ Четвртиот ефект е *менаџерски* - одеднаш старата школа на менаџери и олигарси кои ја кочат реформата затоа што најдобро работат во диригирана, заштитна и политичка обоена економија, ќе мора да прифатат дека нема веќе заштита и дека ќе мора да се модернизираат, обучат и подготват за европска конкурентност. Конечно, или ќе почнат да учат или ќе пуштат млади и обучени менаџери да ги водат работите. Затоа што муштериите не ги интересира кој и каков е менаџерот на фирмата туку квалитетот, услугата, достапноста, гаранциите и стандардите¹¹⁵.
- ▷ Петтиот ефект е *сигурносен* - рековме дека капиталот бара сигурност. Има ли поголема сигурност од тоа инвеститорите да знаат дека вложуваат во државата во која над 75% од полицијата верува и работи напорно за да влезе во Европската унија - втора светска економска сила и дека Унијата е наклонета кон тие аспирации.
- ▷ Шестиот ефект е *мултиетнички* - веќе не е важно што си по

¹¹⁴ http://www.makedoniko.com/ett/evrointegracija/makedonija_eu2009.shtml

¹¹⁵ Евроатлантските перспективи на Република Македонија: проблеми, предизвици и политичка нералност по неуспехот на Самитот на НАТО во Букурешт 2008, Академски комитет за истражување, 2009 год., стр.84

националност (Македонец, Албанец, Германец, Американец, Влав, Бугарин, Ром итн.), туку дали ѝ помагаш на Македонија да влезе во Европската унија или не. Бидејќи веќе имаме стратегија, па ќе имаме конкретни цели, програми и политики за влез во Унијата.

3.4. Имплементација на националната стратегија за интеграција на Република Македонија во Европската унија

Во Република Македонија е воспоставен и функционира институционален систем за целосна поддршка на процесот на европска интеграција. Процесот на европската интеграција е многу комплексен, обемен, долг и скап, кој треба да се управува и максимално да се координират сите расположливи капацитети, користење на сите капацитети од земјите-претставнички и ефикасно користење на финансиската и техничка помош од Европската унија, но и од другите донатори со директно влијание на развојот на земјата и поддршка на процесот на евроинтеграција.

За успешна реализација на процесот на европската интеграција неопходно е:

- институционална рамка за управување и координација на интегративниот процес добро да функционира;
- добра координација со која ќе се зголемат ефектите и ќе се забрза процесот;
- аналитичка подготовка на политичките одлуки;
- квалитетен и добро подготвен кадар, како и негова сигурност, мотивација и континуитет;
- процес на приближување на законодавството соодветно да ја следи институционалната надградба и обезбедување на спроведување на законите;
- инволвирање на кадарот од сите министерства и институции кои треба да ги применуваат европските прописи;

- навремена подготовка на тимови по министерствата кои подоцна ќе го носат процесот до преговори за полноправно членство во Европската унија.

Со цел успешно спроведување на стратегијата, потребно е соодветно организирање и зајакнување на јавната администрација. Големiot број на активности кои се преземаат во текот на процесот се наметнува ангажирањето на финансиски средства кои би се обезбедиле во најголем дел од Буџетот на Република Македонија.

Во најзначајната фаза на градење на политиката, одредување на приоритети, донесување на одлуки одговорноста ја носат трите сегменти на власт: законодавната, извршната и судската. Законодавната, најмногу од аспект на градење на нов систем во Македонија, целосно усогласен со стандардите на Европската унија на сите полиња од општественото живеење и дејствување, извршната од аспект на спроведување на политиката на Унијата и стандардите по практиката, а судската од аспект на нивното коректно извршување, на начин како што го прават земјите-членки на Европската унија.

ЧЕТВРТИ ДЕЛ

4. Анализа на извештаите добиени за напредокот на Република Македонија од страна на Европската комисија

Европската комисија во рамките на процесот на пристапување на Република Македонија во Европската унија од март 2002 година доставува редовни извештаи за напредокот кој го постигнала Република Македонија, најнапред кон патот за нејзино интегрирање, која по 2005 година и доделениот статус на држава-кандидат премина во процес на пристапување.

Всушност, Република Македонија во декември 2005 година од Советот на Европската унија доби статус на држава-кандидат и влезе во една нова фаза на односите, пристапување. Оттогаш Република Македонија добива редовно позитивни извештаи за напредокот, но не содржат препорака за започнување на преговори за пристапување во членство.

Извештаите за напредокот во својата структура ја следат структурата на копенхагенските критериуми, односно секогаш реферираат на политичкиот критериум, економскиот критериум и способноста, подобро кажано капацитетот на Република Македонија за преземање на обврските за членство. Во последниот дел од извештаите детално ги анализира поединечно поглавјата во кои Европската унија развива заедничко законодавство и политики и го анализира направеното во годината за која известува. Извештаите секако содржат и еден воведен дел во кој на кратко се опишуваат односите помеѓу Европската унија и Република Македонија во сите нивни аспекти.

Во едногодишен период, напредокот се мери врз основа на донесените одлуки и закони и тековно спроведени мерки, меѓутоа и од практика во односи помеѓу политички субјекти. Ваквиот пристап обезбедува еднаков третман во сите извештаи и дозволува објективна проценка и поради тоа претставува реална слика на актуелни субјекти во државата.

Сите извештаи се засновани на информации се собрани и анализирани од страна на Комисијата. Се употребуваат многу извори, вклучително и придонесите од Владата на Република Македонија, земјите-членки на Европската унија, извештаите на Европскиот парламент и информациите од разни меѓународни и невладини организации. Комисијата е таа што изготвува детални заклучоци во однос на Република Македонија во својот одделен документ за проширувањето, засновано на техничка анализа содржана во извештаите.

Од извештаите добиени за напредокот на Република Македонија од 2006 година до 2013 година, направив анализа со што се покажува дека постојат области каде што е забележан позитивен развој и успех во исполнувањето на реформите, каде што има исполнување или нарушување на соодветен пристап на Република Македонија, упатување на проблемите за имплементација и на недоволниот или слабиот капацитет за спроведување на одредени реформи или активности кои понатаму водат кон заклучок дека постојат проблеми во процесот на исполнување на обврските за членство. Во извештаите конкретно се врши анализа на ситуацијата на Република Македонија во однос на исполнување на политичките и економските критериуми за членство, како и исполнувањето на *acquis*.

Посебен осврт ќе биде даден на последниот извештај добиен од страна на Европската комисија за напредокот на Република Македонија, кој го опфаќа периодот од октомври 2012 до септември 2013 година.

Во последниот Извештај за напредокот на Република Македонија, главно, акцент се става на пет клучни и значајни области и тоа: заштита на слободата на изразување на медиумите, зајакнување на владеење на правото и фундаменталните права, реформи на јавната администрација, реформа на изборниот процес и развој на пазарната економија¹¹⁶.

¹¹⁶ Заклучоци за Република Македонија, Извадок од Сопштението од Комисијата до Европскиот парламент и до Советот – „Стратегија за проширување и главни предизвици 2012-2013 год.“ - последна верзија

4.1. Политички критериуми

Всушност, Република Македонија продолжува задоволително да ги исполнува политичките критериуми. Земјата и понатаму ги исполнува нејзините заложби согласно со Спогодбата за стабилизација и асоцијација. Во согласност со ова Владата ја стави агендата на Европската унија во центарот на своите активности. Владата има донесено предлози за подобрување на законодавната рамка за избори и во однос на слободата на изразувањето, за декриминализација на клеветата.

Демократија и владеење на правото: Охридскиот рамковен договор и понатаму претставува основен елемент за демократијата и владеењето на правото во земјата. Владата одговори зрело на предизвикот што беше доведен со тензиите помеѓу етничките заедници по насилнички инциденти во првата половина на 2012 година.

Собрание: На работата на Собранието влијаеше политичката криза што започна на 24 декември 2012 година, како и последователниот бојкот од страна на главниот опозициски блок во тој период. По подолги напори се постигна политички консензус преку конструктивен дијалог и компромис. Потоа, продолжи правилно функционирање на Собранието со одржување на политички дијалог, особено во она што се однесува до интеграцијата во Европската унија. Постои напредок во спроведувањето на Законот за јазичи и Деловодникот, како и подобрување на рамката за избори.

Јавна администрација: Што се однесува до јавната администрација, постигнат е одреден напредок. Комисијата дала одредени забелешки кон спроведување на дополнителни напори за да се создаде транспарентност, професионалност и независност на јавната администрација. Назначено е задолжително почитување на начелото на вработување и унапредување врз основа на заслуги.

Судство: Во судството е утврдена потреба од дополнителни напори за да се гарантира независноста и непристрасноста во

пракса и покрај тоа што во функција се законодавни и институционални заштитни мерки. Задолжително намалување на заостанатите случаи, дополнителни напори за да се создадат јасни и транспарентни основи за пропорционални постапки за разрешување и значително да се подобри спроведувањето на назначувањето на судии врз основа на заслуги и развој на кариера. Академијата за судии и обвинители треба дополнително да се поддржи во нејзината клучна улога во развој на професионална и висококвалификувана судска и обвинителска служба¹¹⁷.

Антикорупциска политика: Во оваа област е потребно да се направат поголеми напори во однос на справување на постојаните закони со оваа политика. Постигнат е мал видлив напредок во однос на евиденцијата за управување со случаи на корупција на високо ниво. Потребен е повисок степен на проактивност и координираност од страна на телата за супервизија и органите за справување на законот. И покрај воочливиот напредок за спречување на овој проблем, сепак корупцијата сè уште претставува сериозен проблем.

Борба против организираниот криминал: Со промена на Законот за следење на комуникациите дојде до зајакнување на ефикасноста и транспарентноста на посебната истражна мерка. Сепак, потребни се напори за зајакнување на капацитетот на извршните органи и подобрување на нивната меѓусебна соработка и размена на информации.

Комисијата има нотирано и одреден напредок во однос на борбата против организираниот криминал, особено со издавањето на над 100 меѓународни налози за апсење и добра соработка преку Интерпол и Европол.

Човекови права и заштита на малцинствата: Правната и институционална рамка за човекови права и заштита на малцинствата целосно е воспоставена. Во голем дел се почитуваат граѓанските и

¹¹⁷ Заклучоци за Република Македонија, Извадок од Сопштението од Комисијата до Европскиот парламент и до Советот - „Стратегија за проширување и главни предизвици 2012-2013 год.“ - последна верзија

политичките права, направен е и дополнителен напредок со дијалог на тркалезна маса со новинарите, кој се покажал како важен форум за решавање на клучните предизвици во областа на медиумите.

Социјални и економски права: Во Извештајот на Европската комисија е нотиран и напредокот на зајакнување на социјалните и економските права. Комисијата за заштита од дискриминација е ангажирана во обработка на жалбите, иако нејзините ресурси се ограничени. Законот за антидискриминација треба да биде целосно усогласен со *acquis*, особено во однос на дискриминацијата врз основа на сексуалната ориентација.

Регионални прашања и меѓународни обврски: Во поглед на регионалните прашања и меѓународните обврски, земјата продолжи во целост да соработува со Меѓународниот суд на поранешна Југославија. Нема заостанати случаи или жалби во постапка во ХАГ. Додека, пак, во однос на Меѓународниот кривичен суд, билатералната спогодба за имунитет со Соединетите Американски Држави не е во согласност со заедничкиот став и водечките начела на Европската унија. Всушност, земјата треба да се усогласи со ставот на Европската унија.

4.2. Економски критериуми

Република Македонија продолжува со добриот напредок, особено во полето на економските критериуми. Во одредени области има направено понатамошен напредок кон функционирањето на пазарната економија. Земјата мора да биде способна да се справи со конкурентските притисоци и пазарни сили во рамките на Унијата.

Монетарната политика де факто е базирана на фискалниот девизен курс на еврото и придонесува за микроекономска стабилност. Фискалната политика ја зачува потрошувачката, главно, во согласност со растот на приходите. Понатамошен напредок е постигнат во олеснувањето на влезот на пазарот и во поедноставување на регулаторната рамка. Сепак, Европската комисија има нотирано влошување на квалитетот на фискалното владеење, среднорочното планирање и управувањето со јавните расходи, а опаѓање на

транспарентноста и сигурноста на сметките на јавниот сектор. Невработеноста останува многу висока, Функционирањето на пазарот на трудот е попречено од структурни слабости. Нивото на образованието и квалификацијата на човековиот капитал е ниско, додека, пак, физичкиот капитал треба да се модернизира и продлабочи¹¹⁸.

Способност за преземање на обврските за членство: Република Македонија направи напредок во подобрувањето на сопствената способност за преземање на обврските за членство, особено во областите на слободно движење на стоки, конкурентност, безбедност на храна и ветеринарна политика и трансевропски мрежи. Комисијата заклучила дека се потребни дополнителни напори во други области, како што се животната средина, социјална политика, вработување и регионална политика и координација на структурните инструменти.

Одреден напредок, кој е нотиран од страна на Комисијата, е направен во областа на слободно движење на стоки, во областа на слободно движење на работници, во област на правото на основање и слобода на движење на услуги, како и во областа на слободно движење на капитал.

Социјална политика и вработување: Како и во претходните извештаи добиени од страна на Комисијата, така и во овој, имаме забелешки во однос на високата стапка на невработеност и сиромаштијата, како и учеството на жените на пазарот на трудот. Одреден напредок е постигнат во полето на социјалниот дијалог, но улогата на социјалните партнери треба повеќе да се зајакне. Нотиран е бавен напредок на вклучување на Ромите, на лица со инвалидност и други социјално маргинализирани лица. Во функција е и механизмот за спречување и заштита на дискриминација, но не е целосно оперативен.

Постигнат е напредок во областа на царинската унија, особено во административниот и оперативниот капацитет. Континуирано е подобрувањето на соработката помеѓу агенциите, борбата против

¹¹⁸ Заклучоци за Република Македонија, Извадок од Сопштението од Комисијата до Европскиот парламент и до Советот – „Стратегија за проширување и главни предизвици 2012-2013 год.“ - последна верзија

корупцијата во царинската администрација и капацитетот за спречување прекуграничен криминал.

Забележан е одреден напредок и во надворешните односи, во однос на зедничката трговска политика. Но, институционалниот капацитет на земјата се уште не е доволен за целосно да учествува во трговските, развојните и хуманитарните политики на Европската унија. Земјата го одржува своето високо ниво на придружување со Декларацијата на Унијата и Одлуките на Советот и продолжи да учествува во цивилните и воените операции за управување со кризи. Постигнат е континуиран напредок во областа на надворешната, безбедносната и одбранбената политика.

Од горенаведеното може да констатираме дека Република Македонија има сериозен проблем со исполнување на политичките критериуми за членство во Европската унија, а Владата е насочена како главен одговорен фактор. Европската комисија не ја наведува само како причина постојаната пречка што ја имаме за влез во Унијата, нерешениот спор со Грција. Комисијата покажа прст кон Владата на Република Македонија како виновник за застојот на реформите и оштетување на нивната одржливост. Најостратата оценка утврдува дека во последната година има сериозна загриженост за политизацијата на институциите и владината контрола врз медиумите. Довербата во државните институции е прогресивно нарушена. Најновата политичка криза меѓу власта и опозицијата покажа дека партиските интереси преовладуваат над државните¹¹⁹.

Што се однесува до препораката за влез на Македонија во Унијата, се држи на стаклени нозе. Ова прашање постојано предизвикува дебата помеѓу владејачката партија и опозицијата и дел од медиумите кои постојано тврдат дека препораката е условена со исполнување на условите поврзани со демократијата и владеењето на правото.

Карактеристично е да напоменеме дека во последниот извештај Европската комисија го нагласува и јавниот долг на државата, но и за

¹¹⁹ Влез во безизлез - компаративна анализа на извештаите на Европската комисија 2011-2014 год., Македонски центар за европско образование, 2014 год., стр.4

недостаток на визија во економската политика. Најголеми критики, сè уште, има во секторите кои се дел на политичките критериуми: загрозувана независност на судството, неселективно делење на правдата, политизација на институциите, слаба борба против корупцијата, загрозувана слобода на медиумите и политичка нестабилност.¹²⁰

ПЕТТИ ДЕЛ

5. Анкетен прашалник - анализа на спроведено анкетно истражување за

¹²⁰ Исто, стр.5

интеграција на Република Македонија и нејзиниот напредок

Со оглед на фактот дека евроинтеграцијата на Република Македонија е доста актуелна тема, тема која е дел од нашето секојдневие, изработено е анонимно анкетно истражување на определена група на луѓе.

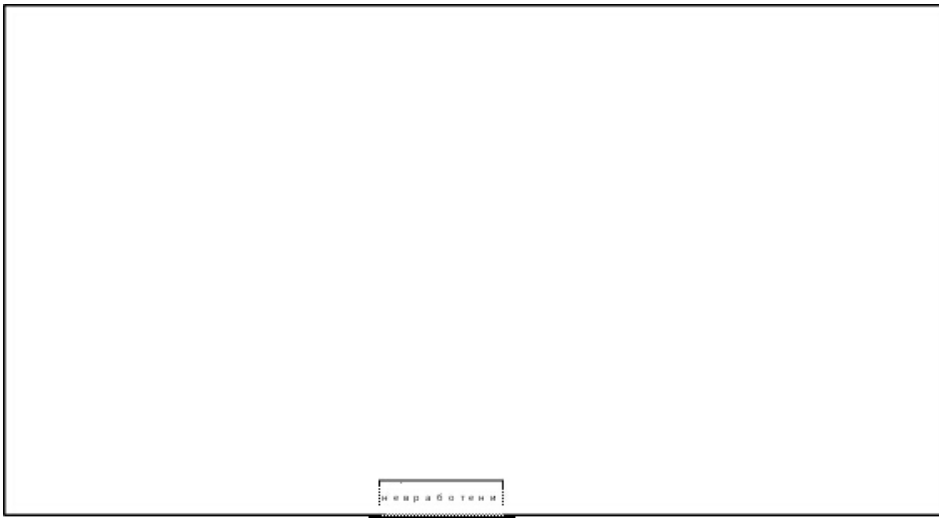
Со помош на анкетен прашалник (прилог 3) е извршена анализа на јавни мислења и согледувања на испитаници од приватниот сектор, државниот сектор и на невработени.

Истражувањето е спроведено во Општина Штип, во период од март до јуни 2014 година, врз три различни категории. Прво, од приватниот сектор се земени предвид 350 испитаници од три различни правни лица (приватни фирми) со различна дејност. Второ, од државниот сектор се анкетирани 350 граѓани од три различни институции и 250 невработени лица (подолго од една година) без разлика на нивото на образование. Всушност, анкетниот прашалник е составен од шест прашања поврзани со темата на овој магистерски труд и е спроведен врз 950 анкетирани лица.

Најпрво се разработува најактуелното општо прашање, *дали сте за влез на Република Македонија во Европската унија*, за кое се дава еден визуелен преглед за евроинтегративните размислувања на овие група испитаници.

Од трите групи на анкетирани лица имаме позитивно размислување за евроинтеграцијата на Република Македонија. Односно, 50% или 175 од испитаните лица во приватниот сектор имаат одговорено *да* за влез на Република Македонија во Европската унија. Вкупно 20,57% одговориле *со не*, 18,86% *со не знам* и останатите 10,57% *со немам одговор*. Во државниот сектор 66,26% или 232 од испитаниците одговориле *со да*, негативно 41 или 11,71%, 6 *со не знам* 1,71% и 20,28% или 71 испитаник *со немам одговор*. Интересно за невработените е што својата иднина ја гледат токму во евроинтеграцијата на Република Македонија, затоа 80,4% од невработените

одговориле да на ова прашање. 10,8% од невработените одговориле со не, 8% одговориле со немам одговор и останатите 0,8% со не знам.

Графикон 1

Врз основа на првото општо прашање од анкетниот прашалник следуваат последователно неколку општи прашања за кои се спроведени анкетни истражувања. *Дали би прифатиле влез во Европската унија, ако само по себе предлага промена на уставното име на нашата држава*, можеме да забележиме процентуална еднаквост во размислувањата во овие три анкетирани група граѓани.

Анкетираните група на лица по однос на ова прашање во приватниот сектор 53 или 15,14% одговориле со да, 297 или 84,86% одговориле со не, додека, пак, со не знам и немам одговор не се изјаснил ниту еден. Од државниот сектор 94% или 329 од анкетираните лица одговориле со не, а само 6% или 21 од нив одговориле со да. Вкупно 64,8% или 162 од невработените лица се одговориле со не на ова прашање и 35,2% или 88 од анкетираните невработени лица одговориле со да, но никој нема одговорено со не знам или немам одговор.

Третото прашање во анкетниот лист е од посебен вид - *Дали би прифатиле влез на Република Македонија во Европската унија под референцата Поранешна Југословенска Република Македонија?* Од испитани 350 вработени лица во приватниот сектор 270 одговориле со да или 77,14%, 15

со не или 4.28% и 65 испитаници со не знам или 18,58. Од државниот сектор со да одговориле 88,57% или 310 испитаници, ниту еден не се одлучил за не, 10,57% одговориле со не знам или 37 од анкетираниите и 3 немале одговор на оваа прашање или 0.86%. Од невработените лица е интересно дека сите 250 анкетирани лица одговориле позитивно.

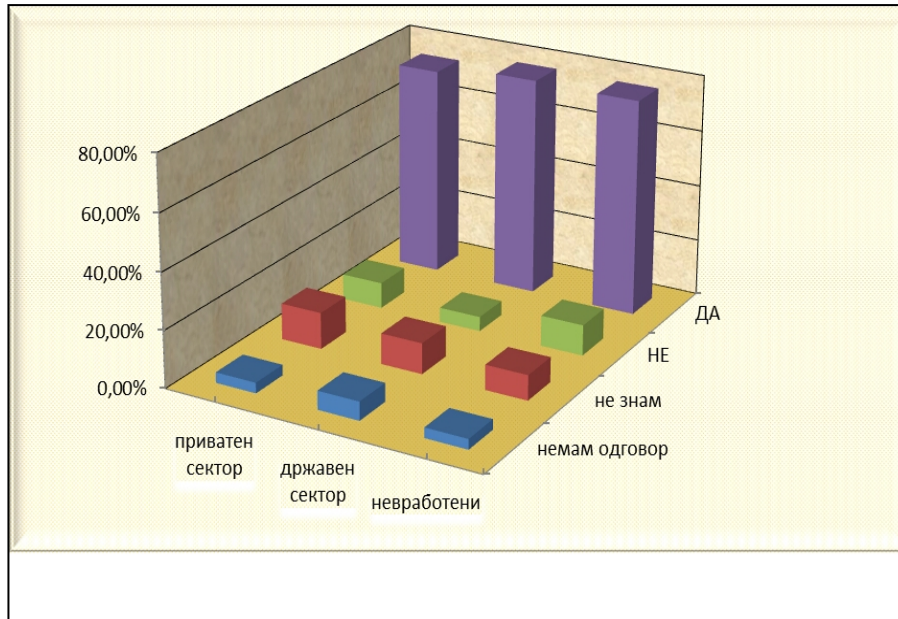
Дали сметате дека зачленувањето на Република Македонија во Европската унија е без алтернатива во дадениот момент е следно посебно прашање за кое 86,8% или 217 од невработените лица сметаат дека Македонија е без алтернатива во дадениот момент, со не одговориле 2,85% или 10 лица, 23 немале одговор за оваа прашање или 6,58%. Анкетираниите лица од државниот сектор се малку неутрални по однос на оваа прашање. Од нив 97 или 27,71% одговориле со да, 88 или 25,14% одговориле со не, 154 или 44% одговориле со не знам и останатите 11 или 3,15 немаат одговор. Приватниот сектор имаат друго гледиште кон оваа прашање, 230 или 65,71% се одлучиле да одговорат со да, 103 или 29,43 се одлучиле да одговорат со не и 17 или 4,86 одлучиле да одговорат со не знам.

Следно посебно прашање е *Дали сметате доколку сите соседи на Република Македонија се интегрираат во Европската унија, дека Република Македонија ќе нема друга алтернатива освен членство во Унијата*. Во однос на оваа прашање трите анкетирани групи имаат скоро ист став, односно и приватниот и државниот сектор, како и невработените лица се одлучни во тоа дека Република Македонија не зависи од соседните држави. Покрај влезот на соседните држави во Унијата, Македонија е самостојна и суверена држава која се бори за своите права и интереси. Таа е држава која активно бара влез во Европската унија за задоволување на своите потреби и интереси, на потребите и интересите на своите граѓани. Моментално Република Македонија чекори по еден трнлив пат за кој не се знае неговата должина и ширина, како и неговиот крај.

Така, со да одговориле 16% или 56 анкетирани лица од државниот сектор, 63,71 или 223 одговориле со не, 13,43 или 47 од анкетираниите одговориле со не знам и 6,86 или 24 немале одговор. Испитаниците од

приватниот сектор за да се одлучиле 47 или 13,43%, за не се одлучиле 264 или 75,43% и за немам одговор се одлучиле 39 или 11,14%. Невработените гледаат излез надвор од државата, нивна основна замисла е влез во Унијата и полесен излез односно полесна можност за барање вработување во останатите земји-членки. Така, за да одговориле 182 или 72,8%, со не одговориле 17,6% од нив или 44, 2,8% или 7 од нив одговориле со не знам и 17 или 6,8%.

Како второ прашање од општ вид во анкетниот прашалник е наведено прашањето дали Република Македонија е подготвена (ги исполнува условите) за влез во Европската унија. Во однос на оваа прашање трите групи имаат исто размислување, односно сметаат дека Македонија ги исполнува неопходните услови. Од анкетираниите во приватниот сектор со да по однос на ова прашање одговориле 74,29% или 260 лица, 9,14% или 32 одговориле со не, 12,86% или 45 одговориле со не знам и 3,71% или 13 одговориле со немам одговор. Од анкетираниите во државниот сектор 77,43% или 271 од анкетираниите одговориле со да, 5,14% или 18 одговориле не, 38 или 10,86% одговориле не знам и 23 или 6,57% одговориле со немам одговор. Со да од неврботените анкетирани лица одговориле 192 или 76,8%, со не одговориле 27 или 10,8%, со не знам одговориле 22 или 8,8% и само 9 со немам одговор или 3,6%.

Дали македонското законодавство е усогласено со она на Европската унија е посебно прашање на кое анкетираниите лица многу не обрнаа внимание, во смисла дали Македонија се залага и успева во спроведувањето на правото на Унијата. Вкупно 117 од анкетираниите лица во приватниот сектор или 33,43% одговориле со *да*, 109 или 31,14% одговориле со *не*, 103 или 29,43% одговориле со *не знам* и 21 или 6% немале одговор. Анкетираниите од државниот сектор слично на приватниот, 99 или 28,28% одговориле со *да*, 119 или 34% одговориле со *не*, 107 или 30,57% одговориле со *не знам*, останатите 25 или 7,15% немале одговор по однос на ова прашање. Од невработените со *да* одговориле 63 или 25,2%, со *не* 121 или 48,4%, 54 или 21,6% од анкетираниите одговориле со *не знам*, со *немам одговор* 12 или 4,8%.

Следи доста интересно прашање од посебен вид: *Дали домашните компании ќе можат да се носат со конкурентните компании во заедничкиот пазар на Европската унија?* Испитаниците од приватниот сектор 217 или 62% одговориле со *да*, 120 или 34,29% одговориле со *не*, 13 или 3,8 одговориле со *не знам*. Од невработените со *да* одговориле 39 или 15,6%, со *не* одговориле 147 или 58,8%, со *не знам* одговорил 1 или 0,4 и 63 или 25,2% одговориле со *немам одговор*. Од државниот сектор со *да* одговориле 138 или 39,43% испитаници, со *не* одговориле 177 или 50,57% и со *не знам* одговориле 35 или

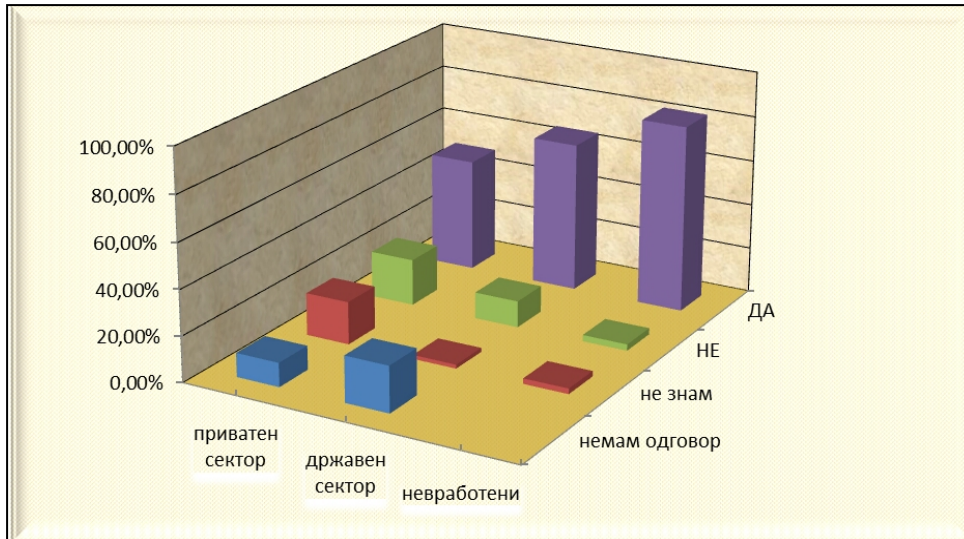
10%.

Дали сметате дека во Република Македонија владеењето на правото е на завидно ниво? Од анкетираниите лица од државниот сектор во однос на оваа прашање со да одговориле 50% или 175 од нив, со 30% или 105 од нив одговориле со не, 55 или 15.71% одговориле со не знам, а само 15 или 4,29% со немам одговор. Невработените сметаат негативно 215 или 86% од нив, 25 или 10% одговориле со да и 10 или 4% се одлучиле за немам одговор.

Во однос на прашањето: *Дали сметате дека единствената грешка зошто Република Македонија сè уште нема започнато преговори за членство е спорот со името наметнато од Грција?* - сите три анкетирани групи се изјасниле позитивно, односно одговориле со да.

Дали сметате дека со евроинтеграција на Република Македонија ќе се подобри животниот стандард на нејзините граѓани? Прашањето дава една контрадикторност во размислувањата помеѓу приватниот сектор и невработените и државниот сектор.

Така, од анкетираниите лица во приватниот сектор во однос на ова прашање одговориле со не вкупно 62% или 217, позитивно се изјасниле 43 или 12,29%, со не знам одговориле 8,57% или 30 од нив и 17,14% или 60 одговориле со немам одговор. Во државниот сектор 87,14% или 305 од анкетираниите одговориле со да, 4,86% или 17 одговориле со не знам и 28 или 8% се изјасниле за немам одговор, а негативно по однос на ова прашање не се изјаснил ниту еден од нив. Од 250 анкетирани невработени лица позитивно одговориле 82,8% или 207 од нив, негативно се изјасниле 7 или 2,8% и 6 или 2,4% одговориле со немам одговор, но со не знам не се изјаснил никој од анкетираниите невработени лица.

Графикон 3

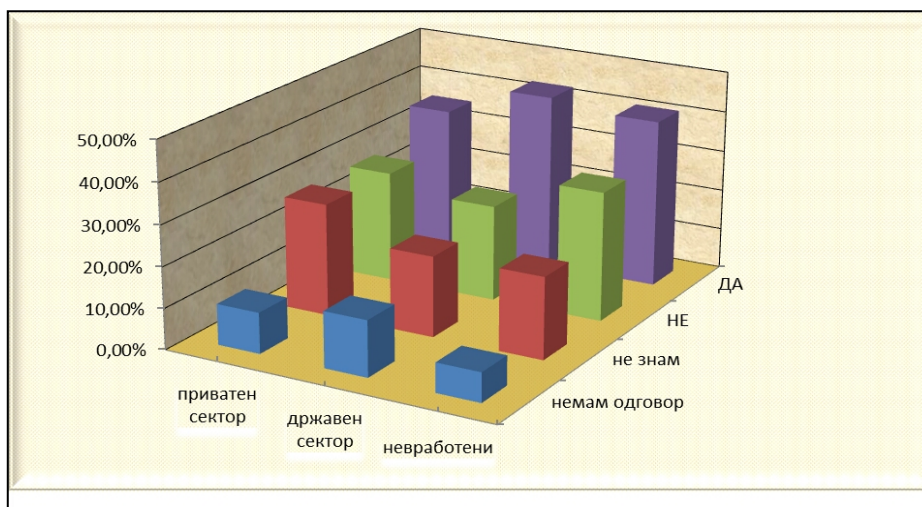
Едни од актуелните теми се и прашањата за меѓуетничките односи од кои Македонија има доста проблеми, а се дел од нашето секојдневие. *Дали евроинтеграцијата на Република Македонија би значела подобрување на меѓуетничките односи?*

Државниот сектор претежно има независен став во однос на ова прашање, така што 315 или 90% од анкетираниите одговориле со *не знам*, 17 или 4,86% одговориле со *не* и 18 или 5,14% со *да*. Приватниот сектор, исто така, има независен став 286 или 81,72% од нив одговориле со *не знам*, 56 или 16% одговориле со *да* и 8 или 2,28% со *не*. Невработените анкетирани лица претежно одговориле со *немам одговор* 204 или 81,6%, 37 или 14,8% одговориле со *да*, 9 или 3,6% одговориле со *не знам*, додека, пак, ниту еден не одговорил со *не*.

Дали евроинтеграцијата на Република Македонија би значела подобрување на меѓуверските односи? - е следното прашање од прашалникот обработен во овој труд. Од приватниот сектор за *да* се одлучиле 75 или 21,43%, 91 или 26% одговориле со *не*, 97 или 27,71% одговориле со *не знам*, а 87 или 24,86% се одлучиле за *немам одговор*. Вкупно 201 или 80,4% од невработените одговориле со *не знам*, а 49 или 19,6% одговориле со *немам одговор*.

Следно прашање е: *Дали сметате дека со евроинтеграцијата на Република Македонија ќе се подобри бизнис климата внатре во државата?* Сите вработени во приватниот сектор се надеваат дека со евроинтегрирањето на Македонија ќе се подобри бизнис климата, а со нејзино подобрување и зголемување на личниот доход на вработените. Така, 286 или 81,71% одговориле со *да*, 29 или 8,26% одговориле со *не*, 33 или 9,43% одговориле со *не знам* и 2 или 0,57% одговориле со *немам одговор*. Од вкупно 250 анкетирани невработени лица 154 или 61,6% одговориле со *да*, 71 или 28,4% одговориле со *не*, 14 или 5,6% одговориле со *не знам* и останатите 11 или 4,4% со *немам одговор*.

Едно од општите прашања е: *Дали со влезот на Република Македонија во Европската унија ќе има влијание во областа на одбраната?* - што е доста битен дел за една држава. Вкупно 35,43% или 124 од анкетираниите лица во правниот сектор одговориле со *да*, 27,14% или 95 одговориле со *не*, 27,43% или 96 одговориле со *не знам* или 10% се одлучиле за *немам одговор*. Во државниот сектор вкупно 43,14% или 151 од анкетираниите лица одговориле со *да*, 23,43% или 82 одговориле со *не*, 19,71% или 69 одговориле со *не знам* и 13,72% или 48 одговориле со *немам одговор*. Од невработените анкетирани лица со *да* одговориле 41,2% или 103, со *не* одговориле 31,6% или 79, 20% или 50 одговориле *не знам* и со *немам одговор* 7,2% или 18.

Графикон 4

Дали влезот во Европската унија значи поголема безбедност и поефикасна армија? На ова прашање позитивно одговориле 90% од сите три групи на анкетирани лица, односно во приватниот сектор со да одговориле 315 или 90% од анкетираниите, 17 или 4,86% одговориле со не, 12 или 3,43% одговориле со не знам и останатите со немам одговор 6 или 1,71%. Во државниот сектор позитивно се изјаснија 315 или 90%, 22 или 6,29 одговориле со не и 13 или 3,71% одговориле со не знам, додека, пак, невработените 226 или 90,4% одговориле со да, 11 или 4,4% одговориле со не, 10 или 4% одговориле со не знам и 3 или 1,2% се одлучиле за немам одговор.

Како последно прашање во анкетниот прашалник е: *Дали влезот во Европската унија е условен со членството во НАТО?* Членството на Република Македонија во Унијата и влезот во НАТО алијансата се во тесна корелативна врска со името на Македонија и спорот со Грција. Испитаниците од државниот сектор одговориле со да вкупно 287 или 82%, 41 или 11,71% одговориле со не и 22 или 6,26% одговориле со не знам. Сите 350 анкетирани од приватниот сектор одговориле со да за оваа прашање. Додека, пак, од 250 анкетирани невработени лица, 188 или 75,2% одговориле со да, 51 или 20,4% одговориле со не и 11 или 4,4 со немам одговор.

Без разлика дали анкетираниите лица се од државниот или од приватниот сектор или, пак, се невработени лица, нивна основна цел и приоритет е влез во Европската унија. Карактеристично за невработените, според истражувањето, е дека тие би прифатиле секакви услови или промени со можност за влез во Унијата. Невработените својата надеж ја гледаат токму во неа. Анкетираниите лица од приватниот сектор се малку повоздржани, односно знаат дека и покрај влезот во Унијата нивните лични доходи нема да се зголемат во големи размери. Основен бенефит би имале сопствениците на приватните компании, додека тие како вработени би немале голема разлика. Што се однесува до анкетираниите вработени во државниот сектор, тие имаат друго гледиште во однос на евроинтеграцијата на Република Македонија. Зголемувањето на сигурноста, подобрување на

условите за живот, зголемувањето на конкуренцијата, подобување на економската политика итн., како и зголемувањето на личните примања би дошло до дополнително подобрување на нивниот животен стандард.

Прилог 1

КЛУЧНИ ДАТУМИ НА ПРОЦЕСОТ НА ЕВРОПСКА ИНТЕГРАЦИЈА

9.5.1950 г. Францускиот министер за надворешни работи Роберт Шуман изнесува предлог за создавање на заедница на јаглен и челик меѓу Франција и Западна Германија, план базиран на првичната идеја на Жан Моне. Секоја година 9 мај се прославува како Ден на Европа.

18.4.1951 г. Потпишување на Договорот за основање на Европска заедница за јаглен и челик (Париски договор). Договорот го потпишуваат Белгија, СР Германија, Франција, Италија, Луксембург и Холандија.

25.3.1957 г. Шестте земји во Рим ги потпишуваат договорите со кои се основаат Европската економска заедница (ЕЕЗ) и Европската заедница за атомска енергија (Евроатом).

1.1.1958 г. Римските договори влегуваат во сила. Валтер Халштајн станува првиот претседател на Комисијата на ЕЕЗ, а Луис Арманд претседател на Европската заедница за атомска енергија.

21.7.1959 г. Седум земји-членки на Организацијата за европска економска соработка: Данска, Обединетото Кралство, Австрија, Германија, Португалија, Шведска и Швајцарија донесуваат одлука за формирање на Европска зона на слободна трговија (ЕФТА). Договорот влегува во сила на 3.5.1960 година.

1.1.1961 г. Првото делумно усогласување на царинските стапки на земјите-членки на ЕЕЗ, со цел да се формира единствена надворешна царина.

8.4.1965 г. Потпишување на Спогодбата за спојување на извршните органи на трите европски заедници: Европската заедница на јаглен и челик, Европската економска заедница и Европската заедница за атомска енергија.

1.7.1967 г. Во сила влегува Спогодбата за спојување, склучена на 8 април 1965 година. Жан Реј станува прв претседател на Комисијата за сите три заедници (ЕЗЧЈ, ЕЕЗ и Евроатом).

1.7.1968 г. Создавање на царинска унија и воведување на заедничка надворешна царина.

2.7.1970 г. Франко Л. Малфати станува претседател на Комисијата на Европската заедница.

21.3.1972 г. Се воведува т.н. „монетарна змија“: советот и владите на земјите-членки постигнуваат договор девизните курсеви на валутите на членките на ЕЗ да можат меѓусебно да отстапуваат најмногу до 2,5%.

22.3.1972 г. Сико Л. Мансхолт станува претседател на Комисијата на Европската заедница.

22.9.1972 г. Потпишување на Спогодбата за слободна трговија со другите земји-членки на Европската зона на слободна трговија (Исланд, Австрија, Португалија, Шведска и Швајцарија).

19-20.10.1972 г. Претседателите на држави и на влади на проширената ЕЗ во Париз донесуваат одлука за прераснување на ЕЗ во Европска унија.

1.1.1973 г. Прво проширување на Заедницата. Данска, Ирска и Обединетото Кралство се придружуваат на Европските заедници.

6.1.1973 г. Франсоа Ксавиар Ортоли станува претседател на Комисијата на ЕЗ.

9-10.12.1974 г. Претседателите на држави и влади на ЕЗ во Париз донесуваат во иднина редовно да заседаваат како Европски совет.

10-11.03.1975 г. Претседателите на држави и влади заседаваат во Даблин по првпат како Европски совет.

20.12.1976 г. Рој Џенкинс станува претседател на Комисијата на ЕЗ.

6-7.7.1978 г. Европскиот совет на заседанието во Бремен донесува одлука за создавање на Европски монетарен систем (ЕМС) и Европска монетарна единица.

7-10.6.1979 г. Во девет земји-членки на ЕЗ се одржани првите општи и непосредни избори за Европскиот парламент. Девет држави избираат 410 членови на Европскиот парламент.

17-20.7.1979 г. Се одржува првото заседание на непосредно избраните членови на Европскиот парламент во Стразбург. Симон Веил станува прва претседателка на ЕП.

1.1.1981 г. Грција пристапува како десетта земја-членка на европските заедници.

6.1.1981 г. Гастон Торн станува претседател на Комисијата на ЕЗ.

19.2.1982 г. Пиет Данкерт е избран за втор претседател на Европскиот парламент по воведувањето на изборите за ЕП.

17-19.6.1983 г. На заседанието одржано во Штудгард, Европскиот совет потпишува Свечена декларација за Европската унија.

14.2.1984 г. Европскиот парламент го усвојува нацрт-договорот за формирање на Европска унија, изработен од Институционалниот одбор под раководство на Алтиеро Спинели.

14-17.6.1984 г. Втори европски избори за Европскиот парламент. Десет држави избираат 434 членови на ЕП.

24.7.1984 г. Пјер Флимлан е избран за претседател на Европскиот парламент.

7.1.1985 г. Жак Делор е избран за претседател на Комисијата на ЕЗ.

2-3.12.1985 г. Европскиот совет во Луксембург постигнува спогодба за реформи во институционалниот систем, проширување на заедничките надлежности и создавање на правна рамка за соработка во областа на надворешната политика. Овие измени на договорот се утврдуваат во рамките на Единствениот европски акт (ЕЕА).

1.1.1986 г. Шпанија и Португалија се придружуваат на европските заедници. Бројот на земјите-членки на ЕЗ се зголемува на дванаесет.

17 и 28.2.1986 г. Дванаесетте земји-членки го потпишуваат Единствениот европски акт (ЕЕА).

20.1.1987 г. По извршеното гласање, Лорд Пламб станува претседател на ЕП, по што се воведени избори за Европскиот парламент.

1.7.1987 г. Единствениот европски акт влегува во сила.

15-18.6.1989 г. Трети европски избори за Европскиот парламент. Дванаесет држави избираат 518 членови на ЕП.

26.7.1989 г. За претседател на Европскиот парламент е избран Енрике Барон Креспо.

3.10.1990 г. Со влегувањето во сила на државниот договор помеѓу СР Германија и Германската Демократска Република доаѓа до обединување на двете држави. Петте нови сојузни покраини на тој начин стануваат членки на Европската заедница.

25.6.1991 г. Шпанија и Португалија пристапуваат кон Шенгенската спогодба.

9-10.12.1991 г. Се одржува Самитот на Европскиот совет во Мастрихт. Претседателите на државите и владите на земјите-членки на ЕУ постигнуваат спогодба за текстот на договорот за создавање на Европската унија (ЕУ).

13.1.1992 г. Избор на Егон Клепш за претседател на Европскиот парламент.

1.11.1993 г. Стапува во сила Договорот за Европска унија, потпишан во Мастрихт. Со овој Договор се поставуваат темелите на заедничката

надворешна и безбедносна политика, основите за поблиска соработка во областа на правдата и внатрешните работи и за создавање на економска и монетарна унија со единствена валута. Називот „Европска унија“ службено го заменува дотогашниот назив „Европска заедница“.

9-12.6.1994 г. Четврти непосредни избори за Европскиот парламент. Дванаесет држави избираат 567 члена на ЕП.

19.7.1994 г. Клаус Хенш е избран за претседател на Европскиот парламент.

1.1.1995 г. Финска, Австрија и Шведска стануваат членки на ЕУ.

23.1.1995 г. Жак Сантер станува претседател на Комисијата на ЕЗ.

26.3.1995 г. Шенгенската спогодба влегува во сила. На границите меѓу Германија, државите на Бенелукс, Франција, Шпанија и Португалија се укинати пасошките контроли.

15-16.12.1995 г. На заседанието во Мадрид, Европскиот совет донесува одлука идната европска монета да се нарече евро.

19.12.1996 г. Данска, Шведска, Финска и земјите кои не се членки на ЕУ, Норвешка и Исланд, пристапуваат кон Шенгенската спогодба.

14.1.1997 г. Хосе Марија Жил-Роблес е избран за претседател на Европскиот парламент.

16-17.6.1997 г. Шефовите на држави и влади на земјите-членки на ЕУ го потпишуваат Договорот од Амстердам.

16.7.1997 г. Претседателот на Комисијата Жак Сантер на Европскиот парламент му го претставува проектот Агенда 2000 - Посилна и проширена Европска унија.

1.1.1999 г. Влегува во сила економската и монетарната унија.

15.3.1999 г. Европската комисија под раководство на претседателот Жак Сантер поднесува колективна оставка.

24-26.3.1999 г. На Самитот во Берлин, Европскиот совет ја усвојува Агендата 2000.

1.5.1999 г. Стапува во сила Договорот од Амстердам.

3-4.6.1999 г. Европскиот совет го избира Хавиер Солана за висок претставник на ЕУ за Заедничка надворешна и безбедносна политика.

10-13.6.1999 г. Се одржуваат петти директни избори за Европскиот парламент. Петнаесет држави избираат 626 претставници.

20.7.1999 г. Никол Фонтен станува претседател на Европскиот парламент.

30.7.1999 г. Дваесет и седум шефови на држави и влади на ЕУ во Сараево формираат Пакт за стабилност за Југоисточна Европа. Бодо Хомбах станува негов координатор.

7.12.2000 г. Претседателите на Европскиот парламент, Советот на ЕУ и

Европската комисија свечено ја прокламираат Повелбата на ЕУ за основните права.

7-11.12.2000 г. Европскиот совет го усвојува Договорот од Ница. Сеопфатните промени по прашањето за институционалните регулативи (пресметување на гласовите, мнозинско одлучување) треба да го подготват теренот за создавање на Европска унија со 27 земји-членки.

26.2.2001 г. Се потпишува Договорот од Ница.

1.1.2002 г. Еврото се воведува во 12 држави од ЕУ.

15.1.2002 г. Пат Кокс е избран за претседател на Европскиот парламент.

1.2. 2003 г. Стапува во сила Договорот од Ница.

1.5.2004 г. Чешка Република, Естонија, Кипар, Летонија, Литванија, Унгарија, Малта, Полска, Словенија и Словачка се приклучуваат кон ЕУ.

10 и 13.6.2004 г. Се одржуваат шестите директни избори за Европскиот парламент. Вкупно 25 држави избираат 732 претставника.

20.7.2004 г. Јозеф Борел Фонтелес е избран за претседател на Европскиот парламент.

29.10.2004 г. Европскиот устав е усвоен во Рим (предмет на ратификација од страна на земјите-членки на ЕУ).

22.11.2004 г. Хозе Мануел Баросо станува претседател на Европската комисија.

29 мај и 1 јуни 2005 г. Франција го одбива Уставот на референдум, а три дена подоцна и Холандија.

1.1.2007 г. Бугарија и Романија се приклучуваат кон ЕУ. Бројот на членови на Европскиот парламент се зголемува на 785.

Словенија го воведува еврото и е 13 држава на ЕУ која се приклучува кон еврозоната.

16.1.2007 г. Ханс Герт Потеринг е избран за претседател на Европскиот парламент.

13.12.2007 г. Шефовите на државите и претседателите на владите на 27 земји-членки на ЕУ го потпишуваат Лисабонскиот договор.

1.1.2008 г. Кипар и Малта го воведуваат еврото.

12.12. 2008 г. Швајцарија се приклучува на Шенген зоната.

1.1.2009 г. Словачка го воведува еврото.

4-7.6.2009 г. Избори на членови на Европскиот парламент (2009-2014).

16.9.2009 г. Хозе Мануел Баросо повторно избран за претседател на Европската комисија.

1.12.2009 г. Стапи во сила Лисабонскиот договор.

1.12.2009 г. Херман Ван Ромпуј избран за претседател на Европскиот

совет.

1.1.2010 г. Шпанија го презеде ротирачкото претседателство со Советот на ЕУ, по четврти пат. Шпанија беше првата држава која го презеде претседателството по Договорот од Лисабон и новиот „систем на тројно претседателство“.

7.5.2010 г. Шефовите на држави и влади во рамките на еврозоната се согласија за подлабока фискална консолидација, зајакната економска координација и надзор на буџетот со цел заштита на еврото.

17.6.2010 г. На состанокот на Европскиот совет во Брисел, европските лидери усвоија десетгодишна стратегија за паметен, одржлив и инклузивен раст - Европа 2020.

1.1.2011г. Естонија го воведе еврото и стана 17-ти член на еврозоната. Започнаа да функционираат три нови европски институции за финансиска супервизија: Европска банкарска управа, Европски осигурителен и професионален пензински фонд и Европски орган за хартии од вредност и пазари.

18.1.2011 г. Започна првиот Европски семестар со шестмесечен циклус на координација на економските политики помеѓу земјите-членки на ЕУ, со што ќе се помогне во превенцијата од економска криза, како таа од 2008 до 2010 г.

17.1.2012 г. Членовите на Европскиот парламент го избраа Германскиот социјалист Мартин Шулц за претседател на Европскиот парламент.

2.3.2012 г. Европскиот совет го реизбра Херман Ван Ромпуј за претседател на Европскиот совет.

1.4.2012 г. Европската граѓанска иницијатива стана реалност овозможувајќи им на граѓаните за првпат за специфични прашања да предложат законодавство до Европската комисија. Најмалку еден милион граѓани од најмалку една четвртина од земјите-членки на ЕУ може да ја поканат Европската комисија да достави предлог за донесување на одредени правни акти во областите каде што таа има надлежност.

8.10.2012 г. Стапи во сила Европскиот механизам за стабилност. Оваа институција со седиште во Луксембург има за цел да обезбедува финансиска стабилност во еврозоната.

10.12.2012 г. На церемонијата во Осло, на Европската унија ѝ беше доделена Нобеловата награда за мир за 2012 година.

1.1.2013 г. Стапи во сила Договорот за стабилност, координација и управување со Економската и монетарна унија (познат како фискален договор).

1.7.2013 г. Република Хрватска се придружи на Европската унија, со што вкупниот број на земји-членки на Унијата се искачи на 28. Во моментот Европската унија има 24 официјални јазици.

2.12.2013 г. Советот го усвои долгорочниот буџет на ЕУ за 2014-2020 г. (Повеќегодишна финансиска рамка). Преговорите траеја две и пол години, а новите програми се имплементираат од 1.1.2014 година.

1.1. 2014 г. Латвија го вовеле еврото и стана 18-тиот член на еврозоната.

Прилог 2

ХРОНОЛОШКА АНАЛИЗА НА ОДНОСИТЕ МЕЃУ ЕВРОПСКАТА УНИЈА И РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Октомври 1992 г.: Назначување македонски претставник во Брисел.

Декември 1995 г.: Воспоставување на дипломатски односи помеѓу Република Македонија и ЕУ. Ова не можеше да се постигне сè до потпишувањето на времената спогодба со Република Грција како земја-членка на Европската унија.

Февруари 1996 г.: Подигање на постојаната Мисија на Република Македонија во Брисел на амбасадорско ниво.

Март 1996 г.: Република Македонија стана рамноправна членка на ФАРЕ програмата, со што се отвори можност, покрај ургентната и хуманитарна помош, да се користи и помош за поттикнување на структурните промени и забрзување на реформите.

Март 1996 г.: Започнување на преговори за склучување на Спогодба за соработка, Финансиски протокол и Спогодба за транспорт.

Ноември 1996 г.: Прва средба на Делегацијата на Собранието на Република Македонија со Делегацијата на Европскиот парламент за

соработка со Југоисточна Европа во ноември 1996 година.

Ноември 1997 г.: Стапување во сила на Спогодбата за транспорт.

Јануари 1998 г.: Стапување во сила на Спогодбата за соработка и основање на Советот за соработка.

Февруари 1998 г.: Донесување на Декларација на Собранието на Република Македонија за развој на односите со Европската унија со која се потврдува политичкиот консензус за членство во Европската унија како стратешка цел на Република Македонија.

Март 1998 г.: Прв состанок на Советот за соработка и назначен прв постојан претставник на Европската комисија во Република Македонија.

Јуни 1999 г.: Усвоен Извештај за можноста за започнување преговори за новата Спогодба за стабилизација и асоцијација (ССА), со позитивни оценки за исполнување на политичките критериуми.

Јули 1999 г.: Лансиран е Процесот за стабилизација и асоцијација за пет земји од регионот, Македонија, Хрватска, БиХ, Србија, Црна Гора и Албанија.

Јануари 2000 г.: Добивање мандат од страна на Советот на министрите на ЕУ, Европската комисија да започне преговори за склучување на ССА.

Март 2000 г.: Подигнување на односите меѓу Република Македонија и ЕУ со отворање на Делегација на ЕУ во Скопје и назначување на прв шеф на Делегацијата на амбасадорско ниво.

Април 2000 г.: Почнување на првата рунда преговори за ССА (5.4.2000 г.). Преговорите за ССА се реализираа во значителен краток период април-ноември 2000 година низ три рунди на главни преговори и пет средби на експертско ниво, односно технички преговори.

Ноември 2000 г.: Парафирање на ССА во Загреб (24.11.2000 г.).

Декември 2000 г.: Стапување во сила на Регулативата на Советот за воведување на трговски исклучителни мерки, како и вклучување на Македонија во Програмата CARDS за 2002-2006 год.

Април 2001: Потпишување на ССА и Времената спогодба (9.4.2001 г.) во Луксембург.

Април 2001: Ратификација на ССА во Собранието на Република Македонија.

Мај 2001 г.: Ратификација на ССА во Европскиот парламент.

Јуни 2001 г.: Стапување во сила на Времената спогодба.

Јануари 2002 г.: Дополнителен Протокол за вино и алкохолни пијалаци и Спогодба за трговија со текстилни производи.

Јуни 2003 г.: Самит во Солун ЕУ - Западен Балкан, зајакнат Процес за стабилизација и асоцијација.

Јануари 2004 г.: Завршен процес на ратификација на ССА во сите земји- членки на Европската унија.

Февруари 2004 г.: Донесување Декларација на Собранието на Република Македонија за поднесување барање за членство во Европската унија.

Февруари/март 2004 г.: Поднесување барање за членство во Европската унија.

Април 2004 г.: Влегување во сила на Спогодбата за стабилизација и асоцијација, прва од редот на земјите од процесот за стабилизација и асоцијација.

Мај 2004 г.: воспоставување на соработка на Комисијата за европски прашања на Собранието на Република Македонија со Конференцијата на комисиите за европски прашања на националните парламенти на државите-членки на ЕУ (КОСАК).

Мај 2004 г.: Советот на ЕУ ја разгледа апликацијата на Република Македонија и побара Европската комисија да подготви мислење.

Прилог 3

АНКЕТЕН ПРАШАЛНИК

ПРАШАЊЕ 1: Дали сте за влез на Република Македонија во Европската унија?

- А. ДА
- Б. НЕ
- В. НЕ ЗНАМ
- Г. НЕМАМ ОДГОВОР

ПРАШАЊЕ 2: Дали би прифатиле влез во Европската унија, ако само по себе предлага промена на уставното име на нашата држава?

- А. ДА
- Б. НЕ
- В. НЕ ЗНАМ
- Г. НЕМАМ ОДГОВОР

ПРАШАЊЕ 3: Дали за вас е прифатлив влез на Република Македонија во Европската унија под референцата Поранешна Југословенска Република Македонија?

- А. ДА
- Б. НЕ
- В. НЕ ЗНАМ
- Г. НЕМАМ ОДГОВОР

ПРАШАЊЕ 4: Дали сметате дека доколку сите соседи на Република Македонија се интегрираат во Европската унија, Република Македонија ќе нема друга алтернатива освен членство во Унијата?

- А. ДА
- Б. НЕ
- В. НЕ ЗНАМ
- Г. НЕМАМ ОДГОВОР

ПРАШАЊЕ 5: Дали сметате дека зачленувањето на Република Македонија во Европската унија е без алтернатива во дадениов момент?

- А. ДА
- Б. НЕ
- В. НЕ ЗНАМ
- Г. НЕМАМ ОДГОВОР

ПРАШАЊЕ 6: Дали Република Македонија е подготвена (ги исполнува условите) за влез во Европската унија?

- А. ДА
- Б. НЕ
- В. НЕ ЗНАМ
- Г. НЕМАМ ОДГОВОР

ПРАШАЊЕ 7: Дали македонското законодавство е усогласено со она на Европската унија?

- А. ДА
- Б. НЕ
- В. НЕ ЗНАМ
- Г. НЕМАМ ОДГОВОР

ПРАШАЊЕ 8: Дали домашните компании ќе можат да се носат со конкурентните компании во заедничкиот пазар на Европската унија?

- А. ДА
- Б. НЕ
- В. НЕ ЗНАМ
- Г. НЕМАМ ОДГОВОР

ПРАШАЊЕ 9: Дали сметате дека во Република Македонија владеењето на правото е на завидно ниво?

- А. ДА
- Б. НЕ
- В. НЕ ЗНАМ
- Г. НЕМАМ ОДГОВОР

ПРАШАЊЕ 10: Дали сметате дека единствена пречка зошто Република Македонија сè уште нема започнато преговори за членство е спорот со името наметнат од Грција?

- А. ДА
- Б. НЕ
- В. НЕ ЗНАМ
- Г. НЕМАМ ОДГОВОР

ПРАШАЊЕ 11: Дали сметате дека со евроинтеграција на Република Македонија ќе се подобри животниот стандард на нејзините граѓани?

- А. ДА
- Б. НЕ
- В. НЕ ЗНАМ
- Г. НЕМАМ ОДГОВОР

ПРАШАЊЕ 12: Дали евроинтеграцијата на Република Македонија би значела подобрување на меѓуетничките односи?

- А. ДА
- Б. НЕ
- В. НЕ ЗНАМ
- Г. НЕМАМ ОДГОВОР

ПРАШАЊЕ 13: Дали евроинтеграцијата на Република Македонија би значела подобрување на меѓуверските односи?

- А. ДА
- Б. НЕ
- В. НЕ ЗНАМ
- Г. НЕМАМ ОДГОВОР

ПРАШАЊЕ 14: Дали сметате дека со евроинтеграцијата на Република Македонија ќе се подобри бизнис климата внатре во државата?

- А. ДА
- Б. НЕ

В. НЕ ЗНАМ

Г. НЕМАМ ОДГОВОР

ПРАШАЊЕ 15: Дали со влезот на Република Македонија ќе се запре процесот на иселување на младите во странство?

А. ДА

Б. НЕ

В. НЕ ЗНАМ

Г. НЕМАМ ОДГОВОР

ПРАШАЊЕ 16: Дали со влезот на Република Македонија во Европската унија ќе има влијание во областа на одбраната?

А. ДА

Б. НЕ

В. НЕ ЗНАМ

Г. НЕМАМ ОДГОВОР

ПРАШАЊЕ 17: Дали влезот во Европската унија значи поголема безбедност и поефикасна армија?

А. ДА

Б. НЕ

В. НЕ ЗНАМ

Г. НЕМАМ ОДГОВОР

ПРАШАЊЕ 18: Дали влезот на Република Македонија во Европската унија е условен со членството во НАТО?

А. ДА

Б. НЕ

В. НЕ ЗНАМ

Г. НЕМАМ ОДГОВОР

Заклучок

Со помош на гореприложената содржина на овој труд се презентирани сознанија и констатации кои претставуваат реална можност за воспоставување на правен систем и институционална инфраструктура, што ќе овозможат забрзување на процесот на евроинтеграцијата на Република Македонија. Тргувајќи од тој факт, потребна е целосна изградба на демократскиот и економскиот поредок на Република Македонија за што е потребно постојано и квалитативно надградување и одржување на чекор со светските тенденции на сè побрз и севкупен општествен развој.

Европската унија беше замислена како начин на зачувување на мирот, т.е. како еден нов поредок во Западна Европа што би се темелил на заедничките интереси на народите и нациите и би бил заснован врз договори со кои се гарантираат владеењето на правото и еднаквоста меѓу сите земји. Обединувањето на европските држави и создавањето на големото европско семејство започнува со спојувањето на трите заедници: Европската заедница, Евроатом и ЕЗЈЧ во 1958 година, со што беше формиран првиот од трите столба на Унијата.

Европската унија е големо мноштво создадено од разновидни политички уредувања со свои специфичности, од локални, регионални и национални култури, јазици и традиции кои функционираат во нејзините рамки и тенденции за понатамошно развивање и продолжување на традицијата за создавање на едно големо европско семејство. Европската унија, како целина со нејзините држави-членки, и во иднина треба континуирано да ги задоволува, исполнува и надградува постојните критериуми и да ја развива и унапредува политиката на Унијата.

Денес евроинтеграцијата е највлијателниот современ рецепт за демократија и мир во регионот. Европската унија е како промотор на демократскиот поредок, во и надвор од своите граници, поради што претставува и реферетен модел за европските држави кои поминуваат низ процесот на транзиција кон правна држава, пазарна економија, односно

либерално демократски, политички и економски систем.

Државите-кандидати за членство во Европската унија, како и Република Македонија треба да усвојат одредени вредности и институционални параметри за задничката политика, економска и социјална рамка. Односно, да поминат низ процесот на систематска и структурална трансформација, со цел да добијат помош за достигнување на целите на Унијата. Интересот за во Европската унија произлегува од нејзината економска сила, но воедно таа им служи како модел на нивна сопствена трансформација и извор на помош и поддршка.

Стремежот на Република Македонија да стане ден од европското семејство има основа во непобитната реалност дека нашата држава е европска држава која историски, културно и цивилизациски ѝ припаѓа на Европа. Од истражувањето воочивме дека огромно мнозинство од македонските граѓани, независно од нивниот општествен модел на живот, го поддржуваат пристапувањето на Република Македонија кон Европската унија, за што постои и политички консензус.

Воедно од агендите и активностите на надлежните институции е неспорно дека Република Македонија се стреми кон исполнување на политичките и економските критериуми, плус дополнителните осум услови меѓу кои се: имплементација на судската реформа, борба со корупцијата, решение за името на земјата и справување со демократскиот дефицит и економскиот развој, добро спроведени избори и дијалог со опозицијата итн., од кои моментално најактуелен е проблемот во врска со името и ветото поставено од страна на Грција и влез во НАТО.

Со проучување на оваа проблематика можеме да заклучиме дека предизвиците и тешкотиите со кои се соочува Република Македонија на патот кон Европската унија, начините на нивното отстранување и подобување на условите преку соодветни реформи во внатрешните работи и јавната администрација, економските реформи и јакнењето на пазарната економија преку буџетски и даночни реформи, либерализација на цените, реформи во

деловниот и јавниот сектор, и реформи во финансискиот систем, се спроведуваат и применуваат успешно.

Покрај сè, останува потребата Република Македонија и понатаму успешно и упорно да се бори, да се стреми кон реализација на зацртаните цели, за да не остане во изолација. Во секој поглед Република Македонија треба доследно да ги продолжи сите политики на развивање и регионална соработка, преку создавање на услови за сè поинтензивно економско поврзување, јакнење на политичката соработка и соработка во сите други сектори, особено во заедничките проекти во рамките на интеграцијата на земјите од регионот во Европската унија. Потребно е обезбедување на услови за континуирано приближување и усогласување на нејзините надворешно-политички и безбедносни активности во координација со оние на Унијата, засилување на борбата против организираниот криминал, корупцијата и сивата економија, намалување на невработеноста, зголемување на можноста за странски директни инвестиции, унапредување на човечкиот капитал, либерализирање на цените и др.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Д-р Билјана Ванковска, „Институции на Европската унија“, Филозофски факултет, Скопје, 2008 година.
2. Barras Robert and Shobhana Madhavan, „European economic integration and sustainable development - Issues, Institutions and Policies“, McGraw – Hill book company, London, 1998.
3. Билјана Ламјановска, „Која е историјата на Европската унија“, 2009 година.
4. „Буквар европских интеграција“ - трече проширено издање, Влада на Република Србија, Канцеларија за придружување Европској Унији, Београд, новембар 2006 година.
5. Вернер Вајденфелд, Волфганг Веселс, „Прирачник за европска интеграција (EUROAPA VON A bis Z) Европа од А до Ш“, Институт за европска политика, 2009 година.
6. Vinko Kandzija, „Gospodarski sustav Evropske unije“, Rijeka, 2003 godina.
7. „Влез во безизлез“, Фондација за отворено општество, Македонски центар за европско прашање, Скопје, 2014 година.
8. Доц. д-р Горан Илиќ, „Вовед во правото на Европската унија“, Битола, 2011 година.
9. Gordana Gasmi, „Pravo i osnovi prava Evropske unije“, Beograd, 2010 година.
10. Годишник на Правен факултет „Јустинијан Први“, Кичево, 2011-2012 година.
11. Даниела Обрадовиќ, Николас Лавранос, „Меѓусебното влијание на правото на ЕУ и националното право“, Просветно дело АД, Скопје, 2009 година.
12. Евроатлански перспективи на Република Македонија - проблеми,

предизвици и политичка реалност по неуспехот на Самитот на НАТО во Букурешт 2008, Универзитет на Југоисточна Европа, Тетово, 2009 година.

13. „Европа во 12 лекции“, Европска документација, Европска комисија, 2000 година.
14. Zbornik radova polaznika regionalog onlajn programa Evropske integracije, Beogradska otvorena skola - Centar za proucavanje informacionih tehnologija Beograd, 2004 god.
15. „Извештај за напредокот на Република Македонија 2009“ - соопштение на ЕК, Брисел, 2009 година.
16. „Извештај за напредокот на Република Македонија 2010“ - соопштение на ЕК, Брисел, 2010 година.
17. „Извештај за напредокот на Република Македонија 2012“ - соопштение на ЕК, Брисел, 2011 година.
18. „Извештај за напредокот на Република Македонија 2013“ - соопштение на ЕК, Брисел, 2012 година.
19. „Извештај за напредокот на Република Македонија 2011“ - соопштение на ЕК, Брисел, 2013 година.
20. Проф. д-р Клаус-Димер Боршарт, „АБВ на правото на Европската унија“ Канцеларија за публикации на Европската унија, 2010 година.
21. „Како работи Европската унија“ - Прирачник за институциите на ЕУ наменет за граѓаните, Луксембург, Канцеларија за службени изданија на европските заедници, 2003 година.
22. „Lisabon treaty - Consolidated versions of the treaty on EU and the treaty on the functioning of the EU“ - Publication office of the EU, Luxembourg, 2010 year.
23. Д-р Љубомир Данаилов Фрчкоски, „Меѓународно право за правата на човекот“, Магор, Скопје, 2001 година.
24. Д-р Љубомир Данаилов Фрчкоски, „Современи политички теории“, Форум, Скопје, 2003 година.
25. Морис Дурусе, „Европската унија во 21 век - институции и економија“,

Логос, Скопје, 2004 година.

26. Пол Крег и Трејн де Бурка, „Право на ЕУ“ - текстови, случаи и материјали, превод на делото EU law: text cases and materials, МАГОР Скопје, 2010 година.
27. Prof. d-r Radovan D. Vukadinovic, „Pravo Evropske unije“, Kragujevac, 2006
28. Предлог-национална програма за усвојување на правото на Европската унија, Влада на Република Македонија, Скопје, 2007 година.
29. Преговори за членство во Европската унија, Универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје, 2008 година.
30. Примена на правото на Европската унија во Република Македонија во периодот пред пристапување кон ЕУ, национален научноистражувачки проект, Правен факултет „Јустинијан Први“ – Скопје, 2012 година.
31. Проф. д-р Сашо Георгиевски, „Вовед во правото на Европската унија“, Скопје, 2008 година.
- 32.. Д-р Татјана Петрушевска, „Меѓународно-правни аспекти на спогодбата за стабилизирање и придружување на РМ со Европската заедница и со државите-членки на ЕУ“, Скопје, 2008 година.
33. Проф. д-р Трајан Бендевски, „Право на Европска унија“, Правен факултет, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, 2001 година.
34. Доц. д-р Љупчо Сотирски, Право на ЕУ правда и внатрешни работи, рецензирана скрипта, Штип, 2011 година.
35. Доц. д-р Љупчо Сотирски, Вовед во правото на Европската унија, рецензирана скрипта, Штип, 2011 година.
36. Проф. д-р Жан Клод Готрон, „Европско право“, прво издание, 2006 година.

Интернет страници:

1. <http://www.sei.gov.mk>
2. <http://evrodialog.eu/pdf/>
3. <http://www.oecd.org>
4. <http://www.eib.org>

5. <http://www.are-regions-europe.org.html>
6. <http://www.ecb.int>
7. <http://www.ecb.int/ecb/history/emu/html/index.en.html>
8. http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-parliament/index_en.htm
9. <http://ec.europa.eu/h>
10. http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/criteria/index_en.htm
11. <http://ec.europa.eu/agriculture/index-en.htm>
12. <http://ec.europa.eu/agriculture/index-en.htm>
13. http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication7309_en.pdf
14. http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/criteria/index_en.htm
15. http://ec.europa.eu/small-business/index_en.htm
16. http://ec.europa.eu/regional_policy/index_en.cfm
17. http://www.euroresources.org/fileadmin/user_upload/PDF_country_and_Programme_profiles/ec5.pdf
18. www.europarl.eu.int
19. http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/NIT-2011-Macedonia.pdf
20. <http://www.imf.org>
21. http://www.newbalkanpolitics.org.mk/editorials/yannis_MK.html
22. <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=10229934261&id=9&setIzdanie=21818>
23. <http://www.polsci.ucsb.edu/faculty/cohen/inpress/bretton.html>
24. <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/20GodiniRM.pdf>
25. <http://www.sobranie.mk/default-MK.asp>
26. <http://www.un.org/en/documents/udhr/>
27. http://en.wikipedia.org/wiki/Common_Agricultural_Policy

